

**TÜRK TİCARET KANUNU KAPSAMINDA TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA
SÖZLEŞMESİ VE BU SÖZLEŞMEDEN DOĞAN SORUMLULUK**

Hümeýra DUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hediye BAHAR SAYIN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kasım 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Hümevra DUMAN'ın "Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Taşınma Eşyası Taşıma Sözleşmesi ve Bu Sözleşmeden Doğan Sorumluluk" başlıklı tezi **21 Kasım 2019** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **Özel Hukuk Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye(Tez Danışmanı) : **Dr.Öğr.Üy. Hediye BAHAR SAYIN**

Üye :**Dr.Öğr.Üy. Hülya GÖKTEPE**

Üye :**Dr.Öğr.Üyesi Umut AKDENİZ**

Prof. Dr. Bulent GÜNŞOY
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler
Enstitüsü Ens. Müdürü

ÖZET

TÜRK TİCARET KANUNU KAPSAMINDA TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİ VE BU SÖZLEŞMEDEN DOĞAN SORUMLULUK

Hümevra DUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hediye BAHAR SAYIN

Ülkelerin ticari yaşamlarının gelişmesi ile ihtiyaç duydukları maddelerin temini amacı ile gelişen taşıma, ülkelerin ticari hayatlarının gelişimi ve ihtiyaç duydukları maddelerin tedarikleri açısından günümüzde oldukça önemli bir noktadadır. Genellikle evden eve nakliyat gibi kavramlarla anılan taşıma eşyası taşımaya ilişkin olarak ise 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 894 ve 905. maddeleri arasında yapılan düzenleme sonucu ilk kez taşıma eşyası taşıma sözleşmeleri kanunla düzenleme altına alınmıştır. Eşya taşıma sözleşmesinin yanında özel bir düzenleme öngörülmesinin amacı ise taşıma eşyasının özel birtakım niteliklerinden kaynaklanan uzmanlık gerektirmesidir. Taşınma eşyası taşıma sözleşmelerine ilişkin düzenleme bulunmayan alanlarda ise karayolu ile eşya taşınmasına ilişkin hükümler uygulama alanı bulur. Çalışmamızda eşya taşıma sözleşmelerinin taşıma eşyası taşıma sözleşmesi açısından uygulama alanı bulacağı düzenlemelere ve genel kavramlara da yer verilerek konu açıklanmaya çalışılmıştır. Tezin devamında ise taşıma eşyası taşıma sözleşmesinden doğan sorumluluk konusuna değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Taşınma eşyası, Taşınma eşyası taşıma sözleşmesi, Sorumluluk, Taşıma işi, Ticari iş.

ABSTRACT

REMOVAL CONTRACT AND LIABILITY DERIVING FROM REMOVAL CONTRACT WITHIN THE SCOPE OF TURKISH COMMERCIAL CODE

Hümeyra DUMAN

Department of Private Law

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, November 2019

Supervisor: Dr. Hediye BAHAR SAYIN

The transportation which has been developed in connection with the purpose of supplying goods that countries need in the expanding economy, is a significant term today. Removal contracts which are commonly associated with the term “door to door transport” are regulated for the first time in Turkish Commercial Code No. 6102, from Article 894 to Article 905. The reason behind regulating a new kind of contract while transportation contract is already regulated, is that the freight requires expertise because of its specialties. Situations for which there are no provisions in removal contract articles, articles of road transportation contract are applied. Therefore, in the study, the topic is explained with general concepts and examples of situations that regulations regarding transport contracts are applied to removal contracts. Afterwards, liability deriving from removal contract is addressed.

Keywords: Moving goods, Removal Contract, Responsibility, Transportation business, Commercial business.

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanma sürecinde bana her daim yardımcı olan, tüm bilgi birikimini benimle paylaşan, çalışmada baştan sona emeği geçen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hediye BAHAR SAYIN'a ve bu süreçte her zaman bana destek olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

27.11.2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Hümeyra DUMAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TAŞIMA KAVRAMI VE TAŞIMA SÖZLEŞMESİ

1. TAŞIMA KAVRAMI	3
2. TAŞIMA İŞLERİ.....	4
3. TAŞIMA HUKUKUNUN GENEL İLKELERİ.....	6
4. TAŞIMA SÖZLEŞMESİ	7
4.1. Taşıma Sözleşmesinin Tanımı.....	7
4.2. Taşıma Sözleşmesinin Unsurları.....	7
4.2.1. Taşıma taahhüdü	8
4.2.2. Ücret.....	9
4.3. Taşıma Sözleşmesinin Kurulması.....	11
4.4. Taşıma Sözleşmesinin Tarafları ve İlgilileri	12
4.4.1. Genel olarak	12
4.4.2. Taşıyıcı.....	13
4.4.2.1. Taşıyıcının diğer türleri	15
4.4.2.1.1. <i>Filî taşıyıcı</i>	15
4.4.2.1.2. <i>Alt taşıyıcı</i>	16

4.4.2.1.3. <i>Müteakip taşıyıcı</i>	18
4.4.3. Gönderen	20
4.4.4. Gönderilen	21
4.4.5. Taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği	22

İKİNCİ BÖLÜM

TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİ

1. GENEL OLARAK.....	28
2. TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI.....	30
2.1. Taşıma İşinin Üstlenilmesi	30
2.2. Ücret	32
3. TAŞINMA EŞYASI KAVRAMI VE TAŞIMA İŞİNİN ÜSTLENİLMESİ.....	33
4. TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI, HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	35
4.1. Gönderen.....	35
4.1.1. Gönderenin yükümlülükleri	37
4.1.1.1. <i>Gönderenin tehlikeli eşya ile ilgili bildirim yükümlülüğü</i>	38
4.1.1.2. <i>İhbar yükümlülüğü</i>	39
4.1.2. Gönderenin hakları	40
4.1.2.1. <i>Taşıma sözleşmesini fesih hakkı</i>	41
4.1.2.2. <i>Kısmi taşıma isteme hakkı</i>	42
4.1.2.3. <i>Emir talimat verme ve tasarruf hakkı</i>	42
4.2. Taşıyıcı	44
4.2.1. Taşıyıcının yükümlülükleri.....	45
4.2.1.1. <i>Eşyayı koruma yükümlülüğü</i>	45
4.2.1.2. <i>Eşyayı belirli bir sürede taşıma yükümlülüğü</i>	47
4.2.1.3. <i>Emir ve talimatlara uyma yükümlülüğü</i>	48
4.2.1.4. <i>Eşyanın teslimini engelleyen halleri bildirme yükümlülüğü</i>	49

4.2.1.5. <i>Taşınma eşyasının yüklenip boşaltılması</i>	50
4.2.1.6. <i>Dürüstlük kuralından doğan yükümlülükler</i>	53
4.2.1.7. <i>Gönderenin tüketici olduğu hallerde taşıyıcının özel yükümlülükleri</i>	53
4.2.2. Taşıyıcının hakları	55
4.2.2.1. <i>Ücret</i>	55
4.2.2.2. <i>Sözleşmenin gönderen tarafından feshi halinde taşıyıcının hakları</i> ...	57
4.2.2.3. <i>Yükleme süresine uyulmaması halinde taşıyıcının hakları</i>	57
4.2.2.4. <i>Taşıma ve teslim engeli hali</i>	58
4.2.2.5. <i>Hapis hakkı</i>	59
4.3. Gönderilen	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN SORUMLULUK

1. TAŞIYICININ SORUMLULUĞU	60
1.1. Genel Olarak	60
1.2. Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluk	60
1.2.1. Sorumluluğun başlaması ve sona ermesi	60
1.2.2. Sorumluluğun kapsamı	63
1.2.3. Gecikmeden doğan sorumluluk	69
2. TAŞIYICININ YARDIMCI ŞAHISLARIN EYLEMLERİNDEN DOĞAN SORUMLULUĞU	70
3. SORUMLULUKTAN KURTULMA VE SINIRLI SORUMLULUK	75
3.1. Sorumluluğun Sınırlandırılması ve Bu Hakkın Kaybı	80
4. ZAMANAŞIMI	82
SONUÇ	84
KAYNAKÇA	88
ÖZGEÇMİŞ	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.k.	: Adı geçen kaynak
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CMR	: Convention Marchandises Routiers
CIM	: Uluslararası Demiryolu Eşya Taşıma Sözleşmesi
ETTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
E.	: Esas
f.	: Fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
KTK	: 4925 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
M/m.	: Madde
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UNECE	: General Conditions For International Furniture Removal Prepared Under The Auspices Of The United Nations Economic Commission For Europe Geneva
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve devamı

GİRİŞ

Taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri, 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile varlığındaki tartışmalara son verilerek kanunla ilk kez düzenleme altına alınmıştır. Taşınma eşyası taşıma işine ilişkin özel bir düzenleme yapılmasının amacı bu tür eşyaların diğer eşya türlerinden farklı olarak ayrıca bir özen, uzmanlık veya eşyanın niteliğinden kaynaklanan özellikler gerektirmesinden kaynaklanır. Dolayısıyla taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin konusunu yalnızca taşınma eşyaları oluşturabilir. Uygulamada genellikle sözleşmenin bir tarafının tüketici olması sonucu tüketicilerin korunması amaçlanarak kanun koyucu bu konuda da ayrıca düzenleme yapma yoluna gitmiştir.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesine ilişkin hükümler Türk Ticaret Kanunu'nun 894 ve 905. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Mevzuatta taşınma eşyasına ilişkin özel düzenlemelerin mevcut olmadığı hallerde karayolu ile eşya taşınması ile ilgili hükümler uygulama alanı bulacağından çalışmada genel hükümlere de yer verilmiştir.

Kendine özgü düzenlemeler ihtiva etmesi ve uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir sözleşme olması nedeni ile taşınma eşyası taşıma sözleşmesi çalışma konusu yapılmıştır. Çalışma, genel hükümler olarak değerlendirilen kara yolu ile eşya taşıma sözleşmelerinin konu alınması ile başlamıştır. Tezin devamında ise taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinin özellikleri dikkate alınmış ve bu sözleşmeden doğan sorumluluk konusuna değinilerek tez, üç bölümden oluşturulmuştur.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde diğer taşıma türlerinden farklı olarak gönderenin tüketici olduğu durumların çokça yer alması ve bu hallerde taşıyıcının sorumluluğu ile sorumluluktan kurtulması konularının özellik arz etmesi nedeni ile ayrıca değinilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümü, taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinin hakkında özel hüküm bulunmayan hallerde karayoluyla genel eşya taşımalarına ilişkin hükümler uygulanacağından genel hükümlere değinilerek oluşturulmuştur. Bu bölümde taşıma sözleşmesinin tanımı, unsurları ve hukuki niteliği konusu incelenerek eşya taşıma ve taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinin tarafları açıklanmıştır.

İkinci bölüm, taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri hakkında özellik arz eden ve genel eşya taşıma sözleşmelerinden ayrılarak tüketicilerin sözleşmenin göndereni olduğu

hususları da incelenerek oluşturulmuş, taşıyıcı ve gönderenin hak ve yükümlülüklerine değinilmiştir.

Çalışmanın son ve üçüncü bölümü ise karayolu ile eşya taşıma sözleşmeleri ve taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinden doğan sorumluluk konularını içermektedir. Bu bölümde de taşıyıcının ve yardımcı şahıslarının sorumluluğu ile zıya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluk konuları açıklanmıştır. Devamında sorumluluğun sınırlandırılması ve bu hakkın kaybı ile zamanaşımı konuları hakkında açıklamada bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TAŞIMA KAVRAMI VE TAŞIMA SÖZLEŞMESİ

1. TAŞIMA KAVRAMI

Taşıma hukukunun temelinde bulunan kavram taşıma kavramıdır¹. Taşıma kavramı kelime bazında incelendiğinde, dilimizde yalnızca bir şeyin veya bir maddenin bir yerden başka bir yere götürülmesi olarak açıklanmaktan ziyade geniş anlamda nakliye, ulaştırma gibi kavramları da içinde barındırarak lojistik olarak ürünlerin taşınması, depolanması, ambalajlanması ve korunması gibi daha birçok anlamı içinde barındırır. Taşıma ile ulusal anlamda ticaretin gelişmesi sağlanacağı gibi esasen ticaretin uluslararası olmasında taşımanın önemi çok büyük bir yer tutar². Ülkelerin ticari ve ekonomik yaşam ve gelişmesinde oldukça önemli bir yere sahip olan taşıma işindeki temel amaç, gerçek veya tüzel kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Geniş anlamda ülkelerin ihtiyaçlarının bulunduğu madde veya ürünleri yeteri kadar üretememesi veya sahip olmaması sonucu ticaret ve özellikle uluslararası taşımacılık gelişmiştir³. Ayrıca toplum ihtiyaçlarının karşılanması için üretilen malların yer değiştirilmesi de zorunludur⁴.

Bir başka tanıma göre de taşıma, insanların veya eşyanın ücret karşılığında bir yerden başka bir yere götürülmesidir. Dolayısıyla taşımanın konusunu eşya veya yolcu oluşturur⁵. Uluslararası taşıma da eşyanın taşıma sözleşmesi kapsamında teslim alındığı ve teslim edileceği başka bir ülkeye götürülmesini ifade ederek iki farklı ülke sınırını barındırır⁶.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile pek çok alanda olduğu gibi taşıma hukuku alanında çeşitli yenilikler hayatımıza girmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi genel olarak yolcunun veya eşyanın yahut her ikisinin bir yerden alınarak varış yerine götürülmesi olarak tanımlanan taşıma, ticari hayat ve ticari hayattaki değişimler kadar toplumsal gelişme açısından da önem taşır⁷.

¹ N. Kula, (2018). *Türk eşya taşıma hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.17.

² B. Adıgüzel, (2018a). *Taşıma Hukuku Deniz Ticareti Hariç*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.1.

³ E. Erdem, (2013). *CMR Konvansiyonu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Karayolu Taşıma Hukuku*. Ankara: Bilge Yayınevi, s.33.

⁴ U. Akdeniz, (2014a). 6102 Sayılı TTK'da taşıma işleri komisyoncusu için öngörülmiş yeni bir hüküm "toplama yük". *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 12 Sayı:133, s.4.

⁵ M. Gençtürk, (2006). *Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Gecikmeden Doğan Sorumluluk)*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.11.

⁶ S. Aksoy, (2015). *Taşıma Hukukunda Fiili Taşıyıcı*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.9.

⁷ F. Topsoy, (2014/2). Taşınma Eşyası Taşımalarında Taşıyıcının Özel Yükümlülükleri. *Ankara Barosu Dergisi*, s.24.

Taşıma hukuku, özellikle 6102 sayılı Kanun ile doğrudan taşıma işinin ticari bir faaliyet olduğunu öngörerek ticaret hukukunun yeni bir kitabı haline gelmiştir. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde taşımayla ilgili hükümlerin uygulama alanı bulabilmesi için taşıma işinin ücret karşılığında yapılması yeterli görülmüş ve taşımanın bir taşıt ile yapılması gerektiğine ayrıca yer verilmemiştir. Buna göre; taşıma işi motorlu bir araçla gerçekleştirilebileceği gibi insan veya hayvan gücüyle de yerine getirilebilir⁸. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ise taşıt kavramı taşıma hukukunun alt dallarına ait bir odak noktası olarak kabul edilmiştir⁹.

Taşımanın yapıldığı yer açısından taşıma, kara, hava, deniz ve iç sularda yapılmakta olan bir faaliyet olarak dört grupta toplanır. Nehir, göl gibi iç sularda gerçekleştirilen taşıma işleri ise aslında faaliyetin gerçekleştirildiği yere göre tabi oldukları hukuki rejim bakımından kara taşımalarının içerisinde yer alır¹⁰. Bazen de bir taşıma işinin tamamlanması için kara, deniz, iç su veya hava taşımalarının birkaçının bir arada gerçekleştirilmesi gerekebilir. Bu durumda da multimodal taşıma¹¹, karma taşıma veya kombine taşıma kavramları ile karşılaşılır¹². Ancak taşımanın yapıldığı yer bakımından iç su yolu taşımaları ve boru hattı taşımalarının ayrı bir yöntem olduğu kabul edilir¹³.

2. TAŞIMA İŞLERİ

TTK m.850'ye göre taşıma işleri ticari işletme faaliyetidir. Bu durumda taşıma faaliyeti yapan esnaf dahi olsa ortada bir ticari işin¹⁴ bulunduğundan bahsedilir¹⁵. 6102

⁸ S. Kıran (2016/1a). Karayolu ile Gerçekleştirilen Taşımalarda TTK'nın Taşıma İşleri Kitabı'nda İhdas Edilen Hükümlerin Uygulanması Açısından Taşıt Kavramı. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 301.

⁹ Kıran, 2016/1a, a.g.k., s.302.

¹⁰ H. Tokat, (2016). Karayoluyla yolcu taşımacılığında kaynaklanan akdi sorumluluk. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. S.65(4), s.2913; M. Can, (2017). *CMR ve Alman Ticaret Kanunu Hükümleri ile Mukayeseli Olarak Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*. Ankara: İmaj Yayıncılık, s.2.

¹¹ Doktrinde çokça tanım yer almakla birlikte genellikle kabul edilen tanıma göre multimodal taşıma, tek bir taşıma sözleşmesi ile eşya taşımalarını yüklenen taşıyıcının taşıma işinde en az iki farklı taşıma yöntemini kullanarak taşıma sözleşmesini ifa etmesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. B. Adıgüzel (2015b), *Multimodal Taşımalarda Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.24.

¹² Ayrıca 6102 sayılı TTK gereğince Taşıma İşlerine ayrılan dördüncü kitabının dördüncü kısmında bu konu "değişik tür araçlar ile taşıma" olarak adlandırılmıştır. Can, 2017, a.g.k, s.3; V. Seven, (2012a). *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m.856-893) hükümlerine göre taşıma hukukunda gönderilen*. Ankara: Yetkin Kitabevi, s.23.

¹³ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.2.

¹⁴ Ticari iş, TTK m.3 uyarınca TTK'da düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiillere verilen isimdir. Yine TTK'da düzenleme alanı bulan haksız fiil hallerine ilişkin olarak haksız rekabet (m.54) ve çatma (m.1286 vd.) da TTK m.3 gereğince ticari işlerdir. S. Arkan, (2014a). *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.64.

¹⁵ G. Eriş, (2015). *Açıklamalı-Gereççeli-İçtihatlı, Türk Ticaret Kanununa Göre Taşıma Hukuku*. Ankara: Seçkin Kitabevi, s.27.

sayılı TTK'nın dördüncü kitabı taşıma işleri başlığı altında genel bir düzenlemeye sahip olup TTK m.850 ile 855 arasında, genel hükümler düzenleme altına alınmıştır¹⁶. Taşıma hukukuna ilişkin düzenlemeler m.850 ile m.930 arasında yer alır.

Konusuna göre taşıma işleri, eşya taşıma ve yolcu taşıma olmak üzere ikiye ayrılır. Konumuz açısından eşya taşıma işleri ele alınacak olup eşya taşımada taşınan şey yük olarak da ifade edilir¹⁷. Zira TTK m.850'de eşyanın her türlü yükü kapsadığı belirtilmiştir.

Taşıma işinin ticari yönünün dışında beşeri, iktisadi ve sosyal yönleri de bulunur. Ticari faaliyet, ekonomik düzeni ulusal ve uluslararası düzeyde canlandırırken aynı zamanda tüketimi destekleyerek küreselleşmeyi de güçlendirir¹⁸.

Taşıma hukukuna ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nda bahsedilen hükümler 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun anlamında yabancılık unsuru taşımadığı sürece uygulanır. Buna karşılık yabancılık unsuru içeren durumlarda öncelikli olarak Türkiye'nin de taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin hükümleri esas alınır¹⁹. Burada üzerinde durulması gereken en önemli sözleşme CMR konvansiyonudur²⁰. CMR konvansiyonu uluslararası eşya taşımalarında uygulama alanı bulur. Yolcu taşımaları için ise uluslararası bir sözleşme bulunmamaktadır. Bu nedenle milletlerarası özel hukuka ilişkin kanunlar ihtilafı hükümleri gereğince iki ülke arasında gerçekleşen yolcu taşımalarında, taşıma sözleşmesinde tarafların seçtiği hukuk veya bir ülkenin hukukunun uygulanması yoluna gidilir²¹. Yine uyuşmazlıklarda 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre tarafların hukuk seçimlerinin dikkate alınması da söz konusu olabilir²².

¹⁶ Bu maddelerde taşıma hukukuna ilişkin düzenlemelerin uygulama alanı, sınırları, sorumluluk sınırlaması yasağı ve zamanasını hükümleri yer almaktadır.

¹⁷ Can, 2017, a.g.k., s.3; Ş. Yıldız, (2015). TTK hükümleri ışığında taşıyıcının (kara yoluyla) eşya taşımada doğan sorumluluğu. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 28, s.99.

¹⁸ Ö. Tüzüner, (2012). Karayolu ile eşya taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği ve iş görme amacı güden sözleşmelerle ilişkisi. *TBB Dergisi*, Sayı: 101, s.169.

¹⁹ Eriş, 2015, a.g.k., s.26.

²⁰ Convention Marchandises Routiers (Karayoluyla Uluslararası Yük Taşıma Anlaşması ile İlgili Uluslararası Anlaşma) 31 Ağustos 1956 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine sunulmuş ve Türkiye tarafından 4 Ocak 1995 tarihinde kabul edilerek 22161 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²¹ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.15.

²² Örneğin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2008/11-52 esas, 2008/119 karar sayılı ve 13.02.2008 tarihli kararına göre "yükleme ve teslim yerleri Türkiye ve Fransa olup, her iki ülke de taraf durumunda bulunmakla 1'inci maddesi uyarınca uyuşmazlık, CMR hükümleri kapsamındadır. Dolayısıyla uyuşmazlığa TTK'nın konuya ilişkin hükümleri değil, CMR hükümlerinin uygulanması gerekir." Eriş, 2015, a.g.k., s.27.

CMR konvansiyonunun ilk maddesinde sözleşmenin uygulama alanı belirlenmiş olup “*Bu Sözleşme, Sözleşmede belirtildiği gibi yükleme yeri ve teslim için belirlenen yerin en az biri akit ülke olan iki ayrı ülkede olması halinde, tarafların ikametgahı ve milliyetine bakılmaksızın ücret karşılığında yüklerin taşıt ile karadan taşınmasına ait her mukaveleye uygulanacaktır.*” açıklamasına yer verilerek karayolunda yapılan bir eşya taşımalarının CMR konvansiyonuna tabi olacağı belirtmiştir. CMR konvansiyonuna göre, karayolu taşımadaki ilk şart eşya taşımalarını öngören ve ücret karşılığı yapılacak olan işe ilişkin bir sözleşmenin varlığıdır. Ayrıca CMR konvansiyonunun hükümlerinin uygulama alanı bulabilmesi için taşınan eşyanın kalkış yeri ile varış yerinin farklı ülkeler olması gerekir. Bu ülkelerden birinin sözleşmenin tarafı olması kümülatif olarak yeterli bir şarttır. Konvansiyonunun uygulama alanı bulabilmesi için var olması gereken ikinci şart ise taşıma işinin karayolunda gerçekleşmesi gereğidir²³. Üçüncü şart ise taşınan şeyin eşya olması kuralıdır²⁴. Konvansiyonunun uygulanmasının dördüncü ve son şartı ise taşımanın başladığı ve sona erdiği yerlerin farklı ülkeler olması koşuludur.

3. TAŞIMA HUKUKUNUN GENEL İLKELERİ

Taşıma hukukunun genel ilkeleri ile ifade edilmek istenen husus taşıma hukukunun özellikleridir. Bu ilkeler; taşıma hukukunun kurallarının emredici nitelikte olması, sınırlı sorumluluk ilkesi, kısa zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin öngörülmüş olması, ispat hukukuna ilişkin düzenlemeler içermesidir. Taşıma hukukunun kuralları emredici niteliktedir. Çünkü taşıma hukukunun temelinde taşıyıcının sorumluluğunun bulunduğu ve sorumluluğu düzenleyen kuralların emredici nitelik taşıdığı TTK m.854²⁵ ile ortaya konulmuştur. Taşıyıcının sorumluluğu ise sınırlı bir sorumluluktur. Bu şekilde taşıyıcının sorumluluğunun sınırlanarak, aşırı tazminatlara maruz kalmaması amaçlanmıştır. Taşıma faaliyetlerinin dinamik bir yapıya sahip olması nedeniyle de zamanaşımı ve hak düşürücü süreler kısa şekilde belirlenmiştir²⁶.

²³Ancak sözleşmenin uygulanması için aranan bu şart katı bir kural değildir ve İngiltere gibi ada ülkeleri için sözleşmenin hazırlanması sırasında bu hüküm yumuşatılmış ve eşyanın asıl taşındığı taşıttan ayrılmadan yapmış olduğu herhangi bir kısmında başka bir yolun kullanılmış olması antlaşmanın uygulanmasına engel değildir. Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.16.

²⁴CMR m.1/4'e göre uluslararası posta taşımaları, cenaze ve ev eşyası taşımalarına konvansiyon hükümleri uygulanmaz. Buna göre canlı hayvanlar da eşya kapsamındadır. Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.16.

²⁵TTK m.854, “Kanunun, taşıyıcıya, taşıma işleri komisyoncusuna ve faaliyetleri Devlet iznine bağlı taşıma işletmelerine yüklediği sorumlulukların, önceden hafifletilmesi veya kaldırılması sonucunu doğuran tüm sözleşme hükümleri geçersizdir. Bu hükümlerin, işletme tüzüklerinde, genel işlem şartlarında, biletlerde, tarifelerde veya benzer diğer belgelerde öngörülmüş olmaları hâlinde de hüküm aynıdır.”

²⁶Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.24; V. Seven, (2011b). *Taşıma Hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, s.18.

4. TAŞIMA SÖZLEŞMESİ

4.1. Taşıma Sözleşmesinin Tanımı

Türk Ticaret Kanunu'nda taşıma sözleşmesi tanım olarak yer almamakla birlikte doktrinde açıklandığı üzere; “taşıma sözleşmesi, ücret karşılığında taşıyıcının eşyayı bir yerden bir yere taşımayı veya yolcuyla bir yerden başka bir yere götürmeyi taahhüt eden ve tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme” olarak karşımıza çıkar²⁷. TTK'nın 850/2. maddesinde de eşya taşıma sözleşmesi²⁸, taşıyıcının eşyayı varma yerine götürmeyi ve orada gönderilene teslimi, buna karşılık gönderenin taşıma ücretini ödemeyi üstlendiği sözleşme şeklinde tanımlanır²⁹.

4925 sayılı Kara Yolu Taşıma Kanunu'nun 3. maddesinde getirilen tanım uyarınca da taşıyıcı, yetki belgesine sahip olan ve kendi nam ve hesabına taşımayı bir ücret karşılığında üstlenen gerçek veya tüzel kişidir³⁰.

4.2. Taşıma Sözleşmesinin Unsurları

Sözleşme, borçlar hukuku alanında incelendiğinde Türk Borçlar Kanunu'nun 1. maddesinde de belirtildiği üzere tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradeleri sonucu kurulur. Sözleşmenin kurulması tarafların sözleşmenin tüm esaslı noktalarında anlaşmalarına bağlıdır. Esaslı unsur ise sözleşmenin bünye, tip veya amacını ifade eden zorunlu unsurları işaret eder. Kanunda belirtilen tanımda yer aldığı üzere mevcut olabilecek bu unsurlar sözleşme serbestisi içerisinde taraflarca da belirlenebilir. Eşya taşıma sözleşmesi, taşıma işi ile taşıma ücretinin karşılıklı irade uygunluğu çerçevesinde üstlenilmesini ifade ettiğinden eşya taşıma sözleşmesinin esaslı unsurları taşıma taahhüdü ve taşıma ücretidir³¹.

²⁷ Aynı zamanda Alman Ticaret Kanunu'nda taşıma sözleşmesi başlığı altında tarafların karşılıklı borçları esas alınarak taşıyıcıya eşyaların taşınmasını ve varma yerinde gönderilene teslimi borcunu yükleyen sözleşme olarak da tanımlanmaktadır. Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.25; B. Sözer, (2009a). *Türk Hukukunda ve uluslararası hukukta hava yolu ile yük taşıma sözleşmesi*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.30.

²⁸ Alman Hukukunda taşıma sözleşmesi Alman Ticaret Kanunu'nda Türk Ticaret Kanunu m.850/2'deki gibi tanımlanmıştır. Zira Alman Ticaret Kanunu, Türk Ticaret Kanunu'nun dayanağını oluşturmaktadır.

²⁹ Esasen TTK m.850'nin başlığı taşıyıcı kavramını içermektedir. Ancak madde içeriğinde eşya taşıma sözleşmesinin taşıyıcı üzerinden tanımına yer verilmiştir. Kanaatimizce tanımı içinde barındıran bu maddenin başlığının eşya taşıma sözleşmesi olarak addedilmesi daha uygun olacaktır. S. Aksoy, (2015). *Taşıma hukukunda fiili taşıyıcı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s.11; A. Zeyneloğlu, (1993). *Taşıma Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınevi, s.35.

³⁰ M. Ö. Falcıoğlu, (2016). Karayolu Taşıma Kanunu ve ikincil mevzuat uyarınca taşımacının sorumlulukları. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 11, Sayı:139-140, s.148.

³¹ Aksoy, 2015, a.g.k., s.14, 15.

4.2.1. Taşıma taahhüdü

Taşıma sözleşmesinin meydana gelmesini sağlayan unsurlardan biri taşıma işinin gerçekleştirilmesi değil taşıma işinin yapılacağına yönelik taahhüt verilmesidir³². Bir diğer ifade ile taşıma işinin bir sözleşmeye dayanması sonucu taşıyıcının, eşyayı sözleşme kapsamında taşınmasını taahhüt etmesi gereklidir³³.

Taşıma sözleşmesine taşınabilir nitelikte bulunan her türden eşya konu edilebilir. Eşya taşıma sözleşmesi iki taraflı bir hukuki işlem niteliği taşır³⁴. Taşıma sözleşmesine konu edilen eşya kavramı Taşıma Hukukunda geniş olarak yorumlanır. Zira ticari işlemlere konu olmayan eşyanın taşınması da mümkündür. TTK m.850'de eşyanın her türlü yükü³⁵ kapsadığı ifade edilir³⁶.

Taşıma sözleşmesinin tanımından da anlaşılacağı üzere taşıyıcı açısından temel edim, taşımayı taahhüt etmesine dayanan bir üstlenmedir. Taahhüt, taşınacak olan şeyin eşya, yolcu veya bagaj gibi çeşitli unsurlar olmasına göre çeşitleneceği gibi sorumluluk açısından da aynı farklılaşma ortaya çıkar. Taşıma taahhüdünün asli edim³⁷ olarak yer almadığı sözleşmeler taşıma sözleşmesi niteliğinde değildir³⁸.

Taşıma işi bir yerden başka bir yere yapılır. Taşıma işinde götürülme yerinin sözleşme anında belirlenme zorunluluğu yoktur. Zira taşımanın tamamlanacağı yer faaliyet sırasında da belirlenebilir. Belirlemeyi yapacak olan kişi ise gönderen veya üçüncü bir kişi olan gönderilen olabilir³⁹.

³² K. Yetiş Şamlı, (2013). *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre taşıyanın zıya, hasar ve geç teslimden sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, s.16.

³³ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.13.

³⁴ Aksoy, 2015, a.g.k., s.15.

³⁵ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.14; Taşıma hukukunda birtakım unsurlar eşya taşıma sözleşmesinin kapsamı dışında tutulmuşsa da taşınan şeyin alelade bir taşıma sözleşmesine konu edilemeyeceği ve hakkında taşıma hukukuna ilişkin düzenlemelerin uygulanamayacağından bahsedilemez. Örneğin, Medeni Hukuk ve CMR Konvansiyonu açısından eşya olarak değerlendirilmeyen cenazenin bir yerden alınarak başka bir yere taşınması işlemine konu sözleşme de esasen eşya taşıma sözleşmesi olarak kabul edilir. Uygulamada da cenazelerin özellikle hava yolu ile yapılan taşıma sözleşmelerine konu edildiği görülmektedir. Aksoy, 2015, a.g.k., s.16, 17.

³⁶ Aksoy, 2015, a.g.k., s.16.

³⁷ Asli edim, sözleşmeden doğan yükümlülüklerin başında yer alır. Asli edim sözleşmenin türüne göre farklı şekiller alır. Örneğin kira sözleşmesinde asli edim kira bedeli ve kiralanan mal iken eser sözleşmelerinde eserin meydana getirilmesidir. A. M. Kılıçoğlu, (2016). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler yeni Borçlar Kanunu'na göre Genişletilmiş 20. Bası*. Ankara: Turhan Kitabevi, s.29.

³⁸ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.13, 14; Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.26.

³⁹ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.27; Arkan, 2014a, a.g.k., s.10.

Konumuz açısından yolcu taşımaya değinilmeyecektir. Eşya taşımalarında ise taşınan eşyanın bir değerinin bulunması zorunlu bir öge değildir. Bu nedenle cenazeler de eşya taşımaya konu olabilir⁴⁰. Bunun yanında doktrinde eşya yerine yük⁴¹ kelimesinin kavram olarak kullanılmasının daha doğru olduğunu savunan yazarlar bulunmaktadır. Ancak kanaatimizce her ne kadar yük kavramı teknik bir anlam taşımakta ise de taşıma hukuku açısından eşya kavramının yük kavramından daha geniş bir anlama sahip olduğu dikkate alındığında yük kavramının kullanılması genel anlamda yetersizdir. Zira yukarıda da belirttiğimiz üzere cenaze de eşya taşımaya konu olabildiğinden ve cenaze kavramı yük kavramı içerisinde değerlendirilemeyeceğinden taşıma hukukunda eşya kavramının kullanılması daha doğru bir yaklaşımdır.

Eşya taşıma sözleşmesi, tarafların birbirine uygun karşılıklı iradeleri ile kurulan ve bir tarafın eşyanın taşınmasını diğer tarafın ise taşıma ücretinin ödenmesini üstlendiği ve taahhüt ettiği bir sözleşmedir. Taşıyıcı açısından eşyanın bir yerden başka bir yere taşınmasının asli edim olarak üstlenilmesi, taşıma taahhüdü için yeterlidir. Sözleşmenin kurulması açısından eşyanın taşıyıcıya teslim edilmiş olması aranmaz⁴². Taşıma sözleşmesinin yerine getirilmesi taşıyıcının, eşyayı kendi denetimi ve gözetimi altında taşınmasını ifade eder⁴³.

Taşıyıcı dar anlamda eşyanın yalnızca bir yerden alınıp başka bir yere götürülmesinden ziyade geniş anlamda taşıma işini üstlenir ve eşyanın teslimi, muhafazası, yüklenmesi ve boşaltılması gibi taşıma işinde gerekli faaliyetleri yerine getirme taahhüdü altına girer. Dolayısıyla eşya taşınması, eşyanın teslim alınmasından teslim edilmesine kadar geçen süreç içerisinde birçok işlem ve taahhüdü barındırır⁴⁴.

4.2.2. Ücret

Taşıma sözleşmesinin unsurlarından bir diğeri ise ücrettir. TTK m.762’de taşıyıcı kavramının tanımı yapılırken taşıma işini ücret mukabilinde yapacağı belirtilerek, ücretin

⁴⁰ A. Aydın, (2002). *CMR’ye göre taşıyıcının ziya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluğu*, İstanbul: Beta Yayınevi, s.12; T. Özdemir, (2006). *Uluslararası eşya taşıma hukuku (ziya ve/veya hasar sorumluluğu)*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.25.

⁴¹ V. Seven, (2011b). *Taşıma hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, s.26; Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.27, aksi görüş için bkz. Sözer, 2009a, a.g.k., s.6.

⁴² A. Kendigelen, (2006). *Ticaret Hukuku kürsüsünde on beş yıl (1986-2001) hukuki mütalaalar (mahkeme kararları ile birlikte) I: Taşıma ve Sigorta Hukuku*. İstanbul: Hiperlink, s.2; Aksoy, 2015, a.g.k., s.18.

⁴³ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.15.

⁴⁴ Aksoy, 2015, a.g.k., s.19.

taşıma sözleşmesinin zorunlu unsurlarından biri olduğu belirtilmek istenmiştir⁴⁵. Taşıma ücretinin açık veya zımni olarak kararlaştırılması, taşıma sözleşmesinin kurulması için zorunlu bir unsurdur. Bir diğer ifade ile taşıma sözleşmesinin geçerliliği, taşıma ücretinin somut olarak ödenmesini değil, taşıma ücreti ödeme taahhüdü altına girilmesini ifade eder. Taşıma ücretinin miktar olarak belirlenmemiş olması taşıma sözleşmesinin geçerliliğine etki etmez. Zaten TTK m.20’de de belirtildiği üzere tacir olan taşıyıcı, ticari işletmesi ile ilgili bir işi yerine getirdiğinde taşıma işine uygun bir ücret talep etme hakkına sahiptir⁴⁶.

Taşıma sözleşmesi kapsamında taşıma işinin bir ücret içermesi ya da para karşılığı yapılması gerekir. Taşıyıcının ücrete hak kazanması ise kural olarak eşyanın istenilen yere ulaştırılmasına bağlıdır. Ücret nakit para olabileceği gibi para ile ölçülebilir bir unsurun belirlenmiş olması da sözleşmenin kurulması açısından yeterlidir⁴⁷. Para ile ölçülebilir bir unsurun belirlenmesi halinde, bu unsurun taşınacak eşyalardan sağlanacak gelir ile taşıma işini karşılaması gerekir⁴⁸. Ücret içermeyen taşımalar ise hatır taşımaları⁴⁹ adı altında toplanır. Hatır taşımaları, TTK ve diğer taşıma hukuku mevzuatı kapsamında değerlendirilmez. Ancak bunun yanında taşıma işi ticari bir iş olduğu için taşıma işi için ücret belirlenmemiş olması sözleşmenin taşıma sözleşmesi olmadığı anlamına gelmez⁵⁰. TTK m.850 gereğince taşıma işinin üstlenilmesi neticesinde

⁴⁵ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.17.

⁴⁶ Aksoy, 2015, a.g.k., s.19.

⁴⁷ Aksoy, 2015, a.g.k., s.20; Gençtürk, 2006, a.g.k., s.17.

⁴⁸ Söz konusu husus CMR konvansiyonunun 1/1 maddesinde de düzenlenmiştir. K. İmrak, (2017). *Karayolu taşımada CMR’ye göre taşıyıcının sorumluluğunun sınırı*. Ankara: Bilge Yayınevi, s.25, 26.

⁴⁹ Hatır taşımaları TTK m.850 kapsamında taşıma sözleşmesi olarak kabul edilmemektedir. Dolayısıyla taşıma fiilini gerçekleştiren kişi de TTK açısından taşıyıcı değildir. Hatır taşımaları sırasında bir ücret söz konusu olsa bile sözleşme taşıma sözleşmesi haline gelmez. Zira taşıma işi bir ticari işletme faaliyetidir. Bu durumda hatır taşımada insan taşınması söz konusu ise TBK haksız fiil hükümleri, eşya taşınıyorsa vekalet hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.34; Hatır taşımaları açısından vekalet hükümlerinin uygulanmasını kabul eden görüşün yanında ücretsiz şekilde yerine getirilen karayolu ile uluslararası eşya taşımalarının söz konusu olduğu hallerde CMR konvansiyonunun uygulama alanı bulacağı ileri sürülen bir diğer görüştür. Hatır taşımalarının söz konusu olabilmesi için taşıma işinin ücretsiz yerine getirilmesinin yanında karşılıksız şekilde yapılmış olması zorunluluğu aranır. Aksi halde hatır taşımaları değil, alelade bir taşıma sözleşmesi mevcut olur. Aksoy, 2015, a.g.k., s.20, 21; Hatır taşımalarında araç sahibi açısından bir borç yükümlülüğü mevcut olmadığından taşıma sözleşmesi de mevcut değildir. Hatır taşıma ilişkilerinin değerlendirilmesinde taşıma işinin kimin yararı adına yapıldığının tespiti önem arz eder. R. Zeybek, (2018). *Hatır taşımaları*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.31, 32.

⁵⁰ Ticaret Kanununda düzenlenmiş işler, bir ticari işletmeyi ilgilendiren işler, tacirin borçları ve bir taraf için ticari sayılan sözleşmeler diğer taraf için de ticari olduğundan ticari iş kavramının tanımına dahildir. S. Dinç, (2014). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na göre ticari iş kavramı. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt: XVIII, S.3-4, s.177; Karayolu Taşıma Kanunu m. 11 uyarınca düzenli yolcu ve eşya taşımaları, ücret tarifeleri, geçerlilik süresi de belirtilmek sureti ile hazırlanır ve Ulaştırma ve Haberleşme

belirlenmiş olan ücret, esaslı bir unsur teşkil eder. Taşıma işi ticari nitelikli bir iş olduğundan dolayı taşıma işinin ücreti hakkında taraflar herhangi bir anlaşmaya varamamış olsalar dahi taşıyıcının tacir olması durumunda TTK m.15 ve m.20 düzenlemeleri gereğince ücret karinesinin var olduğu kabul edilir. Gerek mahkeme kararlarında gerekse doktrindeki görüşlere göre ücret kavramının geniş yorumlanması gerektiği kabul edilmektedir. TTK m.850/2’de eşya taşımada gönderenin, yolcunun varma yerine ulaştırılmasında da yolcunun taşıma ücretini ödemesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Gönderen veya gönderilen eşyanın teslimini talep ederek taşıma ücretini ödeme yükümlülüğü altına girer⁵¹. Taşıma eşyası taşıma sözleşmesinde de belirtilen hükümler geçerlidir⁵².

Manevi nitelikte olan menfaatlerin ücret kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Manevi bir menfaat sağlanması halinde de taşıma işine karşılık bir menfaat söz konusudur. Dolayısıyla manevi menfaat sağlanan taşımalar, hatır taşımacılığı kapsamında değildir. Bazı yazarlar⁵³ ile bazı Yargıtay⁵⁴ kararlarında ücretin, malvarlığı açısından değer ifade edebilecek her türlü edim olduğu, dolayısıyla manevi nitelikteki menfaatlerin ücret içerisinde değerlendirilemeyeceği ileri sürülmüştür⁵⁵.

4.3. Taşıma Sözleşmesinin Kurulması

Borçlar Hukuku anlamında sözleşme, tarafların birbirine uygun iradeleri sonucu kurulur. Aksi düzenlenmediği sürece tarafların iradelerinin sözleşme özgürlüğü kapsamında uyuşması yeterlidir. Taşıma sözleşmesi de taşıyıcının eşyayı taşımayı üstlenmesi, gönderenin de taşıma ücreti ödeme taahhüdü altına girmesi sonucu yazılı şekil şartı aranmayacak şekilde kurulmuş olur⁵⁶.

Bakanlığı’na bildirilir. Düzenli yolcu ve eşya taşımaları tarife olarak zaman tarifesine bağlıdır. Taşıyıcı tarafından geçerlilik süresi de belirtilmek üzere hazırlanan zaman tarifeleri Bakanlıkça onaylandıktan sonra yürürlüğe girer. Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.29.

⁵¹ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.19.

⁵² Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.33-35.

⁵³ N. Franko, (1988). Hatır nakliyatı mefhumu. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. S.4, s.185’ten aktaran Gençtürk, 2006, a.g.k., s.18.

⁵⁴ Yargıtay 11. HD 2001/8226 esas 2002/170 karar sayılı ve 15.01.2002 tarihli kararına göre “...hatır taşımaları, ticari bir menfaat karşılığı olmadığından bu gibi taşımalarda BK m.43 uyarınca tazminattan uygun bir indirim yapılması, mutlaka zorunlu değilse de bunun dahi nedeni karar gerekçesinde tartışılmalıdır.” Gençtürk, 2006, a.g.k., s.18.

⁵⁵ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.18.

⁵⁶ Aksoy, 2015, a.g.k., s.21.

Yukarıda da açıklanmış olduğu üzere taşıma sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. TTK m.856/2’de de belirtildiği üzere “taşıma senedi düzenlenmemiş olsa bile tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradeleri ile taşıma sözleşmesi kurulur”. Bu düzenleme de sözleşmenin iradi nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır⁵⁷.

Taşıma sözleşmesinin kurulması ile ilgili olarak taşıma sözleşmesi, Borçlar Kanunu’nun 1. maddesi gereğince tarafların karşılıklı irade beyanları ile kurulmuş olur⁵⁸. Eşya taşıma söz konusu olduğunda, gönderilen eşyanın teslimi taşıma sözleşmesinin varlığına karinedir (TTK m.856/2). Bununla birlikte Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.200/1’de de belirtildiği üzere, belirli bir meblağın üzerinde öngörülen sözleşmeler açısından yazılı şekilde ispat zorunluluğu vardır. Ancak taşıma senedi düzenlendiği halde TTK m.858/1 gereğince taşıma senedi sözleşme açısından delil niteliği taşıdığından yazılı sözleşme bulunmasa bile ihtilaf durumunda bu husus ispata elverişlidir⁵⁹. Yine uygulamada taşıma sözleşmesinin varlığının ispatına yönelik olarak taşıma senedinin dışında matbu senetler olarak adlandırılan çarter parti, sevk irsaliyesi, sevk mektubu, konişmento ve yük senedi gibi belgeler geçerlilik şartına yönelik olmayarak kullanılan senetlerdir. Nitekim taşıma hukuku mevzuatında da taşıma işine ilişkin senet düzenlenmemiş olmasının taşıma sözleşmesinin geçerliliğine etki etmediği kabul edilir⁶⁰.

4.4. Taşıma Sözleşmesinin Tarafları ve İlgilileri

4.4.1. Genel olarak

Taşıma sözleşmesinin tarafları taşıyıcı ve gönderen olarak ikiye ayrılır. Ancak bir taşıma işine taşıyıcının yardımcıları ve fiili taşıyıcı gibi Kanun kapsamında rolü bulunan birçok kişi dahil olabilir⁶¹.

Eşya taşıma sözleşmelerinde ulusal ve uluslararası düzenlemeler uyarınca gönderilen adı altında üçüncü bir kişinin menfaati de söz konusudur⁶². Bu nedenle TBK m.129 uyarınca eşya taşıma sözleşmesi ayrıca tam üçüncü şahıs yararına bir sözleşme türüdür. TTK m.871’de açıklandığı üzere de eşyanın teslim yerine ulaşması ve

⁵⁷ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.29.

⁵⁸ İmraç, 2017, a.g.k., s.23.

⁵⁹ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.30.

⁶⁰ Aksoy, 2015, a.g.k., s.23.

⁶¹ Aksoy, 2015, a.g.k., s.23.

⁶² Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.31; Seven, 2011a, a.g.k., s.73.

gönderilenin eşyanın teslimini istemesi anında sözleşme TBK uyarınca tam üçüncü şahıs yararına bir sözleşme haline gelir⁶³.

Eşya taşıma sözleşmelerinde gönderen ile gönderilen aynı kişi olabilir. Böyle bir durumda taşıma işine ilişkin olarak hakların kullanılmasında hem gönderen hem de gönderilen kişi bizzat yetkili olur⁶⁴.

3.4.2. Taşıyıcı

İki tarafa borç yükleyen eşya taşıma sözleşmeleri kural olarak gönderenin ve taşıyıcının birbirine uygun karşılıklı iradeleri ile meydana gelir⁶⁵. Taşıyıcı, taşıma sözleşmesiyle eşyayı varma yerine götürmeyi ve orada gönderilene teslim etmeyi veya yolcuyla varma yerine ulaştırmayı taahhüt eder. Buna karşılık, eşya taşıma sözleşmelerinde gönderen ve yolcu taşıma sözleşmelerinde yolcu, taşıyıcıya taşıma ücretini ödemeyi borçlanır (TTK m.850)⁶⁶. Sözleşmede taşıyıcı olarak belirlenen taraf asıl taşıyıcı, akdi taşıyıcı veya sözleşmesel taşıyıcı olarak ifade edilen ve taşıma işini bizzat üstlenen gerçek veya tüzel kişidir⁶⁷. Taşıyıcı sıfatının kazanılması ise taşıma işinin gerçekleştirilmesine değil; taşıma taahhüdünde bulunulmasına bağlıdır⁶⁸.

Taşıyıcı sıfatının kazanılması taşıma işinin bir ücret karşılığında yapılacağı konusunda taahhüt verilmesine bağlı⁶⁹ ise de doktrinde kimlerin taşıyıcı sıfatını kazanabileceği konusunda farklı görüşler vardır. Tartışma esas olarak bu işin meslek olarak yapılması gerekip gerekmediğine dayanır⁷⁰. Bazı yazarlar, TTK kapsamında taşıyıcı sıfatının kazanılabilmesini bu işin meslek olarak yapılmasına bağlarken⁷¹, bazı yazarlar taşıyıcılığın meslek olarak yapılmasının zorunlu olmadığını savunur⁷². Keza bir

⁶³ Ş. Akyol, (1976). *Tam üçüncü şahıs yararına sözleşme*. İstanbul: Vedat Yayıncılık, s.48; Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.31.

⁶⁴ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.32.

⁶⁵ E. Erdem, (2013). *CMR Konvansiyonu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre karayolu taşıma hukuku*. Ankara: Bilge Yayınevi, s.59.

⁶⁶ Gölcüklü, 2015, a.g.k., s.5, 6.

⁶⁷ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.16; Erdem, 2013, a.g.k., s.59.

⁶⁸ Ayrıca taşıyıcının taşıma işini taahhüt etmesi halinde taraflar arasında komisyonculuk ilişkisi ortaya çıkar. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.16; Gençtürk, 2006, a.g.k., s.25; Taşıma işleri komisyoncusu, ücret karşılığında gönderenin eşyalarını taşıma işini sözleşme ile üstlenen kişidir. U. Akdeniz, (2013b). Taşıma işleri komisyonculuğunda kesin ücret anlaşması ve bunun hukuki sonuçları. *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 132, s.37.

⁶⁹ Aksoy, 2015, a.g.k., s.24.

⁷⁰ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.25; İmrak, 2017, a.g.k., s.15.

⁷¹ H. Ülgen, (1988). *Uluslararası taşımacılık ve hukuki sorunları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayın No. 1988-27, s.11'den aktaran İmrak, 2017, a.g.k., s.15.

⁷² İmrak, 2017, a.g.k., s.15, Gençtürk, 2006, a.g.k., s.25, 26.

kişi taşıma işini meslek olarak edinmiş olsa bile taşıma sözleşmesi yapılarak taşıma taahhüdü altına girmediği sürece bu kişi, taşıyıcı olarak kabul edilemez. Eşya taşımalarında taşıyıcı gerçek veya tüzel kişi olabilir. Ayrıca bir kişi taşımayı yalnızca bir kez yerine getirmek üzere taahhüt altına girmiş olsa bile Türk Ticaret Kanunu kapsamında taşıyıcı sayılır⁷³.

Kanaatimizce taşıyıcının taşıma sözleşmesi kapsamında taşıyıcı olarak kabul edilmesi için taşıma işini meslek olarak edinmiş olmasına gerek yoktur. Ayrıca taşıyıcı, taşıma işini yerine getirdiği aracın maliki olmak zorunda da değildir. Taşıma işini üçüncü bir kişiye bırakmasına herhangi bir engel bulunmaz. Ancak her halükarda taşıyıcı, taşımanın tamamından sorumludur⁷⁴.

TTK m.888/3'te ise asıl taşıyıcı kavramından bahsedilmiş zira diğer bir taşıyıcı türü olan fiili taşıyıcının kavramsal olarak ayrılması amaçlanır. Dolayısıyla tekrar değinecek olursak; asıl taşıyıcı, gönderen ile sözleşme yapan ve taşımayı üstlenen kişidir. TTK'nın taşıma işlerine ilişkin dördüncü kitabı ticari işletme faaliyeti olarak taşıma işleri yapan kişilere de uygulanır. Ancak taşıma işini geçici olarak üstlenen kişiler hakkında sadece uygun düştüğü ölçüde dördüncü kitaba ilişkin hükümler dikkate alınır⁷⁵. Zira kanaatimizce süreklilik arz etmeyen ve geçici nitelikteki bu taşıma işlerinde, üçüncü bölümde ayrıntılı olarak açıklanacak olmakla birlikte, dördüncü kitap hükümlerinin kıyasen uygulama alanı bulması sorumluluk sınırlarının belirlenmesinde önemli rol oynar.

TTK m.850 uyarınca, taşıyıcı hakkında herhangi bir sınırlayıcı hüküm getirilmemiş ve TTK m.851'e göre de eşya taşıma işinin üstlenilmesi halinde TTK'nın taşımaya ilişkin hükümlerinin her halde uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla TTK m.850/3'te taşıma işinin bir ticari işletme faaliyeti olduğunun altı çizilir⁷⁶. TTK kapsamında taşıma işleri ticari işletme faaliyeti kapsamında sayılmakla birlikte devamlı olarak taşıma işi ile

⁷³ Ayrıca taşıma işinin özel hukuk veya kamu hukuku tüzel kişisi tarafından üstlenilmesi arasında farklılık bulunmaz. Yine taşıma işinde taşıyıcı sıfatının kazanılması taşıma aracına sahip olunmasını zorunlu kılmaz. Zira taşıyıcı taşıma taahhüdünde bulunduktan sonra ayrıca sözleşmeler yaparak taşıma aracını temin edebilir veya taşıma işini başka bir sözleşme ile alt taşıyıcıya bırakabilir. Aksoy, 2015, a.g.k., s.24.

⁷⁴ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.26, 27; Kendigelen, 2006, a.g.k., s.2.

⁷⁵ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.32.

⁷⁶ Hal böyle olmakla birlikte buradan TTK m.850 ile 851 arasında bir çelişki bulunduğu anlaşılmaktadır. Zira ticari işletmenin unsurlarından biri olan devamlılık unsuru tek sefere özgü işlerin ticari işletme faaliyeti kapsamında olmadığına işaret etse de taşıyıcı açısından farklı bir kural kabul edilmiştir. Aksoy, 2015, a.g.k., s.24.

uğraşp ticari işletme niteliği taşımayan işletmelerin faaliyetleri de ticari işletme faaliyeti kapsamında sayılır. Ancak işletmenin kendisinin ticari işletme haline geldiğinden bahsedilemez. TTK m.850 ve 851 gereği taşıma işlerine ilişkin genel hükümlerin uygulanmasında taşıyıcının ticari işletme sahibi olması veya esnaf işletmesi işletmesi gerekli değildir. TTK m.850/3'ün amacı; ticari işletme olmayan ancak taşıma işini yapanlara uygulanacak hüküm konusunda ortaya çıkar ki bu noktada ticari iş kavramı önem taşır. Ayrıca taşıyıcı olabilmenin esas koşulu eşya taşıma taahhüdünde bulunulması ve taşıma işinin ücret karşılığı yapılmasıdır. Dolayısıyla taşıma işinin meslek halinde yapılıp yapılmadığı veya faaliyet hacmi hüküm açısından değersizdir⁷⁷. Bu açıdan TTK m.850 ve 851 arasında çelişki mevcuttur.

4.4.2.1. Taşıyıcının diğer türleri

4.4.2.1.1. Fiili taşıyıcı

Gönderen ile taşıma sözleşmesi yapan taşıyıcının, taşıma işinin bir kısmının veya tamamının devredildiği ve asıl sözleşmenin dışında olan üçüncü kişi niteliğindeki taşıyıcı fiili taşıyıcıdır⁷⁸. Asıl taşıyıcı sıfatındaki kişi, taşıma işini doğrudan kendisi yapmak zorunda değildir ve taşıma işini ayrıca yapacağı taşıma sözleşmesi ile üçüncü bir kişiye de devredebilir⁷⁹. Bir diğer ifade ile taşıyıcı, taşıma işini fiili taşıyıcıya bırakabilir⁸⁰. Taşıma Hukukunda taşıma işini yerine getirmek üzere sözleşmenin tarafı olan taşıyıcı ile taşıma işinin icrasını yerine getiren taşıyıcının ayırt edilmesi amaçlanarak asıl taşıyıcı ile fiili taşıyıcı kavramları kullanılır⁸¹. Fiili taşıyıcının asıl taşıyıcıdan ayırt edilmesinde dikkat edilecek nokta fiili taşıyıcının gönderen kişiye karşı değil, asıl taşıyıcı ya da başka bir fiili taşıyıcıya karşı taahhüdünün bulunmasıdır⁸².

Türk Ticaret Kanunu'nda açık olarak fiili taşıyıcının tanımı yapılmamış olmakla birlikte TTK'nın 888. maddesinde “taşıma, kısmen veya tamamen üçüncü bir kişi olan fiili taşıyıcı tarafından yerine getirilse” şeklinde bir açıklama kullanılarak dolaylı olarak fiili taşıyıcı ifade edilmiştir⁸³.

⁷⁷ Aksoy, 2015, a.g.k., s.26.

⁷⁸ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.32 vd.

⁷⁹ Erdem, 2013, a.g.k., s.61.

⁸⁰ Aksoy, 2015, a.g.k., s.57.

⁸¹ U. Akdeniz ve N. Orbay Ortaç, (2017). Türk Ticaret Kanunu'na göre fiili taşıyıcının tabi olduğu hukuki esaslar. *Terazi Hukuk Dergisi*. C:12, S.132, s.15.

⁸² Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.21.

⁸³ Aksoy, 2015, a.g.k., s.94.

Doktrinde bahsi geçen bir diğer tanım, asıl taşıyıcı tarafından üstlenilen taşıma işinin tamamının veya bir kısmının başkası tarafından gerçekleştirildiği ve bu kişinin alt taşıyıcı olduğu yönündedir⁸⁴. Ancak fiili taşıyıcı her zaman alt taşıyıcı olabilirse de alt taşıyıcı her zaman fiili taşıyıcı değildir. Fiili taşıyıcı⁸⁵, taşımayı fiilen gerçekleştiren kişidir. Fiili taşımanın söz konusu olabilmesi için bir müteakip⁸⁶ veya alt taşımanın varlığı şarttır. Ayrıca fiili taşıyıcı için özel bir sorumluluk öngörülmüş olup taşıma işi fiili taşıyıcı tarafından yerine getirilirken bir zarar doğması durumunda, fiili taşıyıcının asıl taşıyıcı ile müteselsilen sorumlu olduğu belirtilir⁸⁷. Bir diğer anlatımla; asıl taşıyıcı taşınan eşyanın gönderilen tarafa teslimine kadar kendisinin yerini alan tüm taşıyıcıların ve eşya taşınmasını kendisine bıraktığı kimselerin fiil ve kusurlarından kendi kusuru gibi sorumlu tutulur. Taşımanın tamamının veya bir kısmının üçüncü bir kişi yani fiili taşıyıcı tarafından yerine getirilmesi halinde, bu kişinin sorumluluğunda bulunan zaman zarfında eşyanın zıya veya hasarı söz konusu olursa fiili taşıyıcı, asıl taşıyıcı gibi eşyanın zıya, hasar veya gecikmesinden sorumlu olur. Fakat asıl taşıyıcı ile gönderen veya gönderilen arasında sorumluluğun genişletilmesine ilişkin yapılmış sözleşmelerin fiili taşıyıcı açısından geçerliliği, fiili taşıyıcının kabulüne bağlıdır⁸⁸.

4.4.2.1.2. Alt taşıyıcı

Taşıma sözleşmesinin kurulmasından sonra her ne kadar Türk Ticaret Kanunu'nda tanım olarak yer almasa da taşıyıcı, eşya taşıma işini kısmen veya tamamen üçüncü bir kişiye devrederse ortaya "alt taşıma sözleşmesi" kavramı çıkar⁸⁹. Gönderen ile eşya taşınması konusunda sözleşme kuran asıl taşıyıcı, taşıma işini doğrudan kendisi yerine getirebileceği gibi ayrı bir sözleşme ile taşıma işini fiilen yerine getirmesi için ayrıca bir sözleşme yaparak taşıma işini alt taşımacıya verebilir⁹⁰. Bir diğer ifade ile taşıyıcının asıl

⁸⁴ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.33; Aksoy, 2015, a.g.k., s.93.

⁸⁵ Fiili taşıyıcı sözleşmesel bir taşıyıcı kavramı olmayıp sadece yolcuya veya eşya gönderene karşı taahhüt edilmiş taşıma işini kendisi ile sözleşmedeki taşıyıcı arasındaki anlaşma çerçevesinde kısmen veya tamamen yerine getiren taraftır. Montreal Sözleşmesinde de bu kavram gerçek taşıyıcı olarak çevrilmiş olan yani gerçekte sözleşmenin tarafı olan taşıyıcı olmayan olarak anlaşılmaktadır. Gölcüklü, 2015, a.g.k., s.42

⁸⁶ Müteakip taşıma, aynı taşıma yöntemi kullanılarak yerine getirilen bir taşıma işinde birden fazla taşıyıcının yer almasını ve diğer taşıyıcıların taşıma işini ilk taşıma sözleşmesini yapan kişiden devralarak taşıma sözleşmesinin bir nevi tarafı haline geldikleri taşımayı ifade eder. Adıgüzel, 2015b, a.g.k., s.27.

⁸⁷ Fiili taşıyıcı kavramı ilk kez uluslararası konvansiyonlarda düzenlenmiş olup iç hukuk açısından da TTK'nın taşıma işleri ve deniz ticareti hükümleri ile düzenleme altına alınarak TTK m.1248/2'de "fiili taşıyan, taşıyandan farklı bir kişi olup, bir geminin maliki, kiracısı veya işleteni olarak, taşımanın tamamını veya bir kısmını fiilen gerçekleştiren kişidir" şeklinde tanımlanır. Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.34.

⁸⁸ Erdem, 2013, a.g.k., s.61, 62.

⁸⁹ Aksoy, 2015, a.g.k., s.59; E. Yeşilova, (2004). *Taşıyıcının CMR hükümlerine göre yardımcı şahıslarının ve müteakip taşıyıcıların eylemlerinden doğan sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Kitabevi, s.58.

⁹⁰ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.16; Erdem, 2013, a.g.k., s.63.

sözleşmeye bağlı bir sözleşme yaparak taşıma işinin tamamını veya bir kısmını bıraktığı kişi “alt taşıyıcı”dır⁹¹. Alt taşıyıcı bir kişi olabileceği gibi birden fazla kişi de olabilir. Taşıma yoluna göre de alt taşıyıcılar sırayla işi üstlenebilir. Alt taşıyıcıda örneğin yol güzergahında taşıma bölüm bölüm gerçekleşiyorsa ve her bölümde başka bir alt taşıyıcı işi devralıyorsa, herhangi bir zarar doğması halinde yalnızca zilyetliğin kendisinde olduğu alt taşıyıcı “fiili taşıyıcı” olur⁹².

Alt taşıma sözleşmesinin amacı asıl taşıma sözleşmesinin ifasının yerine getirilmesidir. Ortada tek bir taşıma işi mevcut olmasına rağmen birden fazla taşıma sözleşmesi ile karşılaşılır. Alt taşıma sözleşmesinden bahsedilebilmesi için asıl taşıma sözleşmesine konu edilen eşyanın alt taşıma sözleşmesine konu edilerek taşınması zorunludur. Dolayısıyla alt taşıma sözleşmesi de esasında bir taşıma sözleşmesi niteliğindedir⁹³.

Asıl taşıyıcının taşıma işini alt taşıyıcıya yaptırması halinde gönderen ve gönderilene karşı alt taşıyıcı, taşımının kendisi tarafından yapıldığı süre boyunca ortaya çıkan zararlardan asıl taşıyıcı gibi sorumlu olur. Yine alt taşıyıcı da asıl taşıyıcıdan almış olduğu eşyayı başka alt taşıyıcılar aracılığıyla da taşıyabilir. Gönderen ve alt taşıyıcı arasında herhangi bir sözleşmesel bağ bulunmaz⁹⁴.

Esasen alt taşıyıcı için asıl taşıyıcının “ifa yardımcısı” olduğu ifade edilir. Asıl taşıma ile alt taşıma sözleşmeleri birbirlerinden farklı niteliktedir. Asıl taşıyıcı gönderen veya yolcu ile taşıma sözleşmesi yaparken alt taşıma sözleşmesi asıl taşıyıcı ile alt taşıyıcı arasında gerçekleşir⁹⁵. Alt taşıma sözleşmesinde bir bakıma asıl taşıyıcı gönderen sıfatını kazanır⁹⁶.

Alt taşıma sözleşmesi, bir taşıma sözleşmesi niteliği taşıdığından alt taşıyıcının eşyayı asıl taşıyıcının talep ettiği yere teslim, asıl taşıyıcının da eşyanın taşınması sonucu alt taşıyıcıya ücret ödeme yükümlülüğü doğar. Dolayısıyla alt taşıyıcı asıl taşıma sözleşmesinde taşıyıcının gönderene karşı sorumluluğu kapsamında asıl taşıyıcıya karşı

⁹¹ O. Yılmaz, (2008). *CMR Hükümlerine göre müteakip taşıma*. İzmir: Turhan Kitabevi, s. 9; Yeşilova, 2004, a.g.k., s.58.

⁹² Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.34.

⁹³ Aksoy, 2015, a.g.k., s.59,60; Yeşilova, 2004, a.g.k., 141.

⁹⁴ Erdem, 2013, a.g.k., s.63.

⁹⁵ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.35.

⁹⁶ Ayrıca asıl taşıyıcı bir nevi eşyayı gönderen konumuna geldiğinden alt gönderen veya alt taşıyan gibi isimlerle de anılmaktadır. Aksoy, 2015, a.g.k., s.61; Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.35.

sorumlu olur. Alt taşıma sözleşmesinin bu bağımsız niteliği gereği asıl gönderenin alt taşıyıcıdan eşyanın kendisine teslimi talebinde bulunması imkanı yoktur. Yine asıl taşıyıcı alt taşıyana karşı ücret ödeme yükümlülüğü altına girdiğinden alt taşıyıcı, asıl gönderenden taşıma işinin ücretinin ödenmesini talep edemez⁹⁷.

Tüm bunların yanında alt taşıyıcının gönderene karşı sorumluluğuna ilişkin husus kanun ve uluslararası konvansiyonlardan kaynaklanır. Zira alt taşıyıcının eylemlerinden dolayı gönderene karşı asıl taşıyıcı sorumlu olduğundan gönderenin alt taşıyıcıya başvurma hakkı da TTK m.888, CMR m.3⁹⁸ ve CIM m.27 ile CIV⁹⁹ m.39'dan kaynaklanır¹⁰⁰. Sözleşmenin nispiyeti ilkesi çerçevesinde alt veya asıl taşıma sözleşmelerinin ihlali halinde asıl gönderen veya asıl gönderilenin alt taşıyıcıya doğrudan başvurma hakları mevcut değildir¹⁰¹. Ancak asıl taşıyıcı ve alt taşıyıcı arasında bulunan sözleşme gereği asıl taşıyıcı tarafından alt taşıyıcıya taşıma sırasında zıya, hasar veya gecikme meydana geldiği gerekçesi ile dava açılmak istenirse bu durumda asıl taşıyıcının zıya, hasar veya gecikmenin eşyanın alt taşıyıcının hakimiyetinde bulunduğu sürede meydana geldiğini ispatlaması, taşınan malın sahibine tazminat vermiş olması ve bu nedenle kendisi aleyhine dava açılmış olması gerekir¹⁰².

4.4.2.1.3. Müteakip taşıyıcı

Bir taşıma sözleşmesinin gereklerinin tek bir fiili taşıyıcı tarafından yerine getirilmesi mümkün olmakla birlikte bu fiili taşıyıcının aynı zamanda sözleşmenin tarafı olan taşıyıcı olması da mümkündür. Tek bir taşıma yönteminin bulunduğu taşıma işinde birbiri ardına taşıma işini gerçekleştiren ve taşıma işini gerçekleştirdiği sırada taşıma konusu eşyayı devralarak taşıma sözleşmesinin bir tarafı haline gelen taşıyıcı ise müteakip taşıyıcıdır. Doktrinde bu taşımaya mütevali¹⁰³, ardışık veya artarda taşıma adını

⁹⁷ Aksoy, 2015, a.g.k., s.61, 62.

⁹⁸ CMR m.3' göre "bu anlaşmanın uygulanması yönünden taşımacı, çalıştırdığı kişilerin ve taşımanın yapılması için hizmetlerinden yararlandığı diğer kimselerin görevleri sırasında hareket ve ihmallerinden, sanki bu hareket ve ihmalleri kendisi yapmış gibi sorumlu olacaktır."

⁹⁹ CIV Konvansiyonu (Demiryolu ile Uluslararası Yolcu ve Bagaj Taşıma Sözleşmesi)

¹⁰⁰ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.35.

¹⁰¹ Ayrıca böyle bir durumda asıl sözleşme kapsamında fiili taşıyıcının sorumluluğu kavramı dışında kalan hallerde hak sahibi kişilerin genel hükümlerden yararlanmasına, bu açıdan haksız fiil ve alt vekaletle ilişkin hükümlere dayanmasına engel bulunmamaktadır. Aksoy, 2015, a.g.k., s.62.

¹⁰² Erdem, 2013, a.g.k., s.63.

¹⁰³ Gölcüklü, 2015, a.g.k., s.45 Montreal Sözleşmesi'nin çevirisinde bu kavram "müteselsil taşıyıcı" olarak kullanılmıştır. Yargıtay ise "mütevali taşıyıcı" kavramını kullanmaktadır. Yargıtay, taraflar arasında akdedilen bu sözleşme için taraf kavramını yolcu veya diğer tüm sözleşme taşıyıcılarını kapsayacak şekilde "müteakip taşıyıcıyı" değerlendirmektedir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 1999/5531 esas, 1999/7886 karar sayılı ve 15.10.1999 tarihli kararına göre; "somut olayda sigortalı gönderen ile dava dışı Bulgaristan

veren yazarlar da vardır¹⁰⁴. Müteakip taşımalarda, taraflar arasında meydana gelen yolcu veya eşya taşımalarında birbirini takip eden şekilde bölümlere ayrılması, her bir bölümde farklı taşıyıcılar tarafından taşıma işinin yapılması ve sonuçta teslim alma ile varma yeri arasında da tek bir taşıma işinin mevcut olacağı bir anlaşmanın varlığı zorunludur. Bu anlaşma çerçevesinde her bir bölümde taşıma işini yerine getirecek olan taşıyıcı, kendi bölümü açısından taahhütte bulunur ve sözleşmesel yani asıl taşıyıcı sıfatını kazanır¹⁰⁵.

Asıl taşıma sözleşmesinde yer alan gönderen, müteakip taşıma sözleşmelerinde taraf olarak yer almaz. Ancak, müteakip taşıyıcı, fiili taşıyıcıdan farklı olarak gönderenin muhatabı haline gelir ve borca katılma şeklinde ifade edilen yolla taşıma sözleşmesinin tek bir sözleşme olarak kalmasına riayet eder. Ayrıca müteakip taşıyıcı kural olarak tüm taşıma işinden sorumludur¹⁰⁶.

İlk ve asıl taşıyıcının yapmış olduğu sözleşmenin ardından taşıma işini devralan taşıyıcılar taşıma işini kendileri açısından kısmi olarak yerine getirir ve taşıma sözleşmesine katılma yolu ile taraf olurlar. Aynı zamanda sorumlulukları yalnızca kendi taşımaları bakımından söz konusudur. Sözleşmeye sonradan katılan müteakip taşıyıcıların katılması iradi olabileceği gibi kanun veya konvansiyon hükmü gereğince zorunlu bir hal de alabilir¹⁰⁷. Müteakip taşımada taşımının en başından itibaren bütünlük içinde bir niteliğinin bulunması taşıma işinin tek bir iş olarak kabul edilebilmesi için gereklidir¹⁰⁸.

Müteakip taşımada doktrinde tartışılan önemli bir husus ise taşıma senedinin düzenlenmesinin gerekip gerekmediği konusunda toplanır. Bir görüş; CMR m.34¹⁰⁹

Hava Yolları arasında bir sözleşme ilişkisi olmadığı gibi davalı THY de Bulgaristan Hava Yolları'nı temsilen bir sözleşme yapmadığı için Konvansiyon'un 1/3 ve 30.maddeleri anlamında mütevali taşıma olmadığı için dava dışı Bulgaristan Hava Yolları taşıyan sıfatını kazanamaz." ;Müteakip taşıma hususu CMR, CIM ve Montreal Sözleşmesinde de yer alır. CMR'da ortaklaşa taşıma, CIM'de birbirini takip eden taşıma, Montreal Sözleşmesinde ise müteselsil taşıma kavramları kullanılarak Türkçeye tercüme edilmiştir. Aksoy, 2015, a.g.k., s.111.

¹⁰⁴ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.35; B. Sözer, (2006b). Değişik ortamlarda yapılan yük taşımaları (karma taşımalar) ve taşıyanın sorumluluğu ile ilgili bazı meseleler (Rotterdam Kuralları ve Yeni Türk Ticaret Kanunu'nun hükümleri ile karşılaştırmalı olarak), *Prof. Dr. Erhan Adal'a Armağan, VIII-2/IX-1 Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.2 vd.; (465-503); H. Ülgen, (1987). *Hava taşıma sözleşmesi*, Ankara: Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü Yayını, s.65.

¹⁰⁵ Gölcüklü, 2015, a.g.k., s.45.

¹⁰⁶ Aksoy, 2015, a.g.k., s.113,115.

¹⁰⁷ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.36.

¹⁰⁸ Ülgen, 1987, a.g.k., s.67; Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.36.

¹⁰⁹ CMR m.34'e göre; "Tek bir mukaveleyle düzenlenen taşıma, karayolu taşımacıları tarafından ortaklaşa yapıldığında, tüm taşımının yapılmasından her biri sorumludur. İkinci taşımacı ile onu takip eden

gereğince, mutlaka bir taşıma senedinin bulunması gerektiğini ve eşya ile birlikte senedin de sonraki taşıyıcılara teslimi ile ancak taşımanın alt taşımadan ayrılacağını savunmakta iken¹¹⁰, diğer bir görüş ise taşıma senedi düzenlenmeden taşıma sözleşmesinin tarafının taşıma işinde müteakip taşıma yoluna başvurulacağını gönderene bildirilmesinin yeterli olduğunu belirtir¹¹¹. Kanaatimizce, müteakip taşıma açısından taşıma senedi düzenlenmesi ve bu senedin müteakip taşıyıcılara devredilmesi gerektiğine dair özel bir düzenleme yer almamaktadır. Tek başına taşıma sözleşmesinin varlığının ve gönderene müteakip taşıma ile ilgili bilgi verilmesinin taşıma sözleşmesinin ve taşıma işinin özüne aykırı değildir. Bu nedenle taşıma senedi zorunlu bir unsur değildir.

4.4.3. Gönderen

Taşıma sözleşmesinin bir diğer tarafı da eşyaların taşınmasını isteyen taraf yani gönderendir¹¹². Gönderen, eşyaların kendisi adına diğer tarafa taşınmasını talep eder. Dolayısıyla gönderen taşıma sözleşmesini akdeden kişidir¹¹³. Gönderen, gönderici veya taşıtan olarak da adlandırılır. Gönderenin kim olduğunun belirlenmesi taşıma sözleşmesinin içeriğine göre belirlenebileceği gibi taşıma senedinden de anlaşılabilir¹¹⁴. Gönderen açısından asli edim taşıma ücretinin ödenmesidir. Tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliği taşıyan taşıma sözleşmesinde aksi kararlaştırılmadığı sürece taşıyıcının asli edimi eşyayı gönderene teslim etmektir¹¹⁵.

TTK m.917 gereği eşya taşıma sözleşmelerinde, gönderen sözleşmenin tarafıyken, gönderenin eşyanın sahibi olması gerekmez¹¹⁶. Gönderen fiil ehliyetine sahip gerçek kişi olabildiği gibi bir tüzel kişi de olabilir. Bunun yanında sözleşme ile belirlenebilecek bir diğer husus ise taşıma ücretinin gönderilen tarafından ödenmesidir. Gönderen açısından tek sorumluluk ücret sorumluluğu değildir. Tarafların kararlaştıracağı veya hukuki

taşımacılar, malları ve sevk mektubunu kabul etmiş olmaları dolayısıyla ve sevk mektubundaki koşullar altında anlaşmaya katılmış olurlar.”

¹¹⁰ Seven, 2011b, a.g.k., s.38; Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.36.

¹¹¹ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.37; Ülgen, 1987, a.g.k., s. 97, Ö. Turkyay, (2006). *Uluslararası eşya taşıma hukuku (Ziya ve/veya hasar sorumluluğu)*, İstanbul: Vedat Kitabevi, s.195 vd.

¹¹² Ayrıca Türk hukukunda deniz taşımalarında gönderen yerine taşıtan kavramı kullanılmaktadır. CMR ve CIM’in çevirilerinde ise gönderen kavramı kullanılmamış bunun yerine gönderici kavramı tercih edilmiştir. Aksoy, 2015, a.g.k., s.26.

¹¹³ İmrak, 2017, a.g.k., s.19.

¹¹⁴ Erdem, 2013, a.g.k., s.51.

¹¹⁵ Aksoy, 2015, a.g.k., s.26, 27.

¹¹⁶ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.24; Aksoy, 2015, a.g.k., s.27; Ayrıca uygulamada eşyanın maliki olmayıp, taşıma sözleşmesinin tarafı olan kişiler genellikle taşıma işleri organizatörü olarak karşımıza çıkar.; Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.37.

düzenlemeler gereği de sorumluluğunun bulunması mümkündür. Taşıma konusu eşya üzerinde tasarruf yetkisi bulunan kişi de gönderendir¹¹⁷.

Taşıma ile ilgili kanuni düzenlemeler kapsamında gönderenin tacir sıfatına haiz bulunması gerekmez. Zaten gündelik hayatta da sıklıkla tüketici konumundaki kişilerin taşıma sözleşmesinin tarafı olduğu görülür¹¹⁸.

4.4.4. Gönderilen

Gönderilen olarak ifade edilen ve taşıma sözleşmesine taraf bulunmayan kişi hakkında TTK'da, CMR, CIM ve Montreal Konvansiyonu¹¹⁹'nda herhangi bir tanıma yer verilmemiştir¹²⁰. Kural olarak eşya taşıma sözleşmesi kapsamında taşıyıcının eşyayı gönderene teslim borcu bulunmakla birlikte sözleşme serbestisi içinde eşyanın üçüncü bir kişiye tesliminin kararlaştırılmasına bir engel yoktur¹²¹. Herhangi bir şekle tabi olmayan taşıma sözleşmesi, taşıyıcı ile gönderen arasında kurulmakta olup gönderilen, taşıma sözleşmesinin tarafı değildir. Ancak kendisi açısından sözleşmenin sonuç doğurduğu bir kişidir¹²² ve eşyanın, varma yerinde kendisine teslim edilmesi gerekir¹²³. Diğer bir ifade ile gönderilen her ne kadar sözleşmenin tarafıymış gibi gözükse de aslında sözleşme kapsamında bulunmaz¹²⁴. Gönderilen, eşya taşıma sözleşmesi kapsamında lehine taşıma sözleşmesi yapılan kişi olup eşyanın varma yerinde teslimini talep hakkına sahip gerçek veya tüzel kişi olabilir. Taşıma sözleşmesi amaç olarak eşyanın bir kişiye teslimini gerektirmek zorunda olmadığından gönderilenin bulunmadığı bir taşıma sözleşmesinin yapılması da mümkündür. Eşya taşıma sözleşmelerinde genellikle gönderen ile gönderilen ayrı ayrı gerçek ve tüzel kişiler olmakta ise de somut olayın gereklerine göre aynı kişiler olabilir¹²⁵.

Gönderilen, eşyanın teslim alınması için kendisi yerine bir başkasını yetkili kılabilir. Bu kişi, kendisi asıl gönderilen kişi olmadığından şeklen gönderilen olarak adlandırılır. Taşıma sözleşmesi yapıldıktan sonra belirlenen gönderilen, taşıma işi sırasında sonradan

¹¹⁷ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.38.

¹¹⁸ Aksoy, 2015, a.g.k., s.27.

¹¹⁹ Montreal Konvansiyonu (Hava Yoluyla Uluslararası Taşımacılığa İlişkin Belirli Kuralların Birleştirilmesine Dair Sözleşme), 28 Mayıs 1999 tarihinde Montreal'de imzalanmıştır.

¹²⁰ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.34.

¹²¹ Aksoy, 2015, a.g.k., s.29.

¹²² Erdem, 2013, a.g.k., s.70; Gençtürk, 2006, a.g.k., s.35.

¹²³ Aksoy, 2015, a.g.k., s.29.

¹²⁴ İmrak, 2017, a.g.k., s.19.

¹²⁵ Erdem, 2013, a.g.k., s.71.

değiştirilebileceği gibi gönderilene belirlenmemiş bir taşıma sözleşmesinde taşıma işi ifa edilirken gönderen tarafından taşıyıcıya gönderilen bildirilebilir. Bu durumda eşyayı teslim alacak kişinin değişmesi sonucu ortaya çıkar¹²⁶. Taşıma sözleşmesinde belirtilmesi halinde gönderilenin de taşıma ücretinin borçlusu olabilmesi mümkündür.

Gönderilenin belirli olup olmaması taşıma sözleşmesinin geçerliliğine etki etmez. Sözleşmede eşyanın gönderilene teslimi kararlaştırılmış olsa bile sonradan gönderen eşyanın kendisine teslimini talep edebilir¹²⁷.

Eşyayı teslim almaya yetkili olan gönderilen, taşıma sözleşmesinin bir tarafı olmamasına karşın sanki taraf sıfatı varmış gibi eşyayı teslim aldıktan sonra eşya üzerinde tasarruf yetkisine sahip olur. Bir diğer ifade ile sözleşmede taraf olmamakla birlikte gönderenin hakları ve eşya üzerindeki tasarruf yetkisi teslimden itibaren gönderilene geçer¹²⁸. Gönderilen bu hakka dayanarak eşyanın teslimini talep edebilir ve tazminat haklarını taşıyıcıya karşı ileri sürebilir. Söz konusu husus TTK m.871’de açıkça ifade edilir¹²⁹.

4.4.5. Taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği

Türk Ticaret Kanunu’nun 1. maddesinde hakkında hüküm bulunmayan hallerde ticari örf ve adetin esas alınacağı aksi halde genel hükümlere göre karar verilmesi gerektiği belirtilir. Bu açıdan eşya taşıma sözleşmelerinin hukuki niteliği incelenirken öncelikle genel hükümlerin araştırılması gerekir¹³⁰.

Taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği konusunda doktrinde çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Taşıma sözleşmesinin bir iş görme sözleşmesi niteliğinde olduğu kabul edilmekle birlikte iş görme sözleşmelerinden hangisine ait olduğu konusunda farklı görüşler vardır¹³¹. Bir görüşe göre, taşıma sözleşmesi vekalet sözleşmesi niteliğindedir¹³².

¹²⁶ Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.39.

¹²⁷ Aksoy, 2015, a.g.k., s.29.

¹²⁸ Erdem, 2013, a.g.k., s.71.

¹²⁹ TTK m.871’e göre “Eşyanın teslim yerine varmasından sonra gönderilen, taşıyıcıdan, taşıma sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi karşılığında, eşyanın kendisine teslim edilmesini isteyebilir. Eşya zayı olmuş veya hasara uğramış yahut geç teslim edilmişse, gönderilen, gönderenin taşıma sözleşmesinden doğan istem haklarını taşıyıcıya karşı ileri sürebilir. Gönderen, bu hakların ileri sürülmesinde yetkili kalmaya devam eder. Gönderilenin veya gönderenin kendilerinin veya başkasının menfaatine hareket etmeleri farklılık yaratmaz”. Aksoy, 2015, a.g.k., s.30.

¹³⁰ Aksoy, 2015, a.g.k., s.34.

¹³¹ B. Adıgüzel, (2012c). *Karayoluyla yapılan taşımalarda taşıyıcının ziya ve hasardan doğan sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.33.

¹³² İ. Gölcüklü, (2015). *Montreal Sözleşmesi uyarınca taşıyıcının uluslararası yolcu taşıma sözleşmesinden doğan sorumluluğu*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.7; Tüzüner, 2012, a.g.k., s.167 vd.

Bu görüş genel olarak Türk hukukunda kabul görmeyen, vekalet sözleşmesinde ferî nitelikte olan ücret unsurunun taşıma sözleşmesinde asli bir unsur olması nedeni ile eleştirilen bir görüştür¹³³. Eşya taşıma sözleşmesinde ücret, sözleşmenin zorunlu bir unsurudur. Vekalet sözleşmesinde, vekilin iş görmesi ücret unsuru ile bağlantılı olsa da vekilin iş görmesi akabinde istenilen bir sonuca varılamayabilir. Buna karşılık, taşıma sözleşmesinde belirli bir sonuca ulaşılması ve eşyanın tesliminin esas olması dikkate alındığında eşya taşıma sözleşmesinin vekalet sözleşmesinden ayrıldığı anlaşılır¹³⁴.

Eser sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu uyarınca yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de ücret ödeme yükümlülüğü altına girdiği sözleşmeleri ifade eder. Eşya taşıma sözleşmesinin konusu belirli bir süre hizmet görülmesi veya vekalet sözleşmesindeki gibi bir işin vekil olarak idaresi değildir; aksine belirli bir sonucun yani eşyanın tesliminin meydana getirilmesini amaç edinir. Bu açıdan bakıldığında eşya taşıma sözleşmesi ne hizmet ne de vekalet sözleşmesi kapsamında değerlendirilebilir¹³⁵. Dolayısıyla kanaatimizce de eser sözleşmesi niteliğinde olan taşıma sözleşmesi için TBK m.470¹³⁶'de açıklanan taşıyıcının ücret karşılığında bir sonucu taahhüt ettiği gerçeğine dayanılmalıdır¹³⁷.

Diğer bir görüş ise Türk Ticaret Kanunu'nda açık bir tanıma sahip olmamakla birlikte taşıma sözleşmesinin başka bir sözleşme türü olarak değerlendirilmesine gerek olmadığını, zira zaten bu şekilde düzenlenmiş olmasından dolayı taşıma sözleşmesinin kendine özgü ve başlı başına bir sözleşme türü olduğunu ileri sürer¹³⁸. Bu görüşe göre kanun, taşıma sözleşmesini ayrı bir sözleşme olarak düzenlediğinden başka bir sözleşmenin içerisinde düşünülmesine gerek yoktur. Dolayısıyla eşya taşımaları için eser sözleşmesi, yolcu taşımaları içinse vekalet hükümlerinin uygulanması gerektiği ileri sürülür¹³⁹.

Bizim de katıldığımız üçüncü bir görüşe göre ise taşıma sözleşmesi en geniş anlamı ile bir eşyanın veya kişinin bir yerden alınıp başka bir yere götürülmesinin ücret

¹³³ Gölcüklü, 2015, a.g.k., s.7.

¹³⁴ Aksoy, 2015, a.g.k., s.34.

¹³⁵ Aksoy, 2015, a.g.k., s.34, 35.

¹³⁶ TBK m.470'e göre "Eser sözleşmesi, yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşmedir".

¹³⁷ Can, 2017, a.g.k., s.17.

¹³⁸ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.22; Gölcüklü a.g.k. s.8; T. Birinci Uzun, (2012). *Uluslararası hava taşımalarında taşıyıcının sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Kitabevi, s.41.

¹³⁹ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.13; Gölcüklü, 2015, a.g.k., s.8.

karşılığında taahhüt edildiği bir eser sözleşmesi olarak Türk doktrinde genişçe bir yer tutar¹⁴⁰. Zira eser sözleşmelerinde eser yani taahhüt edilen sonuç geniş olarak yorumlanır ve bu anlamda eser kavramının mümkün olan bir sonucun meydana getirilmesi yükümlülüğü olduğu ileri sürülür¹⁴¹. Ayrıca yolcu ve eşya taşıma sözleşmelerinde taşıyıcı eser sözleşmesine benzer olarak taşıma işini fiili olarak başka bir kişiye de yaptırabilmekte, iş karşılığı ücrete hak kazanmakta ve eşya veya kişiyi varma yerine ulaştırma taahhüdünde bulunabilmektedir. Dolayısıyla taşıma ve eser sözleşmesi arasında benzer bir bağ kurulmaktadır. Bu anlamda kanaatimizce de taşıma sözleşmesi genel olarak iş görme amacı taşıyan sözleşmelerle bağlantısı açısından vekalet ve hizmet sözleşmesi niteliği taşımaz. Taşıma sözleşmesi, sözleşmenin kurulması ve sona ermesi yönünden de eser sözleşmesi ile benzerlik gösterir¹⁴². Alman hukukunda, taşıma sözleşmesinin eser sözleşmesi niteliğinde olduğu kabul edilmiş; İsviçre hukukunda ise bu sözleşmenin vekalet sözleşmesi niteliğinde olduğu düzenleme altına alınmıştır¹⁴³.

Taşıma sözleşmesinin rızai bir sözleşme mi yoksa reel bir sözleşme¹⁴⁴ mi olduğu konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır¹⁴⁵. Rızai sözleşme, sözleşmenin kurulması ile sonuçlarının meydana gelmesi için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları sonucu meydana gelen sözleşmedir. Reel sözleşme ise sözleşmenin kurulması ile sonuçlarının meydana gelmesi için tarafların karşılıklı irade beyanlarının yeterli görülmediği, ek olarak maddi bir fiilin bulunması gerektiğini ifade eden sözleşmelerdir¹⁴⁶. Burada üzerinde durulması ve tartışılması gereken husus taşıyıcının yüke zilyet olması unsuruna dayanır¹⁴⁷. Çoğunluktaki görüş modern düzenlemelerde aynı sözleşmelere yer verilmemesi nedeni ile taraf iradelerinin yeterli görüldüğü ve bu nedenle taşıma sözleşmesinin reel değil rızai bir sözleşme olduğunu kabul eder. Azınlıkta kalan

¹⁴⁰ Gölcüklü, 2015, a.g.k., s. 8; Tüzüner, 2012, a.g.k., s.188 vd.

¹⁴¹ C. Yavuz, (2011). *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. İstanbul: Beta Yayınevi, s.435 vd.; Gölcüklü, 2015, a.g.k., s.8.

¹⁴² Tüzüner, 2012, a.g.k., s.190; Gölcüklü, 2015, a.g.k., s.8.

¹⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s.40.

¹⁴⁴ Türk hukukunda tarafların birbirine uygun karşılıklı irade beyanları sözleşme kurulması için yeterli olup bu sözleşmeler rızai sözleşme olarak adlandırılır. Tarafların birbirine uygun karşılıklı iradelerinin yetersiz kaldığı ve sözleşmenin kurulması bakımından ifa şartı gerektiren sözleşmeler ise reel sözleşmelerdir. Gençtürk, 2006, a.g.k., s.20.

¹⁴⁵ CIM (Uluslararası Demiryolu Eşya Taşıma Sözleşmesi) konvansiyonu dışında tüm konvansiyonlar taşıma sözleşmesinin rızai bir sözleşme olduğunu kabul eder. CIM m.11/1'e göre taşıma sözleşmesi demir yolunun taşıma belgesinin refakat ettiği eşyayı taşımayı kabul ettiği andan itibaren kurulmuş olur. Gençtürk, 2006, a.g.k., s.21; N. Çetinkaya, (2016). *Taşınma eşyası taşıma sözleşmesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.13.

¹⁴⁶ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.12.

¹⁴⁷ Tüzüner, 2012, a.g.k., s.173.

görüŖe göre ise rızai bir sözleşme olduğunun kabul edilmesi halinde büyük taşıma işlerinde her parça için ayrı sözleşme yapılması gerekeceği ve bu hususun ticari hayatın gereksinimlerine uygun olmadığı kabul edilir¹⁴⁸. 6102 sayılı TTK'nın 856. maddesinde bahsedildiği üzere taşıma senedi¹⁴⁹ olmasa bile taraf iradelerinin taşıma sözleşmesinin kurulmasına yeterli kabul edileceği hususu dikkate alındığında esasen 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu döneminde kalan rızai ve reel sözleşme tartışmasının belirtilen hüküm gereği ortadan kalktığı kabul edilmelidir¹⁵⁰.

Taşıma işi yapıldığı ortama göre yukarıda da belirtildiği üzere kara, hava, deniz ve içsu taşımacılığı ile demir yolu taşımacılığı olmak üzere çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Dolayısıyla taşıma sözleşmeleri için de çeşitlilik arz eden bu durum taşıma türlerinin ve düzenlemelerinin de çeşitli olmasına yol açmıştır. Kara yolu ile yapılan taşımalar 6102 sayılı TTK m.856 ile 896 arasında, Karayolunda Eşya Taşıma, m.894-901 arasında Taşınma Eşyası Taşınması, m.902-905 arasında Değişik Tür Araçlar ile Taşıma, m.906-916 arasında ise Yolcu Taşıma Sözleşmeleri şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca karayolu taşımasına ilişkin olarak ekonomik olarak etkinliğin sağlanması amacıyla 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu¹⁵¹ düzenlenmiştir. Bu Kanuna göre de taşıma, yolcunun taşıta bindiği veya eşyanın taşımacıya teslim edildiği yerden varış noktasına ulaştırılması olarak açıklanır¹⁵².

Taşımanın yapıldığı ortam ve araç farklılıklarına rağmen taşıma sözleşmesi, bir yer değiştirme fiilini, kişi veya eşyaların bir yerden başka bir yere aktarılmasını öngördüğünden taşımayı konu edinen sözleşme de sözleşme konusunun bir yerden başka bir yere götürülmesini amaç edinir¹⁵³. Ortam ve araç farklılığının bulunmasına bağlı olarak taşıma şekilleri değişiyor olsa da tüm bu taşıma çeşitleri için tek bir ifade olan taşıma sözleşmesi ifadesi, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğini de ortaya çıkarır. Kanun da sözleşmenin kurulmasını herhangi bir şekil şartına bağlamadığı gibi taşıma sözleşmesinin irade uyuşması ile kurulacağını, teslim ile taşıma senedinin

¹⁴⁸ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.31; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s. 14; Aksoy, 2015, a.g.k., s.21, 22.

¹⁴⁹ Taşıma senedi, taşıma sözleşmesini teyit eden ve özel bir şekli olmayan ispata yarayan belgedir. T. Çiftçi, (2013). CMR taşıma senedi. *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 131, s.55.

¹⁵⁰ Tüzüner, 2012, a.g.k., s.175.

¹⁵¹ 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu 19/7/2003 tarihli 25173 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁵² Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.8, 9.

¹⁵³ B. Sözer, (2013c). Havayolu ile yük taşıma sözleşmesinde taşıyanın sorumluluğu. *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 87, Sayı: 3, s.49-67.

sözleşmenin kurulmasına karine teşkil edeceğini kabul etmiştir. Taşıma senedinin eksikliği de taşıma sözleşmesinin kurulmasını engellemez¹⁵⁴.

Borçlar Hukukunda sözleşmenin üçüncü bir kişi lehine hüküm ve sonuç doğurmasının amaçlandığı sözleşmeler, üçüncü kişi lehine sözleşme¹⁵⁵ olarak nitelendirilir¹⁵⁶. Eşya taşıma sözleşmelerinde eşyanın tesliminin gönderen dışında üçüncü bir kişi olan gönderilene tesliminin kararlaştırılması halinde üçüncü bir kişi lehine sözleşme mevcut olur. Bu husus TTK m.871’de de ifade edildiği üzere gönderilenin eşyanın kendisine teslimini talep hakkını ortaya çıkarır¹⁵⁷. Üçüncü kişi lehine kurulan sözleşmede gönderilen, eşyanın kendisine teslimini talep edebileceği gibi taşıma ücreti ve diğer masrafların gönderilenden talep edilebilmesi de mümkün hale gelir¹⁵⁸. Taşıma sözleşmesinin tam üçüncü kişi lehine sözleşme¹⁵⁹ niteliği hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre gönderilenin, sözleşmenin tarafı olmamasına rağmen taşıyıcıya talimatlar verebilmesi ve sözleşmeden doğan bazı hakları kullanabilmesi nedeni ile taşıma sözleşmesi tam üçüncü kişi lehine bir sözleşmedir¹⁶⁰. Diğer görüşe göre ise Borçlar Kanunu’nun 111. maddesi gereğince taşıma sözleşmesinin tam üçüncü kişi lehine sözleşme olarak kabul edilemez. Buna göre gönderenin, “gönderilen” belirleme zorunluluğu yoktur. Üçüncü kişi lehine sözleşme yapılabilirken üçüncü kişi aleyhine sözleşme yapılamaz. Taşıma sözleşmesi tarafı olan gönderenin ücret ödeme zorunluluğunun bulunması nedeniyle gönderilen, ancak ücret yükümlülüğünü yerine getirirse sözleşmeden doğan haklarını kullanabilir. Bu nedenle taşıma sözleşmesinin tam üçüncü kişi lehine sözleşme olmadığı ileri sürülür¹⁶¹.

¹⁵⁴ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.12.

¹⁵⁵ Sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişinin sözleşmenin ifasının kendisine karşı yerine getirilmesini talep edebildiği sözleşmelere tam üçüncü kişi lehine sözleşme adı verilirken üçüncü kişinin böyle bir talep hakkının olmadığı sözleşmelere ise basit üçüncü kişi lehine sözleşme adı verilir. V. Seven, (2012a). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m.856-893) Hükümlerine Göre Taşıma Hukukunda Gönderilen*. Ankara: Yetkin Kitabevi, s.88.

¹⁵⁶ N. Ç. Okutan, B. Özgen ve G. Erkuş, (2018). *Türk Borçlar Hukuku kapsamında üçüncü kişi yararına sözleşme*. https://www.goksusafiisik.av.tr/Articleletter/2018_Summer/GSI_Articleletter_2018_Summer_Article9.pdf, s.147, (Erişim Tarihi: 12.10.2019).

¹⁵⁷ A. Canbolat, (2009). *Hava taşıma sözleşmesinde taşıyıcının sorumluluğu*. Ankara: Turhan Kitabevi, s.15

¹⁵⁸ Seven, 2012a, a.g.k., s.86, 87; Aksoy, 2015, a.g.k., s.38, 39, 40.

¹⁵⁹ Sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişinin sözleşmenin ifasının kendisine karşı yerine getirilmesini talep edebildiği sözleşmelere tam üçüncü kişi lehine sözleşme adı verilirken üçüncü kişinin böyle bir talep hakkının olmadığı sözleşmelere ise basit üçüncü kişi lehine sözleşme adı verilir. Seven, 2012a, a.g.k., s.88.

¹⁶⁰ H. Belbez, (1946). Nakil sözleşmesi ve nakliyecinin sorunu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.390 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/239/2104.pdf>, (Erişim tarihi: 30.07.2019).

¹⁶¹ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.23, 24.

Gönderen, eşya taşıma sözleşmesinde eşyanın maliki olmak zorunda değildir. Bu durumda taşınan eşyanın sahibi, gönderen ile yapılan bir sözleşme uyarınca veya temsil yetkisi ile taşıma sözleşmesi kapsamında eşyasını taşıttırdığı kişi, eşya taşımalarında taşınan eşyanın sahibi konumundadır. Bu kişiler taşıma sözleşmesinin tarafı olmadıklarından herhangi bir talepte bulunamazlar ancak zarar bakımından genel veya özel hükümler kapsamında başvuru yollarını tüketebilirler¹⁶². Örneğin TTK m.885/1’de “Bu Kısımda öngörülen sorumluluktan kurtuluş hâlleri ve sınırlamaları, gönderen veya gönderilenin, zıya, hasar veya gecikme nedeniyle taşıyıcıya yöneltebileceği, sözleşme dışı istemleri için de geçerlidir.” açıklaması yer almaktadır.

Taşıma sözleşmesinin konusunu taşınma eşyasının oluşturduğu hallerde taşınma eşyası taşıma sözleşmesi ile karşılaşılır. Taşınma eşyası taşıma sözleşmesi esasında taşıma sözleşmesinin özel bir türünü oluşturduğundan ayrı bir sözleşme niteliği haiz değildir. Taşınma eşyası taşıma sözleşmesini, eşya taşıma sözleşmesinden ayıran unsur ise taşınan eşyanın taşınma eşyası olmasıdır. Taşınma eşyası taşınmasının hukuki niteliği konusunda yukarıdaki açıklamalar geçerli olup, taşıyıcı açısından mobilyaların sökülmesi ve yeniden takılması gibi yan edimler¹⁶³ Kanunda özel olarak düzenlenmiş olduğundan taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri karma nitelikte bir sözleşme de değildir¹⁶⁴.

¹⁶² Adıgüzel, 2018a, a.g.k., s. 40.

¹⁶³ Yan edim, sözleşmenin kurulmasına etki etmez. Sözleşmenin esaslı bir unsurunu teşkil etmeyen yan edim sözleşmenin hazırlanmasına, gerçekleştirilmesine ve güvenliğine ilişkin gereklilik taşıyan edimdir. Asli edimin ifasına yardımcı olur ve asli edimi teminat altına alarak asli edimin kapsamını genişletebilir. G. Antalya, (2015). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I*. İstanbul: Legal Yayıncılık, s.14, 15.

¹⁶⁴ U. Akdeniz, (2013c). 6102 sayılı TTK’da taşıma hukukuna dair yeni bir düzenleme “taşınma eşyası taşınması”. *Legal Hukuk Dergisi*. Cilt:11, Sayı: 130, s.83.

İKİNCİ BÖLÜM

TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİ

1. GENEL OLARAK

Türk hukuk sisteminde ilk kez TTK m.884-901 arasında düzenleme alanı bulan taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin Kanunda açık bir tanımı bulunmamaktadır¹⁶⁵. Ancak TTK m.894'te taşınma eşyasının “bir evden, bürodan ya da benzeri bir yerden alınarak yine benzeri bir yere götürülen eşya” şeklinde tanımı yapılarak sözleşmelerin de bu tanıma uyan eşyaları kapsadığı kabul edilmiştir¹⁶⁶. Yeni Türk Ticaret Kanunu'nun taşınma eşyası taşınması ile ilgili bölümlerinin hazırlanmasında Alman Ticaret Kanunu'ndan alıntı yapılmıştır. 6102 sayılı TTK'nın gerekçesinde taşınma eşyası taşınması için düzenleme getirilmiş olmasının sebebi, bu tür eşyaların özel önem ve özen ile uzmanlığı, montajı, paketlemeyi veya paket açmayı, bazen de eşyanın sökülmesini gerektirmesi olarak gösterilmiştir. Taşınma eşyası taşınmasına ilişkin özel hükümler öngörülmesinin bir diğer nedeni ise Alman Ticaret Kanunu'nda bahsi geçen tüketicinin korunması kavramının dikkate alınmış olmasıdır. Taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinin gönderen tarafını genellikle tüketiciler oluşturur. Dolayısıyla tüketicilerin taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle korunması gerekir¹⁶⁷.

Taşıma işinin eşya taşıma kurallarına özgü kapsamında benzer özelliklere sahip olmasının yanı sıra kendine özgü özel düzenlemelere sahip olan taşınma eşyası taşıma

¹⁶⁵ TTK m.894'ün gerekçesinde Tasarının 894 ilâ 901. maddeleri taşınma eşyasının taşınmasına uygulanır. Anılan hükümlerin doğrudan kaynağı olan Alman TK 451 ve 451h paragrafı hükümlerinde taşınma eşyası tanımlanmamıştır. 894. madde kapsamı geniş olan bir tanım vermiştir. Kanunun tanım vermesinin bir sebebi bu özel hükümlerin uygulanma alanını belirlemektir. Bir evden, bir işyerinden, üretim biriminden ve bu gibi yerlerden alınıp bir diğer yere taşınacak olan ve bu gibi yerlere ait oturulmakta, çalışmakta veya benzeri bağlantılı işlerde kullanılan eşya “taşınma eşyası”dır. “Taşınma” olgusu tanımlayıcı ve belirli değildir. Alman öğretisinin hükümet tasarısının gerekçesinden aktardığı gibi miras kalan eşyanın mirasçının ve çeyiz eşyasının yeni evli çiftin evine taşınması taşınma eşyasının taşınmasıdır. Buna karşılık, sanayi tesislerinin ve ticarî mobilyanın taşınması, taşınma eşyası taşınmasına değil, genel eşya taşınmasına girer. Mesela, bir fabrikanın makina ve tesislerinin sökülüp başka bir yere götürülüp takılması veya bir buzdolabı ticarethanesindeki ve genel depodaki buzdolaplarının başka bir ticarethaneye veya depodan ticarethaneye taşınması 894. maddenin kapsamı dışındadır. Hükümdeki “üretim birimi”nden taşınma ile bu birimdeki demirbaşın taşınması kastedilmiştir. Zaten tanımda “oturulmakta, kullanılmakta ve benzeri şekilde hizmet veren eşya” denilerek eşyanın niteliği somutlaştırılmıştır.

¹⁶⁶ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.17.

¹⁶⁷ Seven, 2012a, a.g.k., s.22; Akdeniz, 2013, a.g.k., s.82; E. Batmaz Silahtaroglu, (2018). 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamında navlun sözleşmesi ve konişmentonun tüketici işlemi olarak değerlendirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt: 8, S.1, s.184; 6502 sayılı Kanun'un getirmiş olduğu düzenleme gereğince TTK kapsamında mutlak ticari iş olarak kabul edilen kıymetli evrak, sigorta, taşıma gibi alanlarda taraflardan birinin tüketici niteliğinin bulunması halinde işlemin öncelikle tüketici işlemi nitelenmesi yapılacaktır.

sözleşmesi, taşıyıcıya kanunda belirlenmiş hususlarda mesleki bilgi ve beceriye sahip olma zorunluluğu getirir. Genel olarak gönderici ve alıcı aynı kişilerdir ve ücret karşılığında bir ev, büro veya benzeri yerden alınan ticari nitelik taşımayan kişisel nitelikteki taşınma eşyaları benzeri bir yere taşınır¹⁶⁸. Burada TTK m.894'ün gerekçesinde de açıklandığı üzere sanayi tesislerinin ve ticarî mobilyanın taşınması, taşınma eşyası taşınmasına değil, genel eşya taşınmasına girer. Mesela, bir fabrikanın makina ve tesislerinin sökülüp başka bir yere götürülüp takılması veya bir buzdolabı ticarethanesindeki ve genel depodaki buzdolaplarının başka bir ticarethaneye veya depodan ticarethaneye taşınması 894. maddenin kapsamı dışındadır. Hükümdeki “üretim birimi”nden taşınma ile bu birimdeki demirbaşın taşınması kastedilmiştir. Zaten tanımda “oturulmakta, kullanılmakta ve benzeri şekilde hizmet veren eşya” denilerek eşyanın niteliği somutlaştırılmıştır.

Yukarıda açıklamış olduğumuz taşıma sözleşmesine benzer olarak taşınma eşyası taşıma sözleşmesi de iki tarafa borç yükleyen, rızai ve ani edim ihtiva eden sözleşmelerdir. Taşınma eşyası taşıma sözleşmesi, diğer sözleşmelerden farklı olarak ev, büro veya benzeri bir yerden alınan bir eşyanın sökülmesi, paketlenmesi varma yerinde paketlerinin açılması¹⁶⁹ ve tekrar kurulması eylemlerini de içeren edimlerin taşıyıcı tarafından üstlenilmesini gerektirir¹⁷⁰. Bu açıdan bakıldığında Türk hukuk düzeninde taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği hakkında iki farklı görüş¹⁷¹ ortaya çıkmıştır. İlk olarak tartışma noktasını taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinin bir taşıma sözleşmesinden ziyade edim yükümlülüğü anlamında tartışılması gerektiği savunulur. İkinci tartışma ise taşınma eşyası taşıma sözleşmesi kapsamında taşınan eşyanın niteliğinin sözleşmeye dahil olup olmadığı noktasında yoğunluk kazanır. 6762 sayılı Türk

¹⁶⁸ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.18.

¹⁶⁹ Türk Dil Kurumu'na göre eşyaların sökülmesi; kurulmuş bir şeyi parçalarına ayırmak, paketlenmesi; bir veya birkaç şeyi kâğıda sararak, kutuya koyarak bağlamak, montajı; bir makine, cihaz veya mobilyanın parçalarını yerli yerine takma, monte olarak tanımlanmaktadır.

¹⁷⁰ Taşınma eşyası taşınmasında asıl ele alınması gereken taşıt veya taşıyıcının özellikleri değil taşıma sözleşmesine konu eşyaya yüklenen anlamla ilgilidir. Özdemir, 2006, a.g.k., s.25; A. Aydın, (2002). *CMR'ye göre taşıyıcının ziya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluğu*, İstanbul: Beta Yayınevi, s.14.

¹⁷¹ Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin taşıma sözleşmesi olmadığını savunan yazarlardan Atabek, taşınma eşyalarının paketlenmesi, montajı ve yerleştirilmesi ile ilgili olarak yapılan işlemlerin ifa zorunluluğu taşıdığından bahisle taşıma faaliyetinin bir parçası olduğunu ve naklin asli bir mukavele teşkil etmediğini, ev taşınmasının nakil sözleşmesi haline gelemeyeceğini savunmaktadır. Atabek, 1960, a.g.k., s.30 vd; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.19; Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin karma sözleşme tipi olduğunu ileri süren Gençtürk ise ev eşyasının taşınması işlemi taşıma taahhüdünün yanında montaj, paketlenme gibi hizmetlerin de birlikte üstlenildiği dolayısıyla taşıma taahhüdü dışındaki edimlerin asli edim niteliği taşımasının sözleşmeyi karma sözleşme tipine çevireceğine dayanmaktadır. Gençtürk, 2006, a.g.k., s.48 vd.

Ticaret Kanunu döneminde taşınma eşyası taşınması kanunda açık olarak yer almamaktaydı. Bir görüşe göre bu tip sözleşmeler taşıma sözleşmesi sayılamaz¹⁷². Başka bir görüşe göre ise bu sözleşmelerin isimsiz sözleşme olarak kabul edilmesi gerekir. Buna göre taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri karma sözleşme türündedir¹⁷³.

Taşıyıcının eşyayı bir yerden başka bir yere taşımaya üstlenmesi ile taşıma sözleşmesi kurulmuş olduğundan gönderen ve taşıyıcı arasında borç ilişkisi ortaya çıkar. Taraflar arasında oluşan bu hukuki bağ sonucu taraflardan biri için hak kavramı diğeri için ise yükümlülük veya ifa borcu ile karşılaşılır¹⁷⁴. Bu borç ilişkisinin içerdiği hak ve yükümlülükler nedeniyle de bazı ayrımlar söz konusu olmaktadır. Borç ilişkisi içinde asli unsur alacak hakkıdır. Alacak hakkı yalnızca borçluya karşı ileri sürülebilen bir yararlanma hakkı olarak da tanımlanabilir.

2. TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI

TTK'da taşıma sözleşmesini tanımlayan bir hüküm bulunmamakla birlikte taşıma sözleşmesinde temel unsur olarak kabul edilen taşıyıcı kavramının tanımlanmasına yer verilmiştir. Buna göre taşıyıcı, taşıma sözleşmesi ile eşya veya yolcu taşıma işini veya her ikisini birden üstlenen kişidir. Taşınma eşyası taşıma sözleşmesi hakkında çeşitli tanımlara yer verilmiştir. Taşıma sözleşmesinin tanımlarından hareketle de taşıma sözleşmesinin çeşitli unsurlarının var olduğu yine doktrinsel anlamda farklı sayı ve şekillerde mevcudiyet kazanmıştır. Genel olarak kabul edilen ve tüm görüşlerin ortak noktası olan iki unsur taşıma taahhüdü ve ücret unsurlarıdır. Bu iki unsur taşıma sözleşmesinin ve taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin objektif esaslı unsurlarıdır¹⁷⁵.

2.1. Taşıma İşinin Üstlenilmesi

Herhangi bir eşya taşıma sözleşmesinde olduğu gibi taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin kurulması için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradeleri yeterli olup tarafların iradelerinin şekil şartları çerçevesinde açıklanmasına gerek bulunmamaktadır¹⁷⁶. Taşıma işinin üstlenilmesi, taşıma sözleşmesinin bir unsurudur ve

¹⁷² Atabek, 1960, a.g.k., s.30.

¹⁷³ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.49; F. Aral, (2014). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. Ankara: Yetkin Kitabevi, 10. Baskı, s.58; Kanunun öngördüğü isimsiz sözleşmelerden, çeşitli sözleşme türlerinin unsurlarının kanunun öngörmediği tarzda bir araya gelmesi sonucu ortaya karma sözleşmeler çıkar.

¹⁷⁴ Her hukuki ilişki temelinde bir hak ile bu hakka yönelik olarak yükümlülüğün oluşur. Hukuki ilişki sonucu hak tanınan kişi hak sahibi, yükümlülük yüklenen kişi ise yükümlü ismi ile anılır. F. Eren, (2009). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul: Beta Yayınevi, s.28.

¹⁷⁵ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.28.

¹⁷⁶ Can, 2017, a.g.k., s.123.

taşıyıcının taşıma işlerini yerine getirerek eşyayı kendi gözetimi ve sorumluluğu altında taşınma eşyasının bir yerden alınarak benzer bir yere taşınması olarak tanımlanabilir. Taşıma işinin üstlenilmesi objektif esaslı unsur olarak taşıma sözleşmesinin asli edimi niteliğini taşır. Taşıma taahhüdünün gerçekleşmesi taşınma eşyasının taşıyıcının hakimiyeti altına girmesi, yani zilyetliğinin taşıyıcı tarafından elde edilmesi gerektiği sonucu ile birlikte meydana gelir¹⁷⁷.

Taşıma işinin gerçekleşmesi için taşımanın yapılacağı yerler arasında mesafe öngörülmediği gibi yalnızca taşıma işinin ücretinin mesafe ile değişebileceği kabul edildiğinden aynı binada farklı katlar arasında yapılan taşıma işi ile mesafe bakımından uzak bir yere yapılan taşıma arasında nitelik olarak bir fark yoktur¹⁷⁸.

Genel anlamda taşıma kavramı ayırımında kara, hava ve deniz ayırımı yapılırken taşınma eşyası taşınması için benzeri bir ayırım yapılmamış, taşımanın gerçekleştirildiği aracın türü açısından da farklı bir husus gözetilmemiştir. Karayolları Trafik Kanunu anlamında doktrinde taşıma sözleşmesinin varlığına yönelik olarak nakil araçlarının zorunluluğu hususu tartışma konusu olmuştur. Bir görüş, taşıma işi niteliği gereği nakil araçlarını zorunlu kabul eder¹⁷⁹. Diğer bir görüşe göre, nakil aracına gerek yoktur. İnsan veya hayvan gücü yeterlidir¹⁸⁰. Aracın kime ait olduğu konusu ise önemli değildir¹⁸¹.

TTK m.850'ye göre, "Taşıyıcı, taşıma sözleşmesiyle eşya veya yolcu taşıma işini veya ikisini birlikte üstlenen kişidir. Taşıma işleri ticari işletme faaliyetidir." Bu açıklamaya binaen taşıma işini devamlı üstlenen kişilerin ticari işletme faaliyeti yerine getirdiği kabul edilmekle birlikte KTK m.5'e¹⁸² göre ise taşımacılık faaliyeti için Bakanlıktan yetki belgesi alınması ve belirli özel niteliklere haiz olunması şarttır¹⁸³.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesine göre bir ev, büro veya benzeri bir yerden alınan eşyanın benzeri bir yere taşınması işi üstlenilir. Yine değişik türdeki araçlarla

¹⁷⁷ Arkan, 1982, a.g.k., s.13'ten aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.32.

¹⁷⁸ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.32; Gençtürk, 2006, a.g.k., s.15.

¹⁷⁹ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.16.

¹⁸⁰ Belbez, 1946, a.g.k., s.389; Arkan, 1982, a.g.k., s.12; Atabek, 1960, a.g.k., s.27.

¹⁸¹ Topsoy, 2014, a.g.k., s.21 vd.

¹⁸² Taşımacılık, acentelik ve taşıma işleri komisyonculuğu ile nakliyat ambarı ve kargo işletmeciliği yapılabilmesi için Bakanlıktan yetki belgesi alınması zorunludur.

¹⁸³ Ö. K. Coşgun, (2012). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile CMR Konvansiyonu hükümlerinin karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İpek Yolu Canlanıyor: Türk-Çin hukuk zirvesi sempozyumu*. http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyay%C4%B1nlar%C4%B1/ipekyolucanlan%C4%B1yor/Yrd.Do_Dr_zlemKARAMANCO_GUN.pdf (Erişim tarihi: 30.07.2019); Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.33.

yapılacak taşıma sözleşmelerinin konusu taşınma eşyası ise TTK m.905¹⁸⁴ gereği taşıma eşyası taşıma sözleşmesi hükümleri uygulama alanı bulur¹⁸⁵.

2.2. Ücret

Eşya taşıma işinde gönderenin ücret ödeme borcu TTK m.850 gereğince taşıma sözleşmesinin asli edimlerinden birini meydana getirir. Sözleşmenin esaslı unsuru olan ücret, taşıma işinin ticari işletme faaliyeti sayılmasının da bir sonucudur. Taşıma ücreti konusunda tarafların anlaşması zorunlu olmayıp TTK m.15 ve 20 gereğince ücret karinesinin varlığından dolayı taşıyıcı ücret talep edebilir. Zira taşıma sözleşmesi her iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olması nedeniyle gönderenin, taşıma işinin üstlenilmesine karşı ödeyeceği ücret sözleşmenin esaslı unsurlarından birini oluşturur¹⁸⁶. Ücretin geniş yorumlanması gerektiği hem mahkeme içtihatları hem de doktrinde kabul görmekte olup taşıyıcıya sağlanan her türlü maddi menfaat olarak da açıklama alanı bulur¹⁸⁷.

TTK m.850/2'de taşıyıcının ve gönderenin yükümlülükleri belirlenmiş olup hem sözleşmenin gereği öne çıkarılmış hem de 6762 sayılı TTK döneminde ücret konusuna yapılan vurgudan vazgeçilerek doktrindeki tartışmalara son verilmiştir. Taşıma sözleşmesinin esaslı unsurlarından biri ücret olduğundan hatır taşımaları, taşıma sözleşmeleri ve taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri arasında yer alamamaktadır. Dolayısıyla taşıma işini gerçekleştiren kişi de TTK anlamında taşıyıcı özelliğini kazanamayacaktır¹⁸⁸. Bu husus TTK'nın 850. maddesinin gerekçesinde de vurgulanmıştır. TTK m.871'in öngörmüş olduğu gönderilenin hakları ve ödeme borcu başlığı altında da gönderilen veya gönderen, taşıma ücretini ödemekle yükümlüdür.

¹⁸⁴ TTK m.905 uyarınca, değişik tür araçlarla taşıma sözleşmesinin konusunu taşınma eşyası oluşturuyorsa, sözleşmeye, bu Kitabın Üçüncü Kısım hükümleri uygulanır. Zararın meydana geldiği taşıma kısmı hakkında, Kanunun 903. maddesi hükmü ancak Türkiye Cumhuriyeti için bağlayıcı olan milletlerarası sözleşmelerden biri geçerliyse uygulanır.

¹⁸⁵ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.33.

¹⁸⁶ S. Kıran, (2018b). *Karayoluyla eşya taşımada taşıma ücreti*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.7 vd.; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.34.

¹⁸⁷ S. Arkan, (1979b). Karayolu ile eşya taşımada ilişkin uluslararası sözleşmenin uygulanma koşulları ve taşıyıcının sorumluluğunu düzenleyen hükümleri. *Batıder*, Cilt: X, Sayı: 2, s.403'ten aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.34.

¹⁸⁸ Zira taşıma işi bir ticari işletme faaliyetidir ve hatır taşımada ücretin söz konusu olmaması nedeni ile insan taşıma işi mevcut ise 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun haksız fiil hükümleri uygulama alanı bulacakken, eşya taşımada söz konusu olduğunda vekalet hükümleri uygulanacaktır. Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.34.

3. TAŞINMA EŞYASI KAVRAMI VE TAŞIMA İŞİNİN ÜSTLENİLMESİ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun dördüncü kitabı olan Taşıma İşleri isimli kitabının üçüncü kısmında 6762 sayılı Kanun zamanında yer almamış olan taşınma eşyası taşınması konusuna yer verilmiştir.

Taşınma eşyası taşıma işi konu bakımından yalnızca taşınma eşyasını barındırır. TTK m.894'e göre "taşınma eşyası, bir evden, bürodan veya benzeri bir yerden alınıp benzeri bir yere taşınan eşya" olarak tanımlanmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus taşıyıcının taşıma taahhüdünün sözleşmenin içerisindeki asli edimler arasında bulunması gerektiğidir. Hukuki anlamda eşya kavramı çokça açıklamaya tabi olsa da kısaca üzerinde ferdi hakimiyet sağlanabilecek ve iktisadi değere sahip şahıs dışı varlıklar olarak tanımlanabilir¹⁸⁹. Taşıma hukuku açısından da maddi bir varlığı haiz ve niteliği gereği taşımaya elverişli olan her şey eşya olarak tanımlanır¹⁹⁰. Burada eşya, Türk Medeni Kanunu'nda tanımlanan eşyadan daha farklı özelliklere sahiptir. Nitekim taşıma hukukunda eşya kavramı TMK'daki tanımdan bazen dar bazen ise daha geniş yorumlanmaya ihtiyaç duyar¹⁹¹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 894. maddesine ilişkin gerekçeye göre taşınma eşyası, bir evden, işyerinden, üretim biriminden veya bu gibi yerlerden alınarak bir diğer yere taşınan ve bu gibi yerlere ait oturlan, çalışılan veya benzeri bağlantılı işlerde kullanılır¹⁹². Bir diğer tanıma göre taşınma eşyası, ev, konut, mesken veya büro ile benzeri yerlerde o yerin kullanım amacına özgü ve yer değişikliği gerekli olduğunda taşınılacak yere aynı amaçlarla götürülecek eşyadır. Dolayısıyla mağazadan yeni alınmış ev veya büro eşyasının kullanılacağı yere götürülmesi veya kullanılmış ev veya büro eşyasının ikinci el ticaretle uğraşan bir işletmeye ve sonra da oradan alıcının ev veya bürosuna götürülmesi için yapılan taşımalar taşınma eşyası taşınması olarak kabul edilemez¹⁹³.

Taşıma sözleşmesinin konusunu, taşınma eşyası taşınması teşkil ettiği hallerde taşınma eşyası taşınması söz konusu olur. Bu durum Türk Ticaret Kanunu'nun 894. maddesinde konusu taşınma eşyası olan taşıma sözleşmeleri ibaresi ile açıklanmıştır.

¹⁸⁹ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s. 29.

¹⁹⁰ Yeşilova, 2004, a.g.k., s.22, 23; Zeyneloğlu, 1993, a.g.k., s.89.

¹⁹¹ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.29.

¹⁹² Eriş, 2015, a.g.k., s.869.

¹⁹³ Can, 2017, a.g.k., s.121.

Taşınma eşyası taşınması için yapılan sözleşme esasında normal bir taşıma sözleşmesinin özel niteliği olan bir türünü oluşturmaktadır ve apayrı bir sözleşme niteliği yoktur¹⁹⁴.

Taşıma hukukuna göre, para, kıymetli evrak ve belgeler, canlı hayvanlar, doğalgaz gibi her türlü madde eşya olarak kabul edilebilir¹⁹⁵. Ancak maddi varlık taşımayan enerji, bilgi ve benzeri unsurlar eşya olarak sayılamayacağı gibi maddi değeri bulunmayan çöp ve atıklar da eşya kavramı içerisinde değerlendirilemez¹⁹⁶. Türk Ticaret Kanunu m.894'te her ne kadar başlık olarak uygulanacak hükümler kavramı tercih edilmişse de maddenin ilk cümlesinde taşınma eşyasının tanımına yer verilmiştir. Yine maddenin gerekçesinde taşınma eşyası tanımına yer verilmesinin nedeni olarak özel hükümlerin uygulama alanının belirlenmesine işaret edilmiştir¹⁹⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nda taşıma sözleşmelerini esas alan hükümler düzenlenirken taşınmanın yapıldığı yerin esas alınması tercih edilmiştir. Ancak buna rağmen Kanunda eşya taşımalarında ayırmda bulunulmaksızın eşyanın taşındığı ortamı ve aracı baz alarak hüküm tesis edilmiştir. Yine Kanun kara taşıma konuları için genel düzenlemenin dışına çıkarak taşınmanın konusunun taşınma eşyası olması halini ayırarak farklı bir düzenleme yapma yoluna gitmiştir. Dolayısıyla taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin konusunu da yalnızca bu eşyaların oluşturabileceğini kabul etmiştir. Kanunun açıkça yapmış olduğu ayırım çerçevesinde ve madde gerekçesinden¹⁹⁸ de anlaşıldığı üzere ilk unsur olarak

¹⁹⁴ Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.83.

¹⁹⁵ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.29; Gençtürk, 2006, a.g.k., s.14, Yeşilova, 2004, a.g.k., s.23, Zeyneloğlu, 1993, a.g.k., s.89, H. Belbez, (1946). Nakil sözleşmesi ve nakliyecinin sorunu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.390 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/239/2104.pdf>, (Erişim tarihi: 30.07.2019).

¹⁹⁶ Belbez, 1946, a.g.k., s.390; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.29, 30; Gençtürk, 2006, a.g.k., s.15.

¹⁹⁷ Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.83, 84.

¹⁹⁸ TTK m.894'ün gerekçesine göre; Tasarının 894 ilâ 901. maddeleri taşınma eşyasının taşınmasına uygulanır. Anılan hükümlerin doğrudan kaynağı olan Alman TK 451 ve 451h paragrafı hükümlerinde taşınma eşyası tanımlanmamıştır. 894. madde kapsamı geniş olan bir tanım vermiştir. Kanunun tanım vermesinin bir sebebi bu özel hükümlerin uygulanma alanını belirlemektir. Bir evden, bir işyerinden, üretim biriminden ve bu gibi yerlerden alınıp bir diğer yere taşınacak olan ve bu gibi yerlere ait oturulmakta, çalışmakta veya benzeri bağlantılı işlerde kullanılan eşya “taşınma eşyası”dır. “Taşınma” olgusu tanımlayıcı ve belirli değildir. Alman öğretisinin hükümet tasarısının gerekçesinden aktardığı gibi miras kalan eşyanın mirasçının ve çeyiz eşyasının yeni evli çiftin evine taşınması taşınma eşyasının taşınmasıdır. Buna karşılık, sanayi tesislerinin ve ticarî mobilyanın taşınması, taşınma eşyası taşınmasına değil, genel eşya taşınmasına girer. Mesela, bir fabrikanın makina ve tesislerinin sökülüp başka bir yere götürülüp takılması veya bir buzdolabı ticarethanesindeki ve genel depodaki buzdolaplarının başka bir ticarethaneye veya depodan ticarethaneye taşınması 894. maddenin kapsamı dışındadır. Hükümdeki “üretim birimi”nden taşınma ile bu birimdeki demirbaşın taşınması kastedilmiştir. Zaten tanımda “oturulmakta, kullanılmakta ve benzeri şekilde hizmet veren eşya” denilerek eşyanın niteliği somutlaştırılmıştır. Taşınma eşyası için özel hükümler öngörülmesi, bu tür eşyanın özel bir özeni, uzmanlığı, paketlemeyi ve paketleri açmayı, bazen de sökme ve yeniden kurmayı gerektirmesidir. 894 ilâ 901 inci maddeler hükümleri, ikinci kısımda yer alan eşya taşınmasına ilişkin hükümlerden önce, ancak uluslararası

taşıma yerinin ev veya büronun yanı sıra benzeri bir yer tanımından yola çıkarak taşınacak eşyanın bu ve benzeri bir yerden alınıp benzeri bir yere taşınmasını zorunlu kılmıştır. Yine maddenin gerekçesine bakılacak olduğunda dikkat edilmesi gereken hususlardan birinin de taşınma eşyası kapsamına fabrika veya benzeri bir yerdeki eşyaların bir başka fabrika ya da benzeri yere taşınması hususunun maddenin dışında tutulması gerektiği ifade edilmişse de özel veya kamu tüzel kişisi ayrımı yapılmadığından doktrindeki bir görüşe göre özel kişilerin yanı sıra kamu tüzel kişilerinin çalışma yerleri arasında yapılan taşımaların taşınma eşyası taşıması olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilir¹⁹⁹. Yine bir ev veya bürodan benzer bir yere kısmi olarak yapılan taşımalar için de taşınma eşyası taşıması söz konusu olur²⁰⁰.

TTK m.898'e bakıldığında ise taşınma eşyası taşımasında taşıyıcının özel sorumluluktan kurtulma sebepleri arasında taşınma eşyası taşımasına konu olabilecek eşyalar sayılmıştır. Bunlar kanuna göre değerli taş, maden, taş, posta pulu, mücevher, madeni para, belge ve kıymetli evrak ile canlı hayvan ve bitkiler de taşınma eşyası kavramına dahildir.

4. TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI, HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Taşıma sözleşmesi, her iki tarafa borç yükler. Taşıyıcı, eşyayı varma yerine götürmeyi ve gönderilene teslimi edim olarak yüklenir. Gönderen²⁰¹ ise taşıma ücretini ödeme borcu altına girer. Taşıma sözleşmesinin asli edimlerini yükümlenen gönderen ve taşıyıcı taşıma sözleşmesinin asıl taraflarını oluşturmakla birlikte sözleşmenin üçüncü bir kişi yararına düzenlenmesi de mümkündür. Bu kişi gönderilen olarak adlandırılır. Gönderen ve gönderilen ayrı ayrı kişiler olabileceği gibi aynı kişi de olabilir²⁰².

4.1. Gönderen

Genel olarak gönderen, taşıma sözleşmesini kendisi adına yapan kişi olarak tanımlanır. Gönderen, taşıma konusu eşyanın maliki olmak zorunda değildir. Dolayısıyla

sözleşmelerdeki özel hükümlerden sonra gelir. CMR, taşınma eşyasına uygulanmaz (CMR m. 1, 4, c). Bu tür hükümler deniz, hava ve demiryolu taşımasına ilişkin konvansiyonlarda yer almaktadır.

¹⁹⁹ Topsoy, 2014, a.g.k., s. 28.

²⁰⁰ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.30, 31.

²⁰¹ Gönderen kelimesi kara yolu ile eşya taşıma sözleşmesine özgü bir terimdir. Bu terim deniz yoluyla eşya taşıma hukukunda taşıtan, hava yolu ile eşya taşıma hukukunda ise yükleten olarak karşımıza çıkar. TTK m.1138; 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu m.110; Yük taşıma sözleşmesinde, taşıyıcı yükletene aşağıdaki kayıtları içeren bir hava yük senedi vermekle yükümlüdür.

²⁰² Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.37.

gönderen taşıma konusu eşya hakkında üçüncü bir kişi olabilir²⁰³. TTK m.917’de de belirtildiği üzere “Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile komisyoncu eşya taşıtmayı üstlenir. Bu sözleşme ile gönderen, kararlaştırılan ücreti ödeme borcu altına girer.” Bu açıklamaya göre, gönderenin üçüncü bir kişi olduğu durumlarda genellikle ortaya komisyoncu ilişkisinin çıktığı görülür. Taşıma sözleşmesini müvekkili hesabına yapan taşıma işleri komisyoncusu da sözleşmenin tarafı haline gelir. Komisyoncunun söz konusu olduğu durumlarda temsil olunan, gönderen kişidir²⁰⁴.

Kara yolu ile eşya taşıma sözleşmelerinde gönderen hakkında uygulanan kuralların tümü taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri için de uygulanır. Bu hususun tek istisnası taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde gönderenin taşıma senedi düzenleme zorunluluğunun bulunmamasıdır²⁰⁵. Zira taşıma senedi düzenlense bile TTK m.856/2 gereğince, tarafların karşılıklı irade beyanları sonucu sözleşme kurulmuş olduğundan gönderene böyle bir yükümlülük getirilmemiş ve bu husus TTK m.896’da “Gönderen, 856 ve 857. maddelerden farklı olarak, taşıma senedi düzenlemekle yükümlü değildir.”²⁰⁶ şeklinde açıklanmıştır.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde TTK m.894 ile m.896 birlikte düşünüldüğünde, gönderen gerçek veya tüzel kişi olabileceği gibi tüketici niteliğine sahip de olabilir. Gönderenin tüketici olduğu durumlar farklı özelliklere sahiptir. Şöyle ki, 6502 sayılı Kanun’da tüketici, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmış bulunduğundan, tüketici gerçek veya tüzel kişi olabilir²⁰⁷.

Tüzel kişiler ise kamu ve özel hukuk tüzel kişisi olmak üzere ikiye ayrılır. Kamu tüzel kişilerinin faaliyetleri hiçbir zaman tüketici niteliğinde olamaz. Özel hukuk tüzel

²⁰³ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.38.

²⁰⁴ U. Akdeniz, (2013d). Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine alması ve bunun hukuki sonuçları. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt:4, Sayı:2, s.183; Taşıma sözleşmesinin tarafı olan gönderen taşıma işi ile bizzat ilgilenmek zorunda olmadığından ve yeterli bilgi sahibi olmaması nedeni ile uzman başka bir kişi ile anlaşmak isteyebilir. Bu kişilere taşıma işi komisyoncusu adı verilir.; Gençtürk, 2006, a.g.k., s.24.

²⁰⁵ Karaman Coşgun, 2012, a.g.k., s.278; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.38.

²⁰⁶ TTK m.896’nın gerekçesinde Taşınma eşyasının göndereni eşya taşıması gönderiminden farklıdır. Bu tür eşya tacir olmayanlara ve tacirlerde de onların ticarî işletmesiyle ilgili bulunmayan gayri ticarî alanlarına aittir. Böyle olunca göndereni pek tanımadıkları ve bilmedikleri taşıma senedi düzenlemekle yükümlü kılmak amaca uygun değildir. Açıklaması yapılarak taşıma senedinin düzenlenmesi gönderenin isteğine bağlanmıştır.

²⁰⁷ S. Çabri, (2016). *6502 sayılı Kanun’a göre tüketicinin korunması hakkında kanun şerhi*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.52; Bir işlemin tüketici işlemi olarak nitelendirilmesinde tüketicinin, edindiği veya sözleşmeye konu ettiği malın sahibi olması gerekmez. Ticari veya mesleki amaç taşımaması yeterlidir.

kişileri açısından ise tüzel kişi tacirlerin borç ilişkileri gerçek kişiler gibi sayılamayacağından 6502 ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da tüketici olarak tüzel kişi kavramına yer verilmiş olduğu görülse de çoğunlukla Yargıtay içtihatlarında tüzel kişi tacirlerin tüketici kapsamında olmadığı kabul edilmiştir²⁰⁸. Ancak aksi kanaatin mevcut olduğu görüşler de bulunmaktadır²⁰⁹.

4.1.1. Gönderenin yükümlülükleri

Bir taşıma sözleşmesi türü olan taşınma eşyası taşınması sözleşmesinde gönderen, Kanunda kendisi için öngörülmüş olan yükümlülükleri kural olarak yerine getirmelidir. Taşınma eşyasının özel niteliği gereği Kanunda gönderenin yükümlülüklerine bazı istisnalar getirilmiştir. Bu istisnalardan biri eşyanın yüklenip boşaltılmasıdır ki taşınma eşyası taşınmasında bu yükümlülük taşıyıcıya verilmiştir²¹⁰.

Türk Ticaret Kanunu'nun m.861 ve devamında düzenleme altına alınmış olan tehlikeli eşya taşınması hallerinde gönderenin, taşıyıcıya açık ve anlaşılır olarak zamanında tehlikenin türü ve alınması gereken önlemleri bildirmesi gerektiği belirtilmiştir. Gönderenin tehlike açısından yükümlü olduğu bildirim taşıma senedinde de yer almak zorundadır ve iki yönlü bir yükümlülük ortaya çıkar. Gönderen açısından bu yükümlülük, tehlikenin türü ve gerekli olması halinde alınması gereken önlemleri bildirmekken, taşıyıcı açısından ise bu önlemlere uyma ve taşıma işini belirtilen özelliklere göre yerine getirme şeklinde karşımıza çıkar. Ayrıca gönderen, eşyanın varış yeri, niteliği, cinsi ve diğer özelliklerini doğru ve tam olarak taşıyıcıya bildirmekle yükümlüdür. Aksi halde doğacak sonuçlardan taşıyıcı sorumlu tutulamaz²¹¹.

²⁰⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 1997/1815 esas, 1997/5112 karar sayılı ve 26.06.1997 tarihli kararına göre "Davacı anonim ortaklık, tüzel kişilik adına bir taşıt almıştır. Aracın trafik belgesinde, "H.Oto" yani hususi (özel) oto yazılı bulunmaktadır. Aracın sahibi ticari ortaklık olmasına ve faturanın da bu ticari ortaklık adına düzenlenmesine göre, bu araç özel değil, ticari bir araçtır. Yasalara aykırı olarak düzenlenen bu belgenin, özel araç tanımlaması bakımından geçerliliği yoktur. Bunun sonucu olarak da, özel amaçlarla ilgili satın almalar için uygulanan 4077 sayılı Yasanın, davacı ortaklığa ait araç yönünden uygulanması söz konusu değildir. Bir ticari ortaklığın kendi adına araç alması ve bu aracı ticari ortaklığın işlerinde kullanması ve bazen de özel nitelikte kullanması, işlemin ticari niteliğini değiştirmez.". https://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_11_Hukuk_Dairesi_1997-1815.php (Erişim Tarihi: 26.10.2019).

²⁰⁹ A. Battal, (1998). Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanun yönünden tacirlerin tüketici sıfatı. *Batider, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan'dan ayrı bası*, s.313-332'den aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s. 40; M. Taşkın, (1997a). Tüzel kişilerin ve şirketlerin tüketicilik vasfı. *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 1, s.30 vd. Azınlıktaki bu görüşe göre tüzel kişi tacirlerin işlemlerinin tümünün kapsam dışı bırakılmaması gerekir. Dernek ve vakıflar açısından ise ticari işletme faaliyetini kapsamında tacir oldukları kabul edilmekte olduğundan ticari işletme faaliyeti dışında kalan faaliyetleri bakımından tüketici olarak varsayılmaktadırlar.

²¹⁰ Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.91.

²¹¹ H. Bezginli ve T. Köksal, (2015). *Karayolu taşımacılık hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.8.

4.1.1.1. Gönderenin tehlikeli eşya ile ilgili bildirim yükümlülüğü

Tehlikeli eşyalar gerek canlılar gerekse cansız varlıklar ile trafik güvenliği bakımından taşıma işinin icrası sırasında birçok tehdit içerisinde yer almaktadırlar. Bu açıdan taşıyıcının tehlikeli bir eşya taşıyıp taşımayacağı hususunda bilgilendirilmesi gerektiği düzenleme altına alınmıştır²¹². Türk Ticaret Kanunu'nun 861. maddesinde taşıma işine konu eşya tehlikeli eşya²¹³ kapsamında kalıyor ise gönderenin taşıyıcıya zamanında açık olarak ve anlaşılabilir bir şekilde tehlikenin çeşidini ve alınması gereken önlemleri yazılı şekilde bildirmesi gerektiği öngörülmüştür²¹⁴. Bildirim ayrıca taşıma senedine konu çift yönlü bir yükümlülük ortaya çıkarır. Bu yükümlülük gönderen açısından tehlikenin türünü ve alınması gereken önlemleri bildirme şeklindeyken taşıyıcı açısından ise gönderenin bildirimlerine uyma ve taşıma işini bildirim göre gerçekleştirme yükümlülüğü şeklinde karşımıza çıkar. Gönderenin kendi yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda Kanunda taşıyıcının korunacağı düzenleme altına alınmıştır. TTK m.861/2' de açıklandığı üzere taşıyıcı, taşıma işine başlamadan önce eşyayı teslim alırken tehlikenin türünü bilmiyor ise veya kendisine herhangi bir bildirim yapılmamışsa gönderene karşı bir tazmin yükümlülüğü doğmadığı gibi tehlikeli eşyanın imhasını, geri taşınmasını, tehlike içermeyen hale getirilmesini veya benzeri önlemlerin alınmasını gönderenden talep edebilir²¹⁵.

Taşıma işine konu eşyanın tehlikeli nitelik arz edip etmediği hususunda eşyanın öncelikli olarak objektif durumu esas alınmalıdır²¹⁶. Taşıma işine konu taşınma eşyası eğer tehlikeli bir mahiyet gösteriyor ve gönderenin de tüketici olduğu bir durum söz konusu ise taşıyıcı, eşyanın tehlike durumu ile genel olarak bilgilendirilecektir. Burada

²¹² S. Kıran, (2015c). *Taşıma Hukukunda karayoluyla tehlikeli eşya taşınması*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.75.

²¹³ Tehlikeli eşya, Karayolları Trafik Yönetmeliği m.132'de, fiziksel ve kimyasal yapı ve nitelikleri bakımından patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı, kendi kendine veya kolayca ateş alıcı, zehirli ve radyoaktif maddeler ve bunların benzeri maddeler olarak tanımlanmıştır.

²¹⁴ Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.92; Tehlikeli eşya olarak nitelendirilen eşya tanımları sınırlandırıcı olmayıp her eşyanın niteliğine ve somut olayın gereklerine göre değerlendirilmesi gerekir. E. Batmaz Silahtaroglu, (2018). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında yükletenin sorumluluğuna ilişkin düzenleme. *Legal Hukuk Dergisi*. C:16, S.187, s.3203; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2010/6649 esas, 2011/16856 karar sayılı ve 12.12.2011 tarihli ETTK'nın yürürlükte olduğu döneme ilişkin kararında taşıma işine konu çakmak gazı ve metanol gibi maddelerin bulunduğu tespit edilmiş olmasına rağmen öncelikle bilirkişi incelemesi yapılması gerektiğine hükmedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir; "...somut olayda dosya arasında bulunan fotoğraflardan ve davalı cevap dilekçesinden şirkete ait kargo içerisinde çakmak gazı ve yüksek saflıkta metanol gibi maddelerin bulunduğu anlaşılmakta olup, ...söz konusu maddelerin TTK'nın 769/2'nci maddesinde öngörülen nitelikte olup olmadığı..." Kıran, 2015c, a.g.k., s.12.

²¹⁵ Kula, 2018, a.g.k., s.84; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.41; Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.92.

²¹⁶ Kıran, 2015c, a.g.k., s.15.

TTK m.861’de aranan yazılı bildirim şartı TTK m.896/2 gereğince taşınan eşyanın taşınma eşyası ve gönderenin tüketici konumunda bulunması halinde gerekli görülmemiştir²¹⁷. Esasen burada da karşılıklı bir yükümlülük meydana gelmektedir. Zira taşıyıcıya, taşıma işini bilgilendirme kapsamında gerçekleştirme yükümlülüğü yüklenirken tüketici olan gönderene de tehlike hakkında genel bilgilendirme yapma yükümlülüğü getirilmektedir. Gönderen kendi yükümlülüğünü yerine getirmese taşıyıcı yine TTK m.861’de belirtilen düzenleme gereği önlemlerin alınması için giderlerin gönderen tarafından karşılanmasını talep edebilir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 861. maddesi ile tehlikeli eşya taşınması ile ilgili düzenleme yer almaktadır²¹⁸.

4.1.1.2. İhbar yükümlülüğü

Taşıma konusunu eşyanın zıya veya hasara uğraması halinde taşıyıcının sorumluluğu ve sorumluluktan kurtulabileceği durumlarda gönderenin veya gönderilenin zarar tazmini talep edebilmesi için öncelikle eşyanın zıya ve hasarı ile eğer geç teslim edilmişse geç teslimini taşıyıcıya ihbar etmesi gerekir. Zira bu husus TTK m.889’da da açıklandığı üzere eşyanın sözleşme dışına çıkılmadan teslim edildiğine dair karine olarak kabul edilir. Gönderen veya gönderilenin, kolaylıkla ve dış görünüşten anlaşılabilen zıya veya hasar halini en geç teslimine kadar, kolaylıkla anlaşılabilen zıya veya hasar halini ise teslimden itibaren 7 gün içerisinde taşıyıcıya bildirmesi gerektiği gibi teslim süresinin aşılması söz konusu olduğunda ise bildirim süresinin teslim süresinden itibaren 21 gün olarak belirlenmiştir.

Eşya taşınmasına ilişkin ihbar yükümlülüğü yukarıda açıklandığı gibidir. Ancak söz konusu taşıma işinin konusunu taşınma eşyasının oluşturduğu durumlarda, taşımının niteliği ve taşıyıcının özel konumu nedeni ile başkaca bir düzenleme yapılmıştır²¹⁹.

²¹⁷ Kıran, 2015c, a.g.k., s.78.

²¹⁸ TTK’da tehlikeli eşya taşınması konusu hakkında düzenleme yapılmasına yer verilmişken, tehlikeli eşyanı ne olduğu konusunda açık bir tanıma yer verilmemiştir. Bu konuda yalnızca Karayolları Trafik Yönetmeliği’nin 132.maddesinde fiziksel ve kimyasal yapı ve nitelikleri bakımından patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı, kendi kendine veya kolayca ateş alıcı, zehirli ve radyoaktif maddeler ile bunların benzerlerinin tehlikeli madde sayılacağı kabul edilmiştir. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.176 vd.; Erdem, 2013, a.g.k., s.330.

²¹⁹ TTK m.900’ün gerekçesine göre, maddenin kaynağı Alman TK 451f paragrafıdır. Bu madde zararın, dolayısıyla eşyanın zıya veya hasarının bildirilmesini gene taşınma eşyasının niteliği ve taşıyıcının bu tür taşımadaki özel konumu dolayısıyla 889. maddeden farklı olarak düzenlenmiştir. Burada zıya ve hasarın belli bir sürede taşıyıcıya bildirilmesi gerekir. Aksi halde bundan doğan talep hakları sona erer, yani bir anlamda düşer. Maddeden açıkça anlaşıldığı üzere 889 uncu maddede karine ortadan kalkmakta, bu maddede ise talep hakları düşmektedir. Süreler ve sonuçları yönünden oldukça ağır olan bu madde 901 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendi hükmü ile birlikte yorumlanmalıdır.

Taşınma eşyasına ilişkin olarak TTK m.900 ile m.901'in birlikte uygulanması gerekir. TTK m.901'de taşıyıcının zıya veya hasar hallerinde yapması gereken bildirim sonuçlarından yararlanabilmesi için taşıyıcı tarafından gönderen, zarar bildirimiminin şekli ve süresi hakkında bilgilendirilmeli ve bildirim yapılmaması halinde ortaya çıkabilecek sonuçlar hakkında uyarmalıdır. TTK m.900'de belirtilen ihbar yükümlülüğünün karşısında taşıyıcının da aydınlatma yükümlülüğü vardır²²⁰.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde zıya ve hasar nedeniyle ortaya çıkan istem haklarının kullanılabilmesi için durumun taşıyıcıya bildirilmesi şarttır. TTK m.900'de bu bildirim süresinin kolayca anlaşılabilen zıya ve hasar halleri için teslimi izleyen 3. günün sonuna kadar, diğer hallerde ise teslimden itibaren en geç 14. gün sona ereceğini ve bu sürede taşıyıcıya ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmesi gerektiği belirtilir.

Eşya taşıma ve taşınması eşyası taşıma durumlarında meydana gelen zıya ve hasar için bildirim yapılmasını öngören TTK m.899²²¹ ve m.900'de bildirimler için kural olarak herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir²²². Türk Ticaret Kanunu'nda taşınma eşyasının taşınmasına ilişkin bildirim yükümlülüğü konusunda şekil açısından herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Bu nedenle m.894'te belirtilen atıf gereğince m.889 uygulama alanı bulur. Ancak eğer teslimden sonra yapılacak bir bildirimden bahsediliyorsa bu kez bildirim yazılı veya telekomünikasyon araçları ile yapılması gerekir. Bildirimde bulunan kişinin belirli olması halinde imza şartı aranmaz²²³.

4.1.2. Gönderenin hakları

Taşıma sözleşmesinin bir tarafı olan gönderen hakkında, taşıyıcı ve gönderilen kadar kapsamlı düzenleme yapılmamıştır. Gönderenin asli edimlerinden olan ücret, taşınacak eşyanın teslimi, gönderileninin belirlenmesi dışında kanundan doğan başkaca bir hakkına rastlanmamaktadır. TTK m.894'te düzenlenen ve yapılan atıf gereği taşınma eşyasının taşınmasına ilişkin olan hükümlerde Kanun'un 3. kısmında hüküm bulunmayan hallerinde Taşıma İşleri Kitabı'nın birinci ve ikinci kısımlarının hükümlerinin

²²⁰ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.43.

²²¹ TTK m.889/4'e göre teslimden sonra yapılan bildirim yazılı olması şarttır. Bildirim, telekomünikasyon araçları yardımıyla da yapılabilir. Bildirimde bulunanın kim olduğu herhangi bir şekilde anlaşılıyorsa, imzaya gerek yoktur. Sürenin korunması için bildirim zamanında gönderilmiş olması yeterlidir.

²²² Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.43.

²²³ Yazılı şekil şartı gönderenin tüketici olduğu taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde uygulanmayacağı görüşüne karşı bir görüş konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Topsoy, 2014/2, a.g.k., s.41.

uygulanacağı öngörülmüş olduğundan gönderen ile ilgili hususlar taşınma eşyasının taşınması konusunda da uygulama alanı bulur²²⁴.

4.1.2.1. Taşıma sözleşmesini fesih hakkı

Eşya taşınmasında, eşya üzerindeki tasarruf hakkı mutlak şekilde gönderene tanınmıştır. TTK uyarınca gönderenin taşıma sözleşmesini feshetme hakkı CMR m.12'ye paralel olarak düzenlenmiştir. Bu doğrultuda TTK m.865 gereğince gönderen her zaman taşıma sözleşmesini feshedebilir. Gönderen ve taşıyıcının her ikisinin de tacir olduğu durumlarda m.18/3'e göre fesih bildirim yapılr²²⁵.

Gönderen için TTK fesih hakkını kullanma yetkisi tanınmıştır. Fesih hakkı, ileriye dönük olarak sözleşmeyi bozmayı ifade eder. Dönme ise sözleşmeyi geçmişe etkili olacak şekilde sona erdiren bir haktır. Borçlar Hukuku'nda bu iki hususun ayrımı sürekli edim ihtiva eden sözleşme ile ani edim ihtiva eden sözleşme ayrımı üzerinden yapılmıştır. Buna göre sürekli edim ihtiva eden sözleşmeler fesih, ani edim ihtiva eden sözleşmeler ise dönme yolu ile sona erer²²⁶. Ancak bazı hallerde sürekli edim ihtiva eden sözleşmelerde dönme veya ani edim ihtiva eden sözleşmelerde ise fesih hakkının kullanılabilirdiği kabul edilir²²⁷.

TTK m.865'in gerekçesinde fesih hakkının gönderen tarafından kullanılabilirdiğinden ve sonucunun ileriye etkili olacağından bahsedilir. Gönderen sözleşmenin bir kısmını veya tamamını feshetme yetki ve hakkına sahiptir. Sözleşmenin tamamının feshedilmesi söz konusu olduğunda taşıyıcıya iki ayrı seçimlik hak tanınır. Buna göre, taşıyıcı, taşıma ve bekleme ücretinden ve sözleşmeden kaynaklanan masraflara dayalı parasal taleplerinin tamamından sözleşmenin feshi ile tasarruf ettiği veya iyi niyetli olarak tasarruf edilmesi beklenen miktarlar düşülerek kalan kısmın ödenmesini veya taşıma ücretinin üçte birini talep edebilir. Riziko olarak taşıyıcının sorumluluğunun bulunduğu bir nedenden dolayı sözleşmenin feshi hakkı kullanılmışsa bu halde taşıyıcı, taşıma ücretinin üçte birini talep edemez. Ayrıca sözleşmenin ifasında

²²⁴ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.44.

²²⁵ Kula, 2018, a.g.k., s.83; TTK m.18/3'e göre; "Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshetme, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır."

²²⁶ M. K. Oğuzman ve M. T. Öz, (2015). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*, İstanbul: Vedat Kitabevi, s.434.

²²⁷ TBK m.484'e göre "iş sahibi eserin tamamlanmasından önce yapılmış olan kısmın karşılığını ödemek ve yüklenicinin bütün zararlarını gidermek koşulu ile sözleşmeyi feshedebilir." Oğuzman ve Öz, 2015, a.g.k., s.437 vd.

gönderen açısından bir menfaat bulunmuyorsa bu halde taşıyıcının yukarıda açıklamış olduğumuz diğer seçimlik hakkı da düşer.

4.1.2.2. Kısmi taşıma isteme hakkı

Eşyanın tamamının yüklenmemesi ve gönderenin taşınmayı talep etmesi durumunda taşıma sözleşmesinin kısmen feshedilmiş sayılacağı TTK m.866'da düzenleme altına alınmıştır. Bu halde sözleşmede kararlaştırılmış taşıma ücretinin tamamını, bekleme ücretini, eksik yüklemekten doğan zararını ve giderlerini, alacaklarını ve gerekirse ek teminat gösterilmesini talep edebilir. Ancak taşıyıcı, kısmi olarak yüklenememiş eşya yerine başka bir eşya taşımışsa bu taşımadan alınacak ücret, taşıma ücretinden düşülür. Eksik yükleme taşıyıcının riziko alanında kalan bir sebepten kaynaklanmışsa taşıyıcı, istem haklarına fiilen taşınan yük oranında sahiptir²²⁸.

4.1.2.3. Emir talimat verme ve tasarruf hakkı

Gönderen, taşıma sözleşmesi gereği taşıyıcıya taşıma işinin yapılması konusunda emir ve talimat verebilir, taşımının durdurulmasını, eşyanın geri getirilmesini başka bir varma veya teslim yerine götürülmesini ya da başka bir gönderilene teslim edilmesini isteme yönünde tasarruf hakkına sahiptir. Sözleşmenin taşıma işleri komisyoncusu tarafından yapılmış olması halinde komisyoncu talimat vermeye yetkilidir. Bu hakkın karşısında taşıyıcı açısından da bir borç oluşur. Bu yetki çerçevesinde gönderilen, taşıma sözleşmesi ile kararlaştırılmış bir taşıma işi sırasında taşıyıcının uyması gereken düzenlemeleri tek taraflı olarak değiştirebilir ve taşımının durdurulmasını veya eşyanın geri getirilmesini talep edebilir. Çünkü taşıma sözleşmesi iki taraflı bir sözleşme niteliğindedir. Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde gönderenin sözleşmenin yapısına uymayan genişlikte yetkilere sahip olması ve taşıma sözleşmesinin istisna sözleşmesi niteliğinin bulunması ile ekonomik gerekliliklere cevap verilebilmesi önem taşır²²⁹.

TTK m. 868/1-3'e göre taşıyıcı için gönderenin verdiği emir, talimat ve tasarruflar borç niteliğinde olduğundan bunların yerine getirilmesi için taşıyıcı, uygun bir ücret talep edilebilir, yapılan masrafların ödenmesini isteyebilir²³⁰.

²²⁸ Kula, 2018, a.g.k., s.81; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.47.

²²⁹ Kula, 2018, a.g.k., s.81; Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.91; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.47.

²³⁰ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde belirli bir tazminat karşılığında taşıyıcının taşımayı durdurma ve eşyayı geri alması bu hak kapsamında değerlendirilmiş olduğundan gönderenin sözleşmeyi tadil etme hakkının kabul edildiğine yönelik görüşler ortaya çıkmıştır. R. Atabek, (1960). *Eşya Taşıma*

TTK m.868'e göre taşıyıcının kanuna, ahlaka aykırı olan veya icrası mümkün olmayan talimatlarının yerine getirilmesi beklenemez. Taşıyıcının işletmesini tehlikeye sokabilecek veya diğer gönderen ve alıcıların gönderileri için sakınca doğuracak hususları da yerine getirmesi istenemez.

Doktrinde taşıyıcıya talimat verme yetkisinin başlama anı da tartışma konusu olmuştur. Bir görüşe göre sözleşmenin kurulması ile talimat verme yetkisi başlar ve eşyanın teslimine kadar devam eder²³¹. Diğer bir görüşe göre ise talimat yetkisinin başlaması için gönderen tarafından eşyanın teslimi yeterli değildir; taşıyıcının taşıma taahhüdü altına girmesi gerekir²³².

Taşıyıcının, verilen emir, talimat veya tasarrufu yerine getiremeyeceğini gönderene bildirmesi TTK m.868/5'te zorunlu tutulmuştur. Bildirim herhangi bir şekle bağlı değildir. TTK m.19/3 uyarınca bildirim, noter aracılığıyla, iadeli taahhütlü mektup, telgraf veya elektronik imzalı posta yolu ile de yapılabilir. Ancak sözleşme şartlarının veya taşıma senedinin değişmesi söz konusu olur ise bu halde bildirim yazılı şekilde yapılmak zorundadır²³³.

Eşyanın teslim edilmesiyle birlikte gönderenin emir, talimat ve tasarruf hakları sona erer. Burada sona erme teslim anını değil, gönderenin bu durumu taşıyıcıya ilettiği anı ifade eder. Bu andan sonra taşıyıcının söz konusu hakları gönderilene geçer. Taşınma eşyası taşınma sözleşmesi, yan edimleri barındıran bir sözleşme niteliği taşıdığından yan edimlerin yerine getirilmesine kadar gönderenin emir, talimat ve tasarruf verme yetkisinin devam ettiği kabul edilir. TTK m.868/4'te açıklandığı üzere gönderen, taşıma senedinde yer alması şartı ile eşyanın başka bir varna veya teslim yerine götürülmesi halinde kendisine ait nüshayı ibraz ederek tasarruf hakkını kullanabilir. Eğer ibraz söz konusu olmadan tasarruf yerine getirilmişse TTK m.868/5 kapsamında bu durumdan

Hukuku (Deniz ticareti hariç). İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1. Bası, s.145'ten aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.48; 6102 sayılı Kanun benzer bir düzenleme içermediğinden söz konusu görüş burada da ileri sürülebilir. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.91.

²³¹ Arkan, 1982, a.g.k. s.71.

²³² Atabek, 1960, a.g.k., s.146'dan aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.48.

²³³ Eriş, a.g.k., 2015, s.415 vd. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2014/10128 esas, 2014/17209 karar sayılı ve 10.11.2014 tarihli kararına göre "sevki mektubundaki koşulların uygulanması imkansız ise, yüke tasarruf etme hakkına sahip kişiden talimat istenmelidir. Bu talimat ile eşyanın geri getirilmesi gerekip gerekmediği hususu araştırılmalı ve sonucu çerçevesinde karar verilmelidir."

doğacak zararlardan gönderen sorumlu olur. Bu sorumluluğu sınırlayan hükümler de geçersizdir²³⁴.

4.2. Taşıyıcı

TTK m.850’de taşıyıcının tanımı “taşıyıcı, taşıma sözleşmesiyle eşya veya yolcu taşıma işini veya ikisini birlikte üstlenen kişidir.” şeklinde tarif edilerek yapılmış ve taşıyıcının tanımının devamında taşıma sözleşmesinin unsurlarına da yer verilmiştir. Taşıyıcı sıfatının kazanılması için sadece taşıma yükümlülüğü altına girilmesi yeterlidir.

TTK m.888’e göre, taşıma sözleşmesinin kurulması ile taşıma işini üstlenen taşıyıcı, taşıma işinin yerine getirilmesinde kural olarak ifa yardımcılarında başvurabileceği gibi taşıma işini başka taşıyıcılara da devredebilir. Taşıma işinin devri halinde asıl taşıyıcı ile sözleşme yaparak taşıma işini üstlenen ikinci taşıyıcı, alt/ara/tali/fiili taşıyıcı unvanını alır. Ancak alt taşıyıcı ile yükü ilgili kişiler arasında taşıma sözleşmesi doğrudan yer almadığından taşıma işinin karşı tarafı gönderen olarak kabul edilmez. Karşı taraf akdi taşıyıcı, alt taşıyıcı, müteakip taşıyıcı veya başkaca bir fiili taşıyıcı olabilir. Taşımayı üstlenen kişi, taşımanın tamamını başkasına devretse bile yine taşıyıcı sayılır ve sorumluluğu devam eder. Taşıma işinin niteliğinden kaynaklanan şekilde taşıyıcının, taşıma sözleşmesinde de yer alacak şekilde taşıma işinin kendi aracılığıyla ve/veya bizzat kendisi tarafından yerine getirilmesi gerekebilir²³⁵.

Türk Hukuku’nda taşıyıcı sıfatının kazanılabilmesi için taşıma işinin meslek olarak yapılmasının gerekli olup olmadığı tartışılmıştır. Bir görüşe göre taşıma işinin meslek edinilmesi şarttır²³⁶. Diğer bir görüşe göre ise taşıma işinin meslek edinilmesi zorunlu değildir²³⁷.

Türk Ticaret Kanunu’nda taşıyıcının, ücret karşılığı bir eşyayı veya yolcuyla ya da her ikisini taşımalarını üstlenmesi sonucu yapmış olduğu işte taşıyıcı sayılmasına yönelik herhangi bir zorunlu kriter öngörülmemiştir. Ayrıca taşımayı üstlenen kişinin taşıyıcı niteliğini kazanabilmesi için herhangi bir taşıt sahibi olması gerekmez²³⁸.

²³⁴ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.49.

²³⁵ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.27.

²³⁶ Arkan, 1982, a.g.k., s.20; Ülgen, 1987, a.g.k., s.60; Atabek, 1960, a.g.k., s.25’ten aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.51.

²³⁷ V. Seven, (2003c). *Taşıyanın yüke özen borcunun ihlalinden (yük zıya ve hasarından) doğan sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Kitabevi, s.88; Gençtürk, 2006, a.g.k., s.26; Topsoy, 2014, a.g.k., s.33.

²³⁸ Topsoy, 2014, a.g.k., s.33; Her ne kadar taşıma işi için taşıt zorunlu görülmemişse de yurtiçinde ev veya büro eşyasının ticari maksatla taşınması için Karayolu Taşıma Kanunu’nun 5. maddesinde taşımacılık işi

Taşınma eşyası taşınmasında da diğer eşya taşımalarında olduğu gibi taşıyıcı, teslim alma ve teslim etme arasında geçerli bir taşıma ve teslimat süresine uyarak ve taahhüt ettiği süre içinde eşyayı varma yerine teslim etmelidir (TTK m.850). Dolayısıyla hatır taşımacılığı yapan kişi TTK anlamında taşıma işini gerçekleştirmediğinden taşıyıcı olarak kabul edilmez²³⁹.

4.2.1. Taşıyıcının yükümlülükleri

Taşınma eşyasının taşınmasında herhangi başka bir eşya taşımından farklı olarak eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması yükümlülükleri taşıyıcıya aittir²⁴⁰. Eşya taşıma işinde, eşyanın bir yerden başka bir yere taşınmasının üstlenilmesi ve gönderilene teslim edilmesi, taşıma sözleşmesinin taşıyıcı için öngördüğü asli borçlardan biridir (TTK m.850). Diğer eşya taşıma işlerinden farklı olarak taşınma eşyası taşınmasının kendisine özgü özelliklerinin sonucunda ve gönderenin tüketici olduğu haller de göz önüne alınarak taşıyıcının taşıma taahhüdünün dışında eşyaların sökülmesi, paketlenmesi, taşınması, paketlerin varma yerinde açılması, eşyaların montajı gibi birden çok edimi bir arada üstlenmesi gerekir. Burada asli edim olan taşıma taahhüdünün dışında taşınma eşyası taşınması kapsamında yer alan yan edimler de bulunur. Taşıyıcının yükümlülükleri TTK'da dağınık ve çeşitli maddeler halinde düzenlenmiştir. Taşınma eşyası taşıyıcısı için de m.894'te belirtilen atıf gereği taşıyıcının yükümlülükleri geçerlidir. Ancak kanun koyucu bu genel hükümlerin yanı sıra taşınma eşyası taşınmasına yönelik bazı özel yükümlülükler de öngörmüştür²⁴¹.

4.2.1.1. Eşyayı koruma yükümlülüğü

Deniz taşımacılığında yüke özen borcu olarak ifade edilen husus, Taşıma Hukuku'nda ise eşyayı koruma borcu olarak düzenlenmiştir. Eşyayı koruma borcu da özen borcu ile değerlendirilir. Eşyayı koruma borcu yükleme ve boşaltma yükümlülükleri ile bir aradadır²⁴².

İçin yetki belgesi alınması zorunluluğu getirilmiştir. Yetki belgesine ilişkin düzenlemeler ve diğer özel şartlar Kanun'da yer almaktadır. Bu özel şartların yerine getirilmemesi halinde yalnızca idari para cezası öngörülmüş olduğundan söz konusu özel düzenlemeler ve yetki belgesi şartının TTK'ya göre taşıyıcı sıfatının kazanılmasına etkisi hakkında düşünülmüştür.

²³⁹ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.52.

²⁴⁰ Can, 2017, a.g.k., s.124.

²⁴¹ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.56.

²⁴² Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.50.

Taşıma sözleşmesinin esaslı unsurlarından birisi eşyanın taşınma süresi boyunca taşıyıcının bakım ve gözetimi altında bulunmasıdır. Taşıma sözleşmesi gereği taşıyıcının borcu olan eşyanın bir yerden başka bir yere götürülmesi borcunun içerisinde taşıma süresi boyunca bu eşyaya özen gösterme borcu da bulunur. Bu yükümlülük sonucu taşıyıcı, taşıma sırasında hakimiyeti altında bulunan eşyaya gerekli özeni göstermez ve eşya zıya veya hasara uğrar ise hem 6762 sayılı hem de 6102 sayılı Kanun'da yer aldığı gibi taşıma sözleşmesinin asli borcu olan eşyaya özen gösterme borcu yerine getirmemiş olur. Eşyaya özen gösterme borcu, taşıyıcıya eşyanın teslim edilmesi ile başlar²⁴³.

Eşyanın zilyetliğinin doğrudan veya dolaylı olarak taşıyıcıya geçmesi halinde teslim alma gerçekleşir. TTK m.856'ya göre taşıma sözleşmesi tarafların karşılıklı ve uygun iradeleri ile kurulur. Eşyanın taşıyıcıya teslim edilmesi taşıma sözleşmesinin varlığına karine²⁴⁴ oluşturur. Dolayısıyla teslim kavramı ile taşıma sözleşmesinin varlığı ve taşıyıcının iradesi ispatlanmaktadır. Bu hususun aksinin ispat külfeti taşıyıcıya aittir. Her ne kadar taşıma sözleşmesinin tarafların birbirine uygun ve karşılıklı iradeleri ile kurulacağı düzenlenmişse de TTK m.875 gereğince taşıyıcının sorumluluğunun başlama anı eşyanın teslim edildiği andır. Eşyanın parçalı şekilde olması ve birden fazla eşya taşınması hallerinde özen borcu her bir parça ve eşyanın taşıyıcının zilyetliğine geçmesi anında başlar. Eşyaların taşıyıcıya teslim edilmiş olması fakat taşıma işine başlanmamış olması halinde taşıyıcının şahsına bağlanabilecek hususların varlığında ve bu süre zarfında eşya hasara uğramış veya zayi olmuşsa taşıyıcının TTK m.875 gereği özen yükümlülüğüne aykırı davrandığı kabul edilir²⁴⁵.

Taşıma işinin niteliğinden kaynaklandığı üzere özen ve koruma borcu yüklenme ve boşaltma faaliyetleri sırasında da doğabilir. Bu husus, TTK m.863'e göre yüklenme ve boşaltmayı taşıyıcının üstlenmesi bakımından üç farklı şekilde ortaya çıkar. Bunlar, sözleşme ile yükümlülüğün kararlaştırılmış olması, durumun gereğinden anlaşılması ve ticari teamülün var olması halleridir. Şöyle ki, Taşıma Hukuku'nda yüklenme ve istifleme gönderene yüklenmiş bir borçtur ve taşıma sözleşmesi ile bu borcun yerine getirilmesi

²⁴³ S. Arkan, (1987c). *Demiryoluyla yapılan uluslararası eşya taşımaları*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s.91; Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.50; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.57.

²⁴⁴ 6762 sayılı TTK'nın 768. maddesinde 6102 sayılı TTK'dan farklı olarak eşyanın önceden taşıyıcıya teslim edilmesi ancak taşıma sözleşmesinin daha sonra yapılması halinde taşıyıcının sorumluluğunun eşyanın tesliminde değil, sözleşmenin yapıldığı anda başlayacağı kabul edilmekteydi. Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.57.

²⁴⁵ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.51.

zorunludur²⁴⁶. TTK m.863, taşıma işinde yükleme ve istiflemenin, taşıma açısından nezaret edilmesini her zaman için taşıyıcının yükümlülük ve sorumluluğunda olduğunu ve bu hususun ayrıca incelenmesi gereken bir özel yükümlülük türü oluşturduğunu belirtir. Taşınma eşyası taşınmasında eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması yükümlülüğü ise taşıyıcının sorumluluğundadır. Nezaret yükümlülüğü kapsamında aracın taşıma işine ve güvenliğine uygun olması, hasar görmemesi ve taşıma sırasında üçüncü kişilere zarar gelmemesini sağlayıcı bir yüklemenin yapılması yer alır. Bunun yanında taşımanın ve taşınan eşyanın niteliğine ve çeşidine göre aracın yükleme ve istifleme için uygun hale getirilmesi de gerekir. Nezaret yükümlülüğü, taşınan eşyanın türü ve niteliğine göre farklı şekillerde ve niteliklerde de ortaya çıkabilir. Örneğin, mobilyaların taşınmasında zarar görmelerinin önlenmesi için uygun örtü ve paketler ile sarılması gerekir. Ayrıca taşıyıcı tarafından eşyaların boşaltılması için de gerekli önlemler alınmalıdır²⁴⁷. Bu hususa da örnek olarak mobilyaların yüksek bir kata taşınması için asansör kurulması gösterilebilir.

Özen borcu, taşıma işinin tamamlanmasına kadar devam eder. Ancak gönderen, TTK m.868/1'deki yetkisi kapsamında taşıma işi tamamlanmadan eşyanın geri getirilmesini talep edebilir.

4.2.1.2. Eşyayı belirli bir sürede taşıma yükümlülüğü

TTK m.873'te "Taşıyıcı, eşyayı, kararlaştırılan sürede, bir süre kararlaştırılmamışsa şartlar dikkate alındığında özenli bir taşıyıcıya tanınabilecek makul bir süre içinde, teslim etmekle yükümlüdür." şeklinde taşımanın yapılması gereken süre belirlenmiştir.

Tarafların iradesi, taşıma süresinin belirlenmesinde de esastır. Taşıyıcının veya gönderenin yardımcıları ile vekalet verilen kişilerin iradeleri de taraflar için bağlayıcıdır²⁴⁸. Taşıma süresinin örtülü bırakılması da mümkündür. Eşyanın belirlenen

²⁴⁶ Yükleme ve boşaltma yükümlülüğünün kime ait olacağı konusunda 6762 sayılı TTK'da herhangi bir düzenleme yer almamıştır. Bu açıdan şekillenme doktrinindeki görüşler doğrultusunda olmuştur. Buna karşılık TTK m.863'te yükleme ve boşaltma yükümlülüğü kural olarak gönderene verilmiştir. Kanuni düzenlemedeki amaç taşınacak eşyanın en iyi gönderen tarafından tanınması nedeni ile zararın engellenmesini sağlamaktır. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.52, 53.

²⁴⁷ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.53, 54; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.59.

²⁴⁸ Şoförün beyanı dahi taşıyıcı açısından bağlayıcıdır. Bu yönde Yargıtay 11. HD 21.10.1993 tarih ve 6893 esas 6672 karar sayılı kararına göre; Taşıyıcının sürücülerini tarafından imzalanmış belgeler, davacı taşıyıcıyı bağlar. Eriş, 2015, a.g.k., s.358.

tarihte tesliminin gerçekleştirileceğinin taraflarca kararlaştırılması halinde tarafların süreyi kendi aralarında belirledikleri kabul edilir²⁴⁹.

Tarafların herhangi bir süre belirlememiş olduğu durumlarda TTK m.873 kapsamında taşıma şartları dikkate alınarak özenli bir taşıyıcıya tanınabilecek makul taşıma süresi tanınır²⁵⁰. Süre hesaplanırken taşıma için belirlenen aracın cinsi, eşyanın miktarı ve yol şartları ile objektif diğer hususlar dikkate alınır²⁵¹. Taşıyıcıdan beklenen özen TTK m.18/2'de belirtilen taşıyıcının basiretli bir iş adamı gibi davranması halinde gösterilmesi gereken özendir²⁵². Taşıyıcının, belirlenen süre içerisinde eşyayı teslim edememesi durumunda, yükümlülüğüne aykırı hareketi ortaya çıkar ve taşıyıcı geç teslimden sorumlu olur.

4.2.1.3. Emir ve talimatlara uyma yükümlülüğü

Gönderenin, taşıma sözleşmesi kapsamında taşıma işinin ifasıyla ilgili olarak taşıyıcıya emir, talimat verme ve tasarrufta bulunma hakları mevcuttur. Bu hakkın karşısında da taşıyıcı açısından emir ve talimatlara uyma borcu ortaya çıkar²⁵³.

Gönderen tarafından verilen bu tür emir ve talimatlar taşıyıcının işletmesini sakıncaya sokmadığı, diğer gönderen ve alıcıların gönderileri için zarar tehdidi doğurmadığı takdirde taşıyıcı tarafından yerine getirilmesi gerekli yükümlülük haline gelir. Ahlaka, kanuna aykırı ve icrası mümkün olmayan emir ve talimatların yerine getirilmesi beklenemez²⁵⁴.

Verilen talimat nedeni ile taşıyıcı açısından kararlaştırılmayan bir külfet ortaya çıkıyorsa taşıyıcı, gönderenden uygun bir ücret talep edebilir. Yine taşıyıcı emir ve talimatlara uygulamaya başlamasını bir avans ödenmesi şartına bağlayabilir²⁵⁵.

²⁴⁹ B. Bıdık, (2016). CMR Konvansiyonu ve TTK çerçevesinde karşılaştırmalı olarak taşıyıcının ziya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluğu ve bu sorumluluktan kurtulma sebepleri. *Legal Hukuk Dergisi*. Cilt:14, Sayı:157, s.138; Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.121.

²⁵⁰ Bıdık, 2016, a.g.k., s.138.

²⁵¹ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.121; Gençtürk, 2006, a.g.k., s.129.

²⁵² Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.61.

²⁵³ Arkan'a göre bu borç, asli edim için gerekli olan yardımcı bir yan edimdir. S. Arkan, (1982d). *Karada yapılan eşya taşımalarında taşıyıcının sorumluluğu*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Tesisi, 1. Bası, s.70'ten aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.62.

²⁵⁴ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.62.

²⁵⁵ Arkan'a göre taşıyıcı tüm alacaklar için eşya üzerinde hapis hakkına sahip olduğundan kural olarak verilen talimatların yerine getirilmesini ek ücret ve masraf şartına bağlayamaz. Ek masrafların karşılanamayacağı anlaşılır ise söz konusu masraflar ödenmedikçe taşıyıcı talimatı yerine getirmekten kaçınılabilir. Arkan, 1982d, a.g.k., s.74, 75'ten aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.62.

Taşıyıcının emir, talimat veya tasarrufu yerine getiremeyeceğini gönderene bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Nedenleri açıklanmaksızın TTK m.868/5'te düzenlenen bu husus olayların akışına göre değerlendirilmeli ve sorumluluk konusu da yine somut olaya göre belirlenmelidir²⁵⁶.

Eşyanın teslimi ile gönderenin emir ve talimat verme hakkı sona erer. Bu andan itibaren söz konusu haklar gönderilene ait olur. Fakat taşıyıcı açısından yükümlülük gönderilene karşı devam eder. Bu durumda da taşıyıcının gerekli giderlerin yanı sıra uygun bir ücret talebi veya emir ve talimatların uygulanmasını avans koşuluna bağlaması mümkündür²⁵⁷.

Taşınma eşyası taşınması faaliyetinde eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması yükümlülüğü de taşıyıcıya aittir. Taşıyıcı, yükleme ve boşaltma işlemlerini gönderenin emir ve talimatları yönünde yerine getirmelidir. Zira taşıma işi teslim ile sona erer²⁵⁸.

4.2.1.4. Eşyanın teslimini engelleyen halleri bildirme yükümlülüğü

Taşıma sözleşmesinin kurulması ve eşyaların taşıyıcıya teslimi ile taşıma işinin ifasına başlanır. Taşıma işi neticesinde eşyalar, normal şartlar dahilinde ve belirlenen süre içerisinde gönderilene ulaştırılmalıdır. Eşyanın teslimi ile taşıma işi taşıyıcı açısından sona erer. Ancak taşıma sırasında birden fazla engelle karşılaşılabılır. Değişik şart ve koşullarda ortaya çıkabilecek bu engellerin de taşıyıcının asli borcunun yanı sıra gönderen ve gönderilene bildirme yükümlülüğü vardır²⁵⁹.

Eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce taşıma işinin sözleşmeye uygun şekilde tamamlanamayacağını anlaşılmaması halinde veya eşya teslim edileceği sırada teslime yönelik engellerin ortaya çıkması durumunda taşıyıcı TTK m.868 gereğince eşya üzerinde tasarruf hakkına sahip kişiden talimat almak zorundadır²⁶⁰. Teslim engellerinin başında imkansızlık nedeni gelir. Taşıma engeline, taşıma sırasında taşınan eşya ile engelin bir bağlantısının olup olmadığı ve taşıma sözleşmesinde bu hususun belirtilip belirtilmediğine bakılır²⁶¹.

²⁵⁶ Eriş, 2015, a.g.k., s.416.

²⁵⁷ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.63.

²⁵⁸ Eriş, 2015, a.g.k., s.416.

²⁵⁹ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s. 104.

²⁶⁰ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.64.

²⁶¹ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.105.

Taşıyıcının taşıma sonunda teslim iradesinin bulunmasına rağmen eşyayı teslim alma hakkına sahip kişinin herhangi bir nedenle teslim almaması da bir teslim engeldir. Teslim engeli gönderenden bağımsız gerçekleşebileceği gibi bizzat gönderenden de kaynaklanabilir. Bu duruma gönderilenin eşyayı teslim almaması, teslim yerinde bulunmaması, eşyaların boşaltılması yükümlülüğü açısından ihtilafa düşülmesi, kabulden kaçınma gibi hususlar örnek olarak gösterilebilir. Teslim engeli gönderilenin kendisinden kaynaklanıyor ise alacaklının temerrüdü söz konusu olur. Teslim engeli ile karşılaşıldığında taşıyıcı açısından eşyayı koruma borcu devreye girer. Taşıyıcının bu engeli tasarruf yetkisi bulunan kişiye bildirmesi ve onun talimatlarını yerine getirmesi gerekir. Bildirim yapılmadan eşyanın başka bir yere taşınması halinde taşıyıcının sorumluluğu ortaya çıkar. Taşıma ve teslim engelini bulunması halinde taşıyıcının TTK m.869/1'de belirtilen bildirim üzerine TTK m.868'e göre tasarruf hakkı sahibinin talimatına ilişkin herhangi bir şekil şartı aranmaz. Teslim engeli, taşıyıcının riziko alanına girmeyen bir sebepten kaynaklanmıyorsa işletme için sakınca ihtiva etmesi halinde, eşya ve gönderilen için zarar meydana gelmemesi koşulu ile taşıyıcının, taşımayı yerine getirmeme hakkı vardır.

Taşıma işi sonucunda eşyanın teslim edileceği kişinin bulunamaması veya teslimden kaçınması söz konusu olabilir. Bu durumda taşıyıcıya uygun bir süre içerisinde talimat verilmemişse yine tasarruf hakkını elinde bulunduran kişiye en uygun tedbiri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Taşıyıcı eşyayı saklayabilir, geri götürebilir, imha edebilir²⁶².

4.2.1.5. Taşınma eşyasının yüklenip boşaltılması

Kara yolu ile eşya taşımalarında bu yükümlülük kural olarak gönderene getirilmiştir. Ancak sözleşmeden, kanundan, durumun gereğinden veya ticari teamülden kaynaklanan bir sebeple bu kuralın aksinin kararlaştırılması mümkündür²⁶³. Taşınma eşyasının taşınmasında herhangi başka bir eşya taşımından farklı olarak eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması yükümlülükleri kural olarak taşıyıcıya aittir. Bununla birlikte taraflar söz konusu hususta eşyanın yüklenip boşaltılmasını gönderene ait bir görev olarak da kararlaştırabilirler. Burada taraflar arasında herhangi bir anlaşma olmamasına rağmen

²⁶² Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.65.

²⁶³ Kendigelen, 2006, a.g.k., s.73 vd.; Örnek olarak kargo şirketlerinin eşyaları kendilerinin yüklemeleri ve boşaltmaları teamülden kaynaklanırken, sıvı mal taşımalarında kullanılan tankerlerin doldurulup boşaltılmasının taşıyıcı tarafından yapılması durumun gereğinden kaynaklanmaktadır. Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.66.

eşyanın yüklenmesi ve boşaltılmasının gönderen tarafından üstlenilmesi halinde kararlaştırılmış olan ücretten indirim yapılmasını sağlamaz. Ancak taşıyıcı tarafından söz konusu yükümlülüğün kendisinde olduğunu bildirip bildirmediği özel olarak değerlendirilmelidir. Yalnız taşıyıcı tarafından yerine getirilmeyen yükleme boşaltma durumunda, ileride ayrıntılı olarak açıklanacak olmakla birlikte, bu hususu taşıyıcının sorumluluktan kurtulma sebebi olarak ileri sürmesine engel değildir²⁶⁴. Kanaatimizce gönderenin bu yükümlülüğün kural olarak taşıyıcıda olduğunu haberdar olmasından bağımsız olarak değerlendirme yapılmalı ve söz konusu husus bir indirim sebebi olarak ileri sürülememelidir.

Eşya taşımalarında taşınma eşyasından farklı olarak TTK m.863'te gönderene yüklenen bu yükümlülük düzenleme altına alınmıştır²⁶⁵. İlgili maddeye göre yükümlülüğün kapsamına eşyayı araca yükleme, istifleme, bağlama ve sabitleme de girer. Maddenin devamında taşıyıcı için de yüklemenin işletmenin güvenliği çerçevesinde yerine getirilmesi konusunda ayrıca bir yükümlülük getirilmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, gönderen eşyayı süresi içinde yüklemese, taşıyıcı tarafından gönderene makul bir süre verilerek eşyanın yüklenmesi ve hazır edilmesi ihtar edilebilir. İhtara rağmen gönderen yükleme işini yerine getirmese bu durumda taşıyıcı sözleşmeyi feshedebilir. Makul süre, somut olayın özelliklerine ve gereklerine göre belirlenir. Bu süre içinde anılan işlemler yerine getirilirse taşıyıcı tarafından ek ücret talebinde bulunulamaz. Makul sürenin aşılması halinde, bu durum taşıyıcının riziko sebepleri içinde yer almıyorsa taşıyıcı bekleme ücretine hak kazanır. Makul süre içinde dahi taşıyıcının ek ücret talep edebileceği sözleşme ile de kararlaştırılabilir²⁶⁶.

Sözleşmeden kaynaklanan bir sebep, durumun gereği veya ticari teamül sonucu gönderenin yükleme, boşaltma, istifleme yükümlülüğünün taşıyıcıya geçebileceği TTK m.863'te açıkça belirtilmiştir. Yine TTK m.895'te taşınma eşyası sözleşmesinin diğer

²⁶⁴ Can, 2017, a.g.k., s.124.

²⁶⁵ 6762 sayılı Kanun döneminde yükleme ve boşaltmanın kim tarafından yapılacağı konusunda açık bir düzenleme yer almamıştır. Bu nedenle doktrindeki görüşlere bakıldığında genellikle yabancı hukuklardaki düzenlemelerin esas alındığı anlaşılmaktadır. Yabancı hukukta daha çok parça şeklindeki eşyaların taşıyıcı tarafından, büyük ve istifleme yönünden aracı doldurabilecek eşyaların ise gönderen tarafından yüklenmesi gerektiği kabul edilmiş olup, bazı yabancı hukuklarda yüklemenin her zaman taşıyıcının sorumluluk ve yükümlülük kapsamında kaldığının belirtildiği iki ayrı husus dikkat çeker. Bir diğer görüş ise küçük parçaları gönderen, büyük parçaları veya taşıtın tamamında yer kaplayan eşyaların ise taşıyıcı tarafından yüklenebileceği, küçük parçaların özelliklerinin gönderen tarafından daha iyi bilinecek olmasından dolayı yükleme görevinin gönderende olması gerektiği şeklindedir. Atabek, 1960, a.g.k., s.132'den aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.67, 68.

²⁶⁶ Eriş, 2015, a.g.k., s.392 vd.

taşıma sözleşmelerinden en önemli farkı olan taşıyıcıya yüklenen yükümlülükler sebebiyle bu yükümlülüklerden biri olan eşyanın yüklenmesi, istiflenmesi, boşaltılması ve sabitlenmesinin taşıma güvenliğine uygun gerçekleştirilmesi gerektiği taşıyıcı için bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin bir sonucu da taşıyıcının yükümlülüğe aykırı davranmasından dolayı meydana gelen zıya, hasar ve gecikmeden doğan tüm zararların taşıyıcıya ait olacağıdır²⁶⁷.

Taşınma eşyasına konu mobilya türündeki veya montaj gerektiren eşyanın, taşıma öncesi bulunduğu yerde sökülmesi ve götürüldüğü yerde tekrar kurulması işleri de ayrıca taşıyıcının yükümlülükleri kapsamındadır. Bununla birlikte yükleme ve boşaltmada olduğu gibi mecbur olmamasına rağmen mobilyaların sökülmesi ve kurulması gönderen tarafından gerçekleştirilirse, taraflar arasında aksi kararlaştırılmamışsa, bu durumun da taşıma ücretinden indirim sebebi olarak ileri sürülmemesi gerekir. Burada da yine bildirim yapılmış olup olmadığı incelenmelidir. Ancak yukarıda belirtildiği gibi bu hal taşıyıcı için bir sorumluluktan kurtulma sebebi olabilir²⁶⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinde yükleme ve boşaltma başlığı altında yükleme ve boşaltmanın kim tarafından yapılacağı düzenleme altına alınmış olup 6762 sayılı TTK dönemindeki belirsizlik ortadan kaldırılmıştır. Buna göre sözleşme, durumun gereği veya ticari teamül gereği aksi mevcut olmadığı sürece eşyanın taşıma güvenliğine uygun biçimde araca konulması, istiflenmesi ve yüklenmesi ile aynı şekilde boşaltılması yükümlülüğü gönderene verilmiştir. Maddenin devamında ise yükleme işleminin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlama yükümlülüğü ise taşıyıcıya yüklenmiştir²⁶⁹. Kanuni düzenlemede gönderene bu yükümlülüğün yüklenmesinin amacı eşyaların taşınma sırasında zarar görmesini engelleyecek şekilde hareket edilmesi konusunda en iyi bilgi sahibi kişinin gönderen olduğunun kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır²⁷⁰.

TTK m.895' e göre, taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde yükleme ve boşaltma görevi taşıyıcıya aittir. Zira maddenin gerekçesine diğer eşya taşımalarına göre işin yapısı ve niteliğinden kaynaklanan daha fazla dikkat ve özen gerektiren taşınma eşyası

²⁶⁷ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.67.

²⁶⁸ Can, 2017, a.g.k., s.124, 125.

²⁶⁹ Eriş, 2015, a.g.k., s.393.

²⁷⁰ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.52.

taşınmasında yükleme ve boşaltma teknikleri açısından eşyayı daha iyi bilen gönderenden ziyade taşıyıcıya yükümlülük tanınmıştır.

4.2.1.6. Dürüstlük kuralından doğan yükümlülükler

Taşıma sözleşmesinin yanında bazı yan edimlerin öngörülmesi ve taşıyıcının bu yan edimleri üstlenebilmesi mümkündür. Sözleşmedeki yan edimler, eşyanın depoda saklanması, eşyanın iyi bir halde taşınması ve teslimi gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilir. Sözleşmenin uygulanmasında taraflar her daim dürüstlük kuralına uygun hareket etmelidir. Ayrıca taşıyıcının tacir sıfatı nedeni ile basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi gerekir²⁷¹.

4.2.1.7. Gönderenin tüketici olduğu hallerde taşıyıcının özel yükümlülükleri

Eşya taşıma sözleşmesindeki düzenlemelerin aksine taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde mobilyaların sökülmesi ve kurulması, taşınma eşyasının zarar görmemesi için taşınma eşyasının ambalajlanması veya işaretlenmesi, taşıma sigortasının oluşturulması, refakat belgeleri hakkında bilgi verilmesi ve aydınlatma yükümlülüğü gönderenin tüketici olması halinde karşımıza çıkan hususlardır. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un 4. maddesinde düzenlenen aydınlatma yükümlülüğünün amacı tüketicinin, sözleşme kurma iradesinde bilinç kazanmasını sağlamaktır. Dolayısıyla taşıyıcının bu yükümlülüğe uygun hareket etmesi gerekir. Zira sözleşmeden sonra aydınlatma yükümlülüğünün bir yararı kalmamaktadır²⁷².

Taşınma eşyası taşınması halinde eşya taşınmasına ilişkin düzenlemelere ek olarak mobilyaların sökülmesi ve kurulması konusundaki yükümlülük açık olarak taşıyıcıya yüklenmiştir. Ancak bu yükümlülük asli bir yükümlülük olmadığından tarafların bu durumun aksini kararlaştırması da mümkündür. Zira bu husus yan edim ihtiva eder²⁷³.

Taşınma eşyasının niteliği gereği taşınacak eşyaların ev, büro veya benzeri bir yerden sökülerek taşındığı yerde yeniden kurulması gerekir. Burada mobilya kavramı geniş olarak kullanılmakla birlikte her nevi eşya mobilya kavramı çerçevesinde değerlendirilmemektedir. TTK m.894'ün gerekçesinde de belirtildiği gibi kendi

²⁷¹ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.115; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.69.

²⁷² Çabri, 2016, a.g.k., s.79; İ. Y. Aslan, (2015). *6502 sayılı Kanuna göre tüketici hukuku*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, s.83.

²⁷³ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.70.

içerisinde sökülüp takılabilen eşyalar bu bölüme dahil olur. Bunun yanında örneğin evin duvarına sabitlenmiş eşyaların sökülmesi ve kurulması bu kapsamda değerlendirilmez²⁷⁴.

Eşyanın tehlikeli bir nitelik taşıması durumunda gönderenin eşya taşıması konusunda açık ve anlaşılır şekilde tehlikenin boyutunu açıklaması beklenirken taşıma eşyası taşıma sözleşmesinde gönderenin tüketici konumunda olması halinde sadece taşıyıcıyı eşyanın niteliği hakkında bilgilendirmesi yeterlidir²⁷⁵.

Eşya taşınmasında eşyanın zarar görmeden taşınmasının sağlanması açısından taşıyıcının yanında gönderene de bazı yükümlülükler getirilmiştir. Eşyanın niteliği gereği taşıma sırasında ambalajlanması gerekli ise ambalajlama yükümlülüğü ile eğer sözleşme gereği işaretlenmesi gerekiyor ise işaretleme yükümlülüğü gönderene yüklenmiştir²⁷⁶.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin tarafının tüketici olduğu hallerde eşyanın ambalajlanması, işaretlenmesi ve sigortalanması gibi yükümlülükler taşıyıcıya verilmiştir. Bu husus TTK m. 895/2’de düzenleme altına alınmıştır. Alman doktrininde lamba veya sabit dolap gibi eşyaların sökülüp taşındıkları yerde yeniden takılması taşıyıcıya aittir²⁷⁷.

Taşınma eşyası kapsamında olan ev, büro veya üretim birimlerinden taşınan eşyaların ticari taşımalarından farklı olmasının bir diğer etkisi de taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde sigorta sözleşmelerinin de yapılmasıdır. Taşıyıcının, gönderene sigorta hakkının bulunduğunu belirtmesi gerekir. Aksi halde taşıyıcı sorumluluktan kurtulma hallerinden yararlanamaz²⁷⁸. Burada bahsi geçen sigorta taşıma sigortasıdır ve taşıma sigortası, eşyaların taşınması sırasında uğrayabileceği hasar veya ziya haline karşı güvence altına alınmasını öngören bir mal sigortası türüdür²⁷⁹. Taşıma sigortasına ilişkin olarak Türk Ticaret Kanunu’nda açık bir düzenleme yer almamakla birlikte m.1421

²⁷⁴ UNECE Genel Şartları m.4. Taşınma eşyası taşıması hakkında ayrı bir uluslararası sözleşme yapılması imkanının tanınması amacı ile taşınma eşyası taşıması CMR kapsamında alınmamıştır. Taşınma eşyası taşıması hakkında ayrı bir uluslararası sözleşme yapılmamış olmakla birlikte Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) tarafından 1962 tarihli Uluslararası Ev Eşyaları Taşımaları Genel Şartları yayınlanmıştır. Topsoy, 2014/2, a.g.k., s.25; UNECE Genel Şartları ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.interdell.se/> (Erişim Tarihi: 31.07.2019).

²⁷⁵ Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.92.

²⁷⁶ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.72.

²⁷⁷ Eriş, 2015, a.g.k., s.877; Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.92.

²⁷⁸ Eriş, 2015, a.g.k., s.890.

²⁷⁹ T. Bozkurt, (2016a). *Ticaret Hukuku – Cilt IV Sigorta Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.147 vd.; M. Çeker, (2015). *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na göre Sigorta Hukuku*, Adana: Karahan Kitabevi, 12. Bası, s.196.

uygulama alanı bularak taşıma işleri hakkındaki sigortalarda sözleşmenin yapılması ile sigortacının sorumluluğunun başlayacağı kabul edilir²⁸⁰.

TTK'nın 901. maddesi gereğince, gönderenin tüketici olduğu taşıma eşyası taşıma sözleşmelerinde taşıyıcının gönderene karşı aydınlatma yükümlülüğü bulunur. Bu yükümlülük kapsamında taşıyıcı, kendisi ve gönderenin sorumluluk sebeplerini, taşıyıcının sorumluluğunun genişletilmesi için anlaşma yapılabileceğinin veya eşyanın sigorta ettirilebileceğinin bildirilmesi, zıya ve hasar sonuçlarını; zıya ve hasar halinde en geç teslim anında diğer hallerde ise sözleşmenin kurulması sırasında bildirmekle yükümlüdür. Taşıyıcı aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmez ise gönderenin bildirim olmasa bile zıya veya hasardan dolayı talep hakkının bulunmadığını ileri süremez. Bu halde taşıyıcı ayrıca TTK m.898'de düzenlenen taşıma eşyası taşıyıcısına özel sorumluluktan kurtulma sebeplerine dayanamayacağı gibi m.899'da düzenlenen özel çekme²⁸¹ hakkının sınırından ve diğer sorumluluktan kurtulma hallerinden de faydalanamaz²⁸².

Aydınlatma yükümlülüğünde TTK m.901/2'ye göre bilgilendirmenin yazılı, anlaşılır ve okunaklı olması zorunludur. Bir görüşe göre; yazılı şekil şartının zorunluluğu nedeni ile genel işlem koşullarının uygulama alanı bulur²⁸³.

4.2.2. Taşıyıcının hakları

4.2.2.1. Ücret

Taşıma sözleşmesinin asli edimlerinden olan ücret konusunda TTK m.850'de gönderenin taşıma ücretini ödeme borcu düzenlenmiştir. Bir diğer ifade ile ücret, sözleşmenin objektif esaslı unsurlarından biridir. Bunun yanında taşıyıcının taşıma sözleşmesinden kaynaklanan ücret alacağı yalnızca taşıma ücreti ile sınırlı tutulmamış, taşıyıcının bekleme ücreti ile taşıma sırasında meydana gelen giderlerin ödenmesini talep

²⁸⁰ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.73.

²⁸¹ T. Bozkurt, (2013b). *Deniz ticareti hukuku kara taşıma hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.64; Özel çekme hakkı, Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafınca uluslararası likitidenin artırılması amacıyla oluşturulmuş özel bir hesap birimini ifade eder. Türkiye açısından 1 özel çekme hakkının Türk Lirası olarak tekabül ettiği miktar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından günlük olarak belirlenmektedir. Özel çekme hakkı, uluslararası bir rezerv birimi olup para sepeti olarak da adlandırılmaktadır. Aksoy, 2015, a.g.k., s.192; C. Eminoğlu, (2015). Türk Ticaret Kanunu'nun 864. Maddesi kapsamında gönderenin kusursuz sorumluluğu. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: XIX, Sayı: 3, s.27 vd.

²⁸² Eriş, 2015, a.g.k., s.889 vd.

²⁸³ Topsoy, 2014, a.g.k., s.44; Çabri, 2016, a.g.k., s.77; 6502 sayılı TKHK m.4'te ayrıca bilgilendirmenin ne şekilde yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Ancak Kanun, tek başına bu hükme aykırı davranış halinde açık bir yaptırım düzenlenmemiştir.

hakkı da taşıyıcıya bir hak olarak tanınmıştır. Taşıma ücreti ile ücretin ne zaman ödeneceği sözleşme serbestisi kapsamında belirlenir²⁸⁴. TTK m.870’de taşıma sözleşmesinde ayrıca ödeme zamanının tayin edilmemiş olduğu hallerde yedek hukuk kuralı olarak taşıma ücretinin eşyanın tesliminde ödeneceğini belirtilmiştir.

Ücret kavramı gerek doktrinde gerekse mahkeme içtihatlarında taşıyıcıya sağlanacak her türlü maddi menfaat şeklinde geniş olarak yorumlanır²⁸⁵. CMR Konvansiyonu’nda da olduğu gibi Türk Ticaret Kanunu açısından da ödeme, nakit olabileceği gibi nakde eşdeğer bir araç ile de yapılabilir²⁸⁶.

Taraflar tacir olmasa dahi taşıma işi Türk Ticaret Kanunu’nda bir ticari işletme faaliyeti olarak düzenlenmiş olduğundan taşıma ücreti konusunda tarafların bir anlaşması olmasa dahi taşıyıcının tacir olduğu hallerde ticari işlerdeki ücret karinesi gereği taşıyıcı tarafından ücret talep edilebilir²⁸⁷. Zira ücret taşıma sözleşmesinin esaslı bir unsurudur ve taşıma sözleşmesi her iki tarafa borç yükleyen niteliktedir.

Yukarıda da değinildiği üzere kural olarak ücret ve giderler eşyanın tesliminde ödenir. Ancak sözleşme serbestisi kapsamında taraflar aksini kararlaştırabilecektir. Zira TTK m.870 bir yedek hukuk kuralı niteliğindedir.

Gönderenin riziko alanında kalan bir nedenden dolayı taşıma işinin ifasının gecikmesi halinde taşıyıcı, taşıma ücretine ek ücret talebinde bulunabilir. Bu husus her ne kadar TTK m.870/3’te düzenlenmişse de talep edilebilecek ek ücretin tazminat hakkı mı yoksa ücret hakkı mı olduğu konusundaki en uygun yaklaşım kanaatimizce bu hakkın tazminat hakkı olduğudur. Zira burada gönderenin kusurlu olup olmaması önem taşımaz. Bu husus gönderenin kusursuz sorumluluk hallerini genişleten bir hal olarak değerlendirilir²⁸⁸.

²⁸⁴ Kula, 2018, a.g.k., s.61.

²⁸⁵ İ. Doğanay, (1981). *Türk Ticaret Kanunu şerhi*. Ankara: Olgaç Matbaası, 2. Bası, 2. Cilt, s.2209’dan aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.79.

²⁸⁶ Kula, 2018, a.g.k., s.61.

²⁸⁷ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.79.

²⁸⁸ Ayrıca tüm bu ücretlerin yanında TTK m.863/2,3 gereği yükleme ve boşaltma sürelerinden doğan bekleme ücreti, m.868/1-3 gereği masrafların ödenmesi talebine bağlı ücret, m.868/3 gereği uygun süre içerisinde tasarruf hakkının kullanılmamasından kaynaklanan ücret talebi ücretin diğer çeşitlerini oluşturur. Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.81.

4.2.2.2. Sözleşmenin gönderen tarafından feshi halinde taşıyıcının hakları

Türk Ticaret Kanunu'nun 865. maddesinde gönderenin her zaman fesih hakkını kullanabileceği düzenlenmiştir. Gönderen sözleşmenin tamamını feshedebileceği gibi kısmi fesih hakkını da kullanabilir. Menfaat dengesinin korunabilmesi amaçlanarak ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrasında taşıyıcıya da birtakım haklar tanınmıştır. İlk olarak gönderen tarafından sözleşmenin tamamının feshedilmiş olduğu hallerde taşıyıcı için iki seçimlik hak getirilmiştir. Buna göre taşıma ücreti ile bekleme ücreti ve sözleşmeden doğan masrafların sözleşmenin feshi nedeni ile tasarruf edilen veya iyiniyetli olarak tasarruf edilmesi gereken miktarın çıkarılması sonucu kalan kısmın ödenmesinin talep edilebilmesi veya taşıma ücretinin üçte birinin istenebilmesidir. Ancak taşıma sözleşmesinin gönderen tarafından feshi taşıyıcının riziko alanında kalan bir sebepten kaynaklanıyor ise bu halde taşıyıcı taşıma ücretinin üçte birini talep edemeyecek ve sözleşmenin ifasında gönderenin menfaati yer almayacak ise diğer istem hakları da düşecektir²⁸⁹.

Taşınması planlanan eşyanın tamamının yüklenmediği bir durumda da gönderenin taşıma işinin tamamlanmasını talep hakkı vardır. Bu durumda taşıma sözleşmesinin kısmi olarak feshedilmesi gündeme gelir. Taşıyıcı tarafından gönderenin kısmi taşıma talebi reddedilemez. Ancak Kanun tarafından sözleşmenin tamamının feshinde nasıl taşıyıcıya birtakım haklar tanınmış ise kısmi fesih halinde de taşıyıcının bazı hakları bulunur. Bu haklardan biri taşıyıcının taşıma ücretinin tamamını ve bekleme ücreti ile eksik yükleme sonucu uğranılan zararların tazminini talep edebileceğidir²⁹⁰. TTK m.866/1 gereği yüklenemeyen veya yüklenmeyen eşya yerine bir başka sözleşme kapsamında eşya taşınmışsa bu durumda elde edilecek ücretin kısmi fesihten talep edilecek ücretten mahsubu gerekir²⁹¹. Kısmi fesih, taşıyıcının riziko alanında kalan bir nedenden kaynaklanmışsa ve bu nedenle eksik yükleme meydana gelmişse bu halde taşıyıcı yalnızca fiilen taşınan yük oranında TTK m. 866'da öngörülen istem haklarına sahiptir.

4.2.2.3. Yükleme süresine uyulmaması halinde taşıyıcının hakları

Taşıma işinin tamamlanması TTK m.873'te de düzenlendiği üzere özenli bir taşıyıcının yerine getireceği makul bir süredir ve bu husus yükümlülük olarak taşıyıcıya yüklenmiştir. Ancak eşya taşıma sözleşmelerinde yükleme, gönderene yüklenmiş bir

²⁸⁹ Eriş, 2015, a.g.k., s.409.

²⁹⁰ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.83.

²⁹¹ Eriş, 2015, a.g.k., s.412.

yükümlülük olduğundan yükleme süresine uyulmaması durumunda taşıyıcı gönderene makul bir süre tanıyarak yüklemenin tamamlanmasını ihtar edebilir. Gönderen tarafından ihtara rağmen yüklemenin yapılmaması veya tamamlanmaması halinde taşıyıcı taşıma sözleşmesini feshedebilir²⁹². TTK m.867 gereğince taşıma sözleşmesi bu nedenle feshedilirse taşıyıcı gönderenden, kararlaştırılan taşıma ücreti ile bekleme ücretinden ve tazmini gerekli giderlerden sözleşmenin feshi sonucu elde ettiği veya kötü niyetli olarak elde etmeyi ihmal ettiği menfaatlerin indirilmesi ile kalan tutarı veya kararlaştırılan taşıma ücretinin üçte birini isteyebilir.

Gönderen tarafından kısmi bir yüklemenin gerçekleştirilmesi veya eşyanın kısmen taşımaya hazır edilmesi halinde de Türk Ticaret Kanunu'na göre taşıyıcı, taşıma ücretinin tamamını, doğmuş bekleme ücretini, eksik yükleme sebebiyle uğradığı zararı ve yaptığı giderleri, ek teminat gösterilmesini talep edebilir. Ancak yükleme süresine uyulmamasının nedeni taşıyıcının riziko alanında yer alıyorsa bu halde taşıyıcının herhangi bir istem hakkı olmayacaktır.

4.2.2.4. Taşıma ve teslim engeli hali

Taşıma sözleşmesi ifa edilirken eşyanın teslim edilmesi gereken yere ulaşmasından önce taşıma işinin sözleşmeye uygun yerine getirilemeyeceği anlaşılırsa veya eşyanın teslim edileceği yerde herhangi bir teslim engeli ortaya çıkarsa taşıyıcının eşyanın teslim edileceği yere ulaşmasına kadar gönderenden, teslim yerine ulaşıldığında ise gönderilenden bir diğer ifade ile eşya üzerinde tasarruf yetkisi bulunan kişilerden talimat alma zorunluluğu bulunur. Taşıma ve teslim engeli olarak ifade edilmek istenen husus taşıma sözleşmesine uygun şekilde taşıma işinin yerine getirilmesine olanak bırakmayan hallerdir²⁹³.

Her engel, taşıma engeli olarak değerlendirilemez. Engel olan hal, taşıma sözleşmesinin kurulmasından sonra fakat teslimden önce meydana gelirse taşıma engeli olarak sayılır. Taşıyıcının taşıma ve teslim engeli ile karşılaşması durumunda TTK m.868 uyarınca tasarruf hakkı sahibinden talimat alması gerekir. Taşıma ve teslim engeli taşıyıcının riziko alanında bulunan bir nedenden kaynaklanmıyorsa taşıyıcı, TTK m.868/1'de belirtilen istem haklarını kullanabilir²⁹⁴.

²⁹² Kula, 2018, a.g.k., s.60.

²⁹³ Kula, 2018, a.g.k., s.64.

²⁹⁴ Eriş, 2015, a.g.k., s.426, 427.

4.2.2.5. Hapis hakkı

Türk Ticaret Kanunu'nun "Taşıma İşleri" başlıklı kitabı düzenlenirken özellikle Türk Medeni Kanunu ile uyum sağlaması amaçlanmış olup taşıyıcının taşıma sözleşmesinden kaynaklanan tüm alacakları bakımından eşya üzerinde hapis hakkına sahip olduğu vurgulanarak TMK'ya atıfta bulunulmuştur²⁹⁵. Kanun uyarınca ifade edilmek istenen hapis hakkı taşıma sözleşmesine konu edilmiş olan eşyaya ilişkindir. Borcun yerine getirilmemesi ve yeterli güvence gösterilmemesi durumunda TMK'da belirtilen hapis hakkı uyarınca eşyanın teslimine bağlı rehinini düzenleyen hükümleri uyarınca paraya çevrilmesi olanağı mevcuttur²⁹⁶.

4.3. Gönderilen

Taşıma sözleşmesinin tarafları TTK'nın "Taşıma İşleri" başlıklı kitabında düzenlenen hükümler kapsamında gönderen ve taşıyıcı olarak belirtilmiş olmakla birlikte taşıma sözleşmesinin tarafı olmayan ancak sözleşmenin ifası kendi menfaatine gerçekleşen kişi gönderilen olarak adlandırılmıştır. Gönderilen, taşıma sözleşmesi sonucu eşyanın teslim edileceği kişidir. Gönderilenin, talimat verme, taşıma belgelerini ve eşyayı inceleme, eşya ile refakat belgelerinin teslimini ve makbuz düzenlenmesini talep hakkı ile tazminat hakkı bulunur²⁹⁷. Esasında sözleşmeye taraf olmamakla birlikte sözleşme kendisi açısından sonuç doğurur.

²⁹⁵ 4724 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun hapis hakkını düzenleyen ilgili maddeleri 950, 951, 952 ve 953. maddelerdir.

²⁹⁶ Kula, 2018, a.g.k., s. 62, 63; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2014/6348 esas, 2014/14065 karar sayılı ve 18.09.2014 tarihli kararına göre "Mülga TTK m.794'te taşıyıcıya, üstlendiği taşıma işinden doğan alacağı nedeniyle taşıdığı eşya üzerinde bir özel hapis hakkı bulunduğundan, navlun bedeli ödenmediği sürece, davalı-karşı davacının taşınan eşya üzerinde hapis hakkı olduğunun kabulü gerekir." Eriş, 2015, a.g.k., s.859.

²⁹⁷ Canbolat, 2009, a.g.k., s.29; Kula, 2018, a.g.k., s.86, 87.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN SORUMLULUK

1. TAŞIYICININ SORUMLULUĞU

1.1. Genel Olarak

Taşıma sözleşmesi, karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile oluşur ve taşıyıcının asli ediminin taşıma işinin üstlenilmesi olduğu ve bu edimin bir yapma borcunu içerdiği, taşıyıcının eşyanın naklini kendi sorumluluğu ve gözetimi altında varma yerine ulaştırması gerektiğini ifade etmektedir²⁹⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nda taşınma eşyası taşınması ile ilgili birtakım yükümlülükler ve yükümlülüklerin yanında sorumluluktan kurtulma sebeplerine ilişkin düzenlemeler öngörülmüştür. Taşınma eşyasına ilişkin olarak özel düzenlemelerin yanında eşya taşınmasına ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulacağı Kanunun 894. maddesinde belirtilmiştir. İnceleme açısından Türk Ticaret Kanunu'nda da düzenleme şekli olan taşıyıcının zıya, hasar ve gecikme sorumluluğunun aynı ilkelere bağlanmış olmasından dolayı Kanundaki yol takip edilmelidir.

Taşıma sözleşmesinin amacı, taşıyıcının taşıma sözleşmesine konu eşyayı teslim aldığı şekilde gönderen veya gönderilene ulaştırmasıdır. Dolayısıyla TTK m.875'te de belirtildiği üzere taşıma sırasında eşyanın bir yerden bir yere götürülmesi ve koruma borcunun ihlali sonucu taşıyıcının zıya ve hasardan sorumluluğu doğar²⁹⁹. Taşınma eşyası taşıyıcısı açısından özel bir sorumluluk hükmü öngörülmemiş olduğundan TTK m.875 ve devamındaki maddeler uygulama alanı bulur³⁰⁰.

1.2. Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluk

1.2.1. Sorumluluğun başlaması ve sona ermesi

Türk Ticaret Kanunu'nda taşıyıcının sorumluluğunun başlaması ve sona ermesine ilişkin özel bir düzenleme yer almamaktadır. Bu sebeple Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesindeki açıklama gereğince taşıyıcı, eşyanın taşıma işinin yerine getirilmesi amacıyla teslim alınmasından³⁰¹ taşıma işi sonucu teslim edildiği ana kadar geçen süre

²⁹⁸ Ayrıca taşıma işinin asli edim olarak yüklenilmesi ile bu edime bağlı gözetim yani özen gösterme yükümlülüğünün birbiri içine geçmiş olduğu kabul edilir ve esasen bu iki yükümlülük tek bir yükümlülük haline gelmektedir. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.43.

²⁹⁹ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.30.

³⁰⁰ Bıdık, 2016, a.g.k., s.127, Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.95.

³⁰¹ Teslim alma taşıma sözleşmesi çerçevesinde taşıyıcının eşyanın zilyetliğini edinmesini ifade eder. Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.47; Teslim anı açısından eşyanın parçalardan oluşması halinde her bir parça için ayrı

içinde eşyanın zıya, hasar ve geç tesliminden kaynaklanan tüm zararlardan sorumlu tutulur³⁰². Diğer bir ifade ile taşıyıcı, eşyanın zıya, hasar veya gecikme nedeni olan olayın eşya kendisinin hakimiyetinde iken gerçekleşmiş olması halinde sorumlu olur³⁰³. Teslim, taşıma sözleşmesinin kurulmasına ve tarafların taşıma sözleşmesi yapılması yönündeki iradelerine de karine teşkil eder³⁰⁴. TTK m.875 hükmü, taşınma eşyası taşınması için de geçerlidir³⁰⁵. Parçalı şekilde olan birden fazla eşyanın taşıma sözleşmesine konu edilmesi halinde taşıyıcı için sorumluluğun başlangıcı her bir parçanın ayrı ayrı zilyetliğinin edinildiği teslim alma ile ortaya çıkar³⁰⁶.

Taşıma senedi, taşıma sözleşmesinin kurulması açısından zorunlu bir unsur olmadığından eşyanın taşıyıcıya teslim edildiği an doktrinde taşıma sözleşmesinin kurulmuş olduğuna karine olarak kabul edilir³⁰⁷. Taşıyıcı açısından sorumluluğun başlangıcı olarak eşyanın taşıyıcının zilyetliğine³⁰⁸ geçmesi gerektiği vurgulanır³⁰⁹. Sorumluluk, taşıma işinin tamamlanmasının ardından zilyetliğin eşyayı almaya yetkili kişiye teslim edilmesi ile sona erer. Eşyayı tesellüme yetkili kişi gönderen veya gönderilen olabileceği gibi gönderilenin yetkilendirmiş olduğu üçüncü bir kişi de olabilir³¹⁰.

Zilyetliğin, taşıma işinin tamamlanması sonucu tarafların anlaşması ile devredilmesi ile teslim gerçekleşir ve taşıyıcının sorumluluğu zilyetliğin devri ile sona

değerlendirme yapılır ve her bir parçanın teslim alınması ile taşıyıcının ayrı ayrı sorumluluğu başlar. Şamlı, 2013, a.g.k., s.49; Eşyanın zilyetliği, taşıyıcının sorumluluğunun başladığı anı ifade eder. Teslim alma, taşıyıcının veya yardımcılarının eşyayı zilyetliğine geçirmesi ile olur. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.5.

³⁰²A. A. Yüce, (2012). CMR ve TTK'da taşıyıcının sorumluluğu ile kast ve kasta eşdeğer kusurun sorumluluğa etkisi. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C: VII, S. 3-4, s.176; Adıgüzel, 2015b, a.g.k., s.24; Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.30; Aydın, 2002, a.g.k., s.34; Bıdık, 2016, a.g.k., s.127-130; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.89; Kendigelen, 2006, a.g.k., s.7; Özdemir, 2006, a.g.k., s.93; Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.27; Zeyneloğlu, 1993, a.g.k., s.236.

³⁰³ Ayrıca zıya veya hasarın teslimden daha sonra meydana gelmesi taşıyıcının sorumluluğuna ve sözleşmeye aykırı davranışı nedenine dayanabilir. Aydın, 2002, a.g.k., s.35; Şamlı, 2013, a.g.k., s.27.

³⁰⁴ Ayrıca teslim almadan sonra taşıma iradesinin bulunmadığını iddia eden taşıyıcının taşıma sözleşmesi kurulmadığını ispatlaması gerekir. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.50, 51.

³⁰⁵ Topsoy, 2014, a.g.k., s.34.

³⁰⁶ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.51.

³⁰⁷ TTK m.865/2 ve CMR m.4,5'te düzenlenen bu husus irade beyanlarına dikkat çekerek teslim eyleminin sözleşmenin varlığının ispatlanmasına karine olduğunu vurgulamaktadır. Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.90; Karaman Coşgun, 2012, a.g.k., s. 278, Tüzüner, 2012, a.g.k., s.175.

³⁰⁸ TMK m.973 uyarınca bir şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kimse onun zilyedir.

³⁰⁹ Parça şeklinde eşyaların taşınması sözleşmenin konusunu oluşturuyor ise her bir parçanın zilyetliğinin taşıyıcıya geçtiği anlar sorumluluk başlangıcı olarak kabul edilir. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.30; Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.46.

³¹⁰ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.90.

erer³¹¹. Zilyetliğin devri, irade beyanına dayandığından hukuki işlem olarak iki taraflı bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla zilyetliğin gönderilene haber verilerek terki devir olarak değerlendirilemez.

Yukarıda da belirtildiği üzere taşınma eşyası taşınmasında kural olarak taşıyıcı, taşınma eşyasını teslim alarak sorumluluk altına girer³¹². Taşınma eşyası taşınmasında TTK m. 895 gereğince gönderenin tüketici olması halinde eşyanın ambalajlama ve işaretlemesinin yapılması ile diğer hallerde yükleme sırasında eşyaların taşıyıcının hakimiyetine girmesi anında taşıyıcının sorumluluğu başlar³¹³. Yüklemenin taşıyıcının görevi olduğu taşınma eşyası taşımalarında da sorumluluk taşınma eşyasının yüklenmesi ile taşıyıcıya geçer. TTK m.895 uyarınca, taşınma eşyasının boşaltılması ve yeniden kurulması da taşıyıcının yükümlülüklerinden sayılır. Dolayısıyla kural olarak taşınma eşyasının sözleşmedeki yere taşınması sonucu boşaltılarak mobilyaların tekrar kurulması halinde eşyanın teslim edildiği kabul edilir. Eğer yükün boşaltılması yükümlülüğü gönderene aitse bu durumda taşıtın sözleşmedeki yere gelmesi ve eşyanın boşaltılmaya hazır hale getirilmesi ile taşınma eşyası teslim edilmiş olur³¹⁴.

Taşınma eşyası taşıma işi diğer eşya taşıma işlerinden taşınma eşyasının boşaltılması ve mobilyaların sökülüp yeniden montajı gibi özel yükümlülükler getirmiş olacağından eşyaların boşaltılması ile taşınılan yerde kurulması konularında da taşıyıcının kural olarak sorumluluğunun devam ettiği kabul edilmelidir. Bu konuda taraflar serbest iradeleri ile aksini kararlaştırabilir. Eşyanın boşaltılması ve kurulması yükümlülükleri nedeni ile eşyanın boşaltıldığı ve kurulduğu an teslim anı olarak sayılmalıdır. Taraflarca eşyanın boşaltılması yükümlülüğü gönderen veya gönderilene yüklenmiş ise taşıma işi, eşyanın boşaltılacağı yere gelmesi ile son bulur; dolayısıyla sorumluluğun bitiş anı da eşyanın boşaltılmaya hazır hale getirildiği an olarak belirlenir³¹⁵.

³¹¹ Aydın, 2002, a.g.k., s. 35-39, Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.53.

³¹² Topsoy, 2014, a.g.k, s.35.

³¹³ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.53; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.91.

³¹⁴ Topsoy, 2014, a.g.k., s.35.

³¹⁵ A. Kaya, (1998). Karayolu ile eşya taşımaya ilişkin uluslararası sözleşmenin (CMR) uygulama şartları ve öngörülen sorumluluğun esasları II. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. C. LVI, S.1-4, s.243'ten aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.91.

1.2.2. Sorumluluğun kapsamı

Borçlunun borcunu gereği ifa etmemesi veya hiç yerine getirmemesi halinde kusursuz olduğunu ispatlamadığı sürece alacaklının zararından sorumlu tutulur³¹⁶. Yukarıda TTK m.875 ve devamı maddelerinde taşıyıcının sorumluluğunun başlangıcı ve bitişinin yanında sorumluluğun kapsamında ilke olarak zıya, hasar ve gecikmenin yer aldığından bahsedilmiştir. Taşıyıcının taşıma işi sırasında özen yükümlülüğüne uymaması sonucu eşya üzerinde zıya, hasar veya teslimde gecikme meydana gelebileceğinden taşıyıcı açısından zarar ve tazminat sorumluluğu ortaya çıkar. Zarar, bir kimsenin malvarlığında rızası dışında meydana gelen azalma sonucunda; var olan durum ile meydana gelen zarar verici fiil sonucu oluşan durum arasındaki farktır³¹⁷. Taşıma hukukunda zarar kavramı dar olarak değerlendirilir. Zira taşıma hukukunda yalnızca müspet zararın³¹⁸ karşılığı vardır. Malvarlığında meydana gelebilecek pasif bir artış zarar kavramı içinde değerlendirilmez. Manevi tazminat açısından da geçerli olan bu hususta TTK'da bir düzenleme yer almaması ve manevi zarar sonucunda ekonomik bir değerden bahsedilememesi nedeni ile TBK'daki haksız fiil hükümleri uygulama alanı bulur³¹⁹.

TTK uyarınca, taşıyıcının zarardan sorumluluğu ile anlatılmak istenen taşıyıcının zararı tazminle yükümlü bulunmasıdır. Zira aslında taşıyıcının sorumluluğu zıya, hasar veya geç teslimden öte meydana gelen zarar ve tazmin ile ilgilidir³²⁰.

Gönderenin tüketici olduğu taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde ambalajlama ve işaretleme yükümlülüğü varsa ambalajlama ve işaretleme yükümlülüğü; ambalajlama ve işaretleme yükümlülüğü yoksa eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması yükümlülüğü taşıyıcıya yüklenmiştir. Bu durumda eşyanın zıya, hasar ve geç tesliminden kaynaklanan zararlardan taşıyıcı sorumlu olur. Eşya, belirlenen sürede teslim edilmemiş ancak herhangi bir zarar meydana gelmemişse taşıyıcının sorumluluğu yoluna da gidilemez³²¹.

³¹⁶ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.24; Ayrıca TBK m.112 gereği, borç hiç veya gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür.

³¹⁷ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.71; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.92, S. Reisoğlu, (2014). *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul: Beta Yayınevi, 25. Bası, s.170.

³¹⁸ Müspet zarar, alacaklının malvarlığının borcun ifası durumundaki hali ile borcun ifa edilememesi halindeki durumu arasındaki farkı ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.45; Oğuzman ve Öz, 2015, a.g.k., s.383.

³¹⁹ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.92.

³²⁰ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.45.

³²¹ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.93.

Zıya kavramı taşıma hukukunda, taşıyıcıya teslim edilen eşyanın hak sahibine teslim edilememesi hali olarak açıklanır³²². Bir başka tanıma göre zıya, taşıma sözleşmesine konu edilen eşyanın ekonomik değerini yitirmesi veya teslim edilme imkanının kalmaması olarak ifade edilir³²³. Eşyanın teslim edilememe nedeni zıya açısından önem taşımaz. Hukuki ve fiili imkansızlık olmak üzere iki şekilde zıya kavramı ile karşılaşılır³²⁴. Fiili imkansızlık haline eşyanın kaybı veya çalınması örnek olarak verilebilirken hukuki imkansızlık ise eşyanın gümrükte el konularak zıya uğraması olarak örneklendirilebilir. Bunun yanında eşyanın esasındaki özelliklerde meydana gelen eşyanın tahsisine uygun kullanılmasının artık mümkün olmadığı haller de zıya niteliğindedir³²⁵.

Eşya ambalajlanmış ise ambalajlı hali de dahil olarak; eşyanın tamamı teslim edilemez veya teslim elverişsiz hale gelirse bu durumda karşımıza “tam zıya” kavramı çıkar. Parça olarak taşınan eşyalarda da parça eşyanın teslimine engel hal oluşması veya ekonomik değerini kaybetmesi durumunda da tam zıyadan bahsedilir. Zıya halinin oluşması için taşıma süresi belirlenmiş ise bu süre içerisinde, belirlenmemiş ise makul bir sürede eşyanın teslim edilememiş olması zıya halinin bir diğer örneğidir. Ancak geçici olarak eşyanın teslim edilememesi zıya olarak değerlendirilemez³²⁶. TTK m.874’te bu hususa netlik getirilerek eşyanın taşıma süresini izleyen 20 gün içinde teslim edilmemiş olması halinde eşyanın zayi olduğunun kabul edilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Uluslararası bir taşıma söz konusu ise bu süre 30 gün olarak kabul edilmektedir. TTK m.874 ile kesin bir karine oluşturulmuş ve bu madde kapsamında tazminat hakları zıya karinesine bağlı olarak ayrıca hüküm altına alınmıştır. Zira maddenin 2. fıkrasında eşya sahibinin tazminat talebi sonucu tazminat hakkı ödenmiş olsa bile eşya kayıp ise eşyanın bulunduğu kendisine bildirilmesini isteme ve 3. fıkrasında 30 gün içinde tazminatı

³²² M. Taşkın, (2016b). *Deniz yolu ile yolcu taşıma sözleşmesinde taşıyanın gemi kazasından sorumluluğu*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, s.108; Aydın, 2002, a.g.k., s.48, Topsoy, 2014, a.g.k., s.36; Yüce, 2012, a.g.k., s.176.

³²³ S. Akburak, (2011). *Taşıyıcının sorumluluğu alanında CMR’nin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na iktisabı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.48.

³²⁴ Bıdık, 2016, a.g.k., s.127.

³²⁵ O. Sekmen, (2011). Karayoluyla eşya taşımada taşıyıcının ziya ve/veya hasar ile gecikmeden doğan sorumluluğu. *İstanbul Barosu Dergisi*. Cilt: 85, Sayı: 4, s.115 <https://www.jurix.com.tr/article/16821> (Erişim tarihi: 31.07.2019); Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.93; M. Topaloğlu, (2009). Karayoluyla uluslararası eşya taşımalarından (CMR) doğan hukuki sorumluluk. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu*, s.400. http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/sorumluluk/s_19.pdf (Erişim tarihi 31.07.2019); Özdemir, 2006, a.g.k., s.93 vd.

³²⁶ Bıdık, 2016, a.g.k., s.128; Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.31.

iade ederek eşyanın teslimini isteme hakkı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 20 günlük süre sonrası henüz tazminat ödemesi alınmadan eşya bulunur ise bu durumda taşıma sözleşmesinin düzenlenme amacı ve taşıyıcının eşyayı teslim yükümlülüğü kapsamında hak sahibinin eşyalarını teslim alması; tazminat talep edememesinin kabul edilmesi gerekir. Maddenin devamında eşyanın tazminat ödemesi sonrası bulunduğu hak sahibince kendisine bildirilmesinin talep edilmemiş olduğu hallerde taşıyıcının eşya üzerinde tasarruf hakkı bulunduğunu kabul edilmektedir³²⁷.

Taşınan eşyanın tamamının değil bir bölümünün ziyaa uğraması halinde ise “kısmi zıya” kavramı karşımıza çıkar³²⁸. Kısmi zıya, taşıyıcının teslim etmesi gereken eşyayı teslim yeri ve zamanı belli olmasına rağmen miktar, hacim veya ağırlık olarak eksik teslim ettiği durumları ifade eder. Sadece bir taşıma sözleşmesi düzenlenerek değişik türden eşyaların taşınması konusunda anlaşılmış ancak taşıma senedinde yer alan parçalardan biri kaybolmuşsa kısmi zıya değil, tam zıya söz konusu olur³²⁹.

Kısmi zıya ile tam zıya arasındaki fark; kısmi zıya halinde zarara uğrayan eşya ticari bir değer ifade etmeye devam eder. Burada eşyanın ağırlık veya boyut olarak eksilmesi de kısmi zıya olarak değerlendirilir³³⁰. Örneğin, taşıma konusu edilen buzdolabı ve çamaşır makinesi gibi dayanıklı tüketim eşyalarının bir kısmının kaybolması halinde de kısmi zıya olduğu kabul edilir³³¹.

Zıya ve hasar halinde hesaplanacak olan tazminatta nasıl bir yol izlenmesi gerektiği ise TTK m.880’de düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre zıya halinde eşyanın teslim alındığı yer ve zamandaki değeri dikkate alınır. Kısmi zıya halinde eşyanın yalnızca zarar gören kısmı açısından hesaplama yapılır. Bir diğer ifade ile sadece hasar ve ziyaa uğramış kısım için değer tespit edilir.

Türk Ticaret Kanunu’nda tazminatın belirlenebilmesi açısından yapılan bilirkişi ücreti gibi diğer giderlerin taşıyıcı tarafından ödenmesi gerektiği belirtilmiştir. Taşıma

³²⁷ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.75; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.93-95.

³²⁸ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.31.

³²⁹ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.96.

³³⁰ Yüce, 2012, a.g.k., s.177.

³³¹ B. Adıgüzel, (2003). *Karayoluyla yapılan taşımalarda taşıyıcının zıya ve hasardan doğan sorumluluğu*. İstanbul: Beta Yayınevi, s.64.

ücretinin geri verilmesi hususu da ayrıca düzenleme altına alınmıştır. Yine vergi ve harç gibi giderler de taşıyıcı tarafından karşılanmalıdır³³².

Taşıyıcının sorumluluğunun sınırı ilerideki bölümlerde daha ayrıntılı şekilde incelenecek olmakla birlikte TTK m.882’de belirtildiği üzere taşınan eşyanın brüt ağırlığı ve sözleşme ile belirlenen miktarla sınırlıdır. Ancak bu sınır taşıma ücretinin iadesi konusunda ve 883. maddede düzenlenen vergi ve tazminatın belirlenmesine ilişkin diğer giderler gibi hususlarda uygulanmaz³³³.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde taşıma senedinin düzenlenmesi zorunlu değildir. Dolayısıyla zıyan meydana gelmesi halinde ispata ilişkin sorunlarla karşılaşılabilir. TTK m.856/2’de düzenlenen eşyanın taşıyıcıya tesliminin taşıma sözleşmesinin varlığına dair karine ispat açısından yeterli sayılmamaktadır³³⁴. Bu nedenle kanaatimizce taşıma senedinin düzenlenmesi karşılaşılacak olası sorunların önüne geçilmesi ve ispat sorunu açısından büyük önem arz eder.

Hasar ise taşıma sözleşmesine konu edilen eşya üzerinde meydana gelen ve eşyanın ekonomik değerini pasif olarak etkileyen her türlü maddi kötüleşmedir³³⁵. Dolayısıyla kısmi zıyadan farklı bir kavram olarak karşımıza çıkar. Taşınan eşyanın paslanması, donması veya kırılması hasar hallerine örnek olarak gösterilebilir. Hasar kapsamına dışarıdan bakıldığında anlaşılabilen maddi kötüleşmelerin yanı sıra değer kaybı, satışının gecikmesine neden olacak haller gibi çeşitli kavramlar da dahildir³³⁶. Hasar, eşyanın tamamında meydana gelebileceği gibi bir kısmında da meydana gelmiş olabilir. Ancak eşyanın bir kısmında meydana gelen hasar, hasarsız kalan kısmın da değerinin azalmasına neden olursa bu halde eşyanın tamamının hasara uğramış olduğu kabul edilir³³⁷. Taşıyıcı, taşınma eşyasının değerinin tamamen kaybı veya tahsis amacına

³³² Topsoy, 2014, a.g.k., s.37.

³³³ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.134,135; Gönderenin eşya hakkında kasten açıklamadan kaçınılarak cins ve değerinin yanlış bildirilmesi durumunda taşıyıcı bundan ileri gelen zarardan sorumlu tutulamaz.

³³⁴ Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.98; Topsoy, 2014, a.g.k., s.37; UNECE Genel Şartlarının 1. maddesi taşınma eşyalarının bir senede bağlanması yükümlülüğünü taşıyıcı için öngörmüştür.

³³⁵ Yüce, 2012, a.g.k., s.177; Taşkın, 2016b, a.g.k., s.110; Aydın, 2002, a.g.k., s.54; Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.34; Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.99; Zeyneloğlu, 1993, a.g.k., s.233, Topsoy, 2014, a.g.k., s.36, Bıdık, 2016, a.g.k., s.128.

³³⁶ Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.99.

³³⁷ Yetiş Şamlı, 2014, a.g.k., s.35.

uygun kullanım imkanının kalmaması durumunda zıya, taşınma eşyasının niteliğini etkileyen her türlü olumsuz değişikliklerden ise hasar hükümleri uyarınca sorumludur³³⁸.

Taşınan eşyanın tamamında veya bir kısmında hasar meydana gelmiş olabilir. Örneğin taşınan 100 kilogram meyvenin 20 kilogramının çürümesi kısmi zıya hali iken kalan kısım açısından eşyanın bir bütünlük arz etmesi veya değerinin düşmesi söz konusu olduğunda eşyanın tümü hakkında meydana gelen hasarın mevcudiyetinden bahsedilir. Dolayısıyla hasar açısından belirli bir derecelendirme yapılması gerekir³³⁹.

Hasar ve kısmi zıya uygulamada benzerlik arz edebileceğinden ayırımın yapılmasında zaman zaman zorluklarla karşılaşılır. Örneğin, değerli taşlardan yapılmış bir satranç takımında bir parçanın kaybolması eşyanın tümü açısından değer kaybı olarak değerlendirileceğinden kısmi zıyanın değil, hasarın mevcut olduğu kabul edilir³⁴⁰.

Hasar halinde yukarıda zıya konusu incelenirken bahsedildiği gibi TTK m.880/2 uyarınca tazminat hesaplaması yapılır ve eşyanın teslim alındığı yer ve zamanki hasarsız değeri ile sonradan hasara uğradığı halin arasındaki farka göre işlem uygulanır. Değerin belirlenmesinde eşyanın teslim alındığı yerdeki piyasa fiyatı; piyasa fiyatı tespit edilemezse eşyanın türü ve niteliği kapsamında objektif satış değeri esas alınarak hesaplama yapılır.

Eşyanın zıya uğraması halinde olduğu gibi hasar durumunda da saptama giderleri gibi diğer giderler ile vergi, resim harç gibi giderler açısından taşıyıcı sorumludur. Zıya halinden farklı olarak TTK m.883 uyarınca yapılacak ödemeler m.880/2 kapsamında belirlenecek olan tazminat ile orantılı olmalıdır. Yine tazminatın belirlenmesinde m.882’de belirtilen sınırlara uyulmalıdır³⁴¹.

Hasara uğrayan eşyanın tazminat miktarının hesaplanmasında daha önce de bahsetmiş olduğumuz üzere taşıyıcının eşyayı teslim aldığı yerdeki değeri ile hasara uğramış halinin karşılaştırması yapılmalıdır. Hasara uğradığı halde eşya satışa uygunsa satış sonrası değerden masraflar çıkarılarak tazminat değeri belirlenir. Eşyanın satışı

³³⁸ Topsoy, 2014, a.g.k., s.36.

³³⁹ Eriş, 2015, a.g.k., s.495; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1996/11-632 esas, 822 karar sayılı ve 27.11.1996 tarihli kararına göre “Eşyalardaki hasar, eşyaların iyi istiflenmemesi sonucu doğmuştur. Yükleme ve istifleme gönderene ait olsa bile, taşıtanın yanlış talimatına karşı taşıyıcının karşı çıkması gerekir. Taşıyıcı yüklemeye esnasında ve istiflemeye hazır bulunmak konusunda yükletene başvurduğu ve bunun red edildiğini ispat etmedikçe, taşıyıcı da sorumludur”.; Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.99.

³⁴⁰ Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.99; Özdemir, 2006, a.g.k., s.145.

³⁴¹ Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.100.

mümkün değilse bu halde bilirkişi tarafından eşyanın değerinin saptanması sağlanabilir³⁴². Ancak eşyanın tamiri mümkün ise tamir için ödenen giderler tazminatın hesaplanmasına etki etmez³⁴³.

TTK m.874 gereğince eşyanın, taşıma süresini takip eden 20. günde teslim edilememiş olması halinde eşyanın aksi ispat edilemeyecek bir karine olarak zıyaa uğradığı kabul edilir. Dolayısıyla taşıma sözleşmesi kapsamında gönderen eşyanın taşıma süresini takip eden 20. günün dolmasından sonra eşyanın zıyaa uğradığından hareketle taşıyıcının sorumluluğu hükümlerine başvurabilir³⁴⁴.

Taşıyıcının sorumluluğu, TTK m.875 uyarınca taşıma sözleşmesinden kaynaklanır. 6102 sayılı Kanun'da 6762³⁴⁵ sayılı Kanun'un aksine ikili bir ayırım yapılması tercih edilerek zıya ve hasar hali ile gecikmeden doğan sorumluluk kavramları hakkında farklı düzenleme yapılmıştır. Kanun metninin gerekçesinde³⁴⁶ CMR ve mehaz Alman Kanunu'ndaki taşıyıcının sorumluluktan kurtulma sebeplerine değinilmiştir. Taşıyıcı, kusursuz olduğunun ispatı konusunda özel bir yöntem olarak kaçınılamayacak bir olay dışındaki tüm zıya ve hasar hallerinden sorumlu tutulur. Dolayısıyla Kanundaki düzenleme uyarınca da taşıyıcının kendisinden beklenen en yüksek özeni göstermekle yükümlü olduğu kabul edilir³⁴⁷. Bir diğer ifade ile Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesi zıya ve hasar halinde taşıyıcının sorumluluğunun kusur çerçevesinde olacağını, maddenin devamında gecikme halinde ise taşıyıcının kusursuz sorumluluk kapsamında yükümlü olduğu kabul edilir³⁴⁸.

³⁴² Topsoy, 2014, a.g.k., s.36; TTK m.880 ve 881 gereğince tazminat hesaplamasında esas alınacak değer eşyanın piyasa fiyatıdır. Piyasa fiyatı belirlenebilir değilse aynı tür ve nitelikteki malların cari değerleri esas alınır. Taşıyıcı zıya ve hasar sonucu ödeyeceği tazminata ek olarak zarar kapsamında kalan zorunlu giderleri de ödemekle yükümlüdür.

³⁴³ H. Karan, (2011). *Karayolunda uluslararası eşya taşıma sözleşmesi hakkında konvansiyon CMR* şerhi. Ankara: Turhan Kitabevi, 1. Bası, s.654'ten aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.100.

³⁴⁴ Topsoy, 2014, a.g.k., s.36; Maddenin kaynağını CMR m.20 oluşturmaktadır. Hükümün düzenlenme amacı taşınma eşyasının geç teslim edilmesi nedeni ile artık beklenen faydayı sağlamayacağı ihtimalinin varlığına dayanır. Hak sahibi bu hükme başvurup başvurmamak konusunda serbesttir.

³⁴⁵ 6762 sayılı TTK'da taşıyıcının sorumluluğunun kusurlu sorumluluk kapsamında kalacağı görüşü hakim olmuştur. Zeyneloğlu, 1993, a.g.k., s.230 vd.

³⁴⁶ TTK m.875'in gerekçesine göre, zararın oluşmasında gönderenin ya da gönderilenin davranışı veya ayıbı etkili olmuşsa zararın paylaşılması ilkesini kabul edilmiştir. Tazminatın kapsamının tayininde paylaşılma ilkesi bağlamında yargıcın adil ve amaca uygun takdirine bırakılmıştır.

³⁴⁷ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.49; Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.101; Özdemir, 2006, a.g.k., s.126.

³⁴⁸ Eriş, 2015, a.g.k., s.494, 495, 559; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 4601 esas, 10488 karar sayılı ve 04.06.2014 tarihli kararına göre "Taşıyıcı, eşyayı teslim aldığı tarihten teslim ettiği tarihe kadar meydana gelen hasarlardan sorumlu olup, 6762 sayılı TTK hükümleri uyarınca taşıyıcının kusurlu olmadığını kanıtlaması gerekmektedir."

Taşıma sözleşmesinde eşyanın bir yerden başka bir yere taşınması taahhüt edilmekle birlikte bu taahhüde eşyanın, varma yerine zamanında ulaşması ve teslim almaya yetkili kişiye tam ve sağlam şekilde teslim edilmesi kavramları da dahildir. Dolayısıyla taşıyıcının özen borcu yalnızca eşyaya karşı değil, sözleşmenin süresinde ifa edilmesi yükümlülüğünü de kapsar³⁴⁹.

Teslim süresinin çok veya az aşılması sorumluluk bakımından önem arz etmez. Zira herhangi bir zararın meydana gelmesinde gecikmenin oranına bakılmaksızın taşıyıcının sorumluluğu söz konusu olur³⁵⁰. Taşıma sözleşmesi kapsamında taşıyıcının, eşyaya gerekli en yüksek özeni göstermesi, kararlaştırılan yere ve teslim almaya yetkili kişiye gecikmeksizin teslim etmesi sözleşmeden kaynaklanan taahhüdünün bir gereğidir³⁵¹.

Taşıyıcının sorumluluğuna ilişkin konu özetlenecek olursa kısaca taşıyıcının sorumlu tutulabilmesi için gerekli şartlar eşyaya karşı özen borcunu ihlal etmesi, kusurun aranmaması, eşyanın zıya veya hasara uğraması, zıya veya hasarın taşıyıcının sorumlu olduğu sürede meydana gelmesi ve illiyet bağıdır³⁵².

1.2.3. Gecikmeden doğan sorumluluk

Taşıyıcı, taşınma eşyasını teslim aldığı andan teslim edeceği ana kadar eşyanın kısmen veya tamamen zıya uğramasından, hasarından veya süresi içerisinde teslim etmemesi durumunda gecikmeden sorumlu olur. Taşıyıcının gecikmeden doğan sorumluluğundan bahsedilebilmesi için öncelikle taşıma süresinin aşılmış olması ve bu süre aşımı nedeniyle hak sahibi açısından zararın ortaya çıkmış olması gerekir³⁵³. Zira eşyanın hiç teslim edilememesi durumunda gecikmeden doğan sorumluluk değil; eşyanın zıya uğramasından doğan sorumluluk söz konusu olur. Eşyanın geç teslim edilmesinde gecikme olarak değerlendirilemeyecek bir diğer durum ise eşyanın geç teslim alınması ve

³⁴⁹ Gençtürk, 2006, a.g.k., s.107; Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.36; Ayrıca TTK'ya m. 1178 göre geç teslim, eşyanın sözleşmede kararlaştırılan sürede, sözleşmede açıkça süre belirlenmemişse bu kez somut olayın özelliklerine göre makul bir süre içerisinde teslim edilmemesi halinde söz konusu olur.

³⁵⁰ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.43.

³⁵¹ Bıdık, 2016, a.g.k., s.136.

³⁵² İlliyet bağı, haksız fiil sonucu meydana gelen zarara ilişkin tazmin borcunun doğabilmesi açısından haksız fiil ile zarar arasında bulunması gereken bağıdır. Reisoğlu, 2014, a.g.k., s.175.

³⁵³ S. Topaloğlu, (2013). *CMR'ye göre taşıyıcının gecikmeden doğan sorumluluğu ve sorumluluğunun sınırı*. s.3,4.

http://www.sdthukuk.com/download/CMR_G%C3%B6re_Taşıyıcının_Gecikmeden_Dogan_Sorumluluk_u.pdf (Erişim Tarihi: 03.10.2019); Yüce, 2012, a.g.k., s.181.

geç alınmasına rağmen taşıyıcının aradaki zaman farkını kapatması halinde taşıyıcının sorumlu olmadığı kabul edilir³⁵⁴.

TTK m.873'e göre taşıyıcı, taşıma işini, taşıma sözleşmesinde kararlaştırılan sürede tamamlamak zorundadır. Eğer taraflar taşıma sözleşmesinde, taşıma işinin ne kadar sürede tamamlanacağına ilişkin bir belirlemede bulunmamışlarsa bu durumda taşıma işi, somut olayın şartları dikkate alınarak belirlenir. Taşıma işi, özenli bir taşıyıcıya tanınabilecek makul bir süre içerisinde tamamlanmalıdır.

Taşıyıcının sözleşmede belirtilen veya özenli bir taşıyıcının yerine getirebileceği makul süre içerisinde sözleşmeye konu eşyayı teslim edememesi halinde ekonomik zararlar da ortaya çıkabilir. Taşıma sözleşmesinden beklenen yarar bazı hallerde taşıma işinin belirtilen sürede tamamlanmasına bağlı olabilir. TTK m.875/3'te bu durum zarara bağlı tutulmayarak taşıyıcının her türlü özeni göstermiş olduğu haller hariç olmak üzere taşıma ücretinden indirim yapılması düzenlenmiştir³⁵⁵. Bu husus bir nevi cezai şart olarak değerlendirilebilir³⁵⁶.

2. TAŞIYICININ YARDIMCI ŞAHISLARIN EYLEMLERİNDEN DOĞAN SORUMLULUĞU

Taşıyıcı, kendi fiil ve ihmalleri sonucu ortaya çıkabilecek zararlardan sorumlu olduğu gibi kendisinin belirlemiş olduğu ve taşıma sürecine katılan yardımcı şahısların fiil ve ihmallerinden de kendi fiil ve ihmali gibi sorumludur³⁵⁷. Taşıyıcının yardımcı şahısların eylemlerinden doğan sorumluluğu TTK m.879'da düzenlenmiştir³⁵⁸.

³⁵⁴ Z. Akıncı, (1999). *Karayolu ile milletlerarası eşya taşımacılığı ve CMR*. Ankara: Seçkin Kitabevi, s.95, 96.

³⁵⁵ Yüce, 2012, a.g.k., s.182.

³⁵⁶ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2005/4375 esas 2006/4741 karar sayılı ve 27.4.2006 tarihli kararı; A. A. Yüce, (2012). Taşıma Hukuku karar incelemesi CMR'nin uygulanma şartları ve taşıyıcının gecikmeden doğan sorumluluğu. *Legal Hukuk Dergisi*. C:10, S.117, s.37.

³⁵⁷ Canbolat, 2009, a.g.k., s.77; Kendigelen, 2006, a.g.k., s.7; Zeyneloğlu, 1993, a.g.k., s.230; Yeşilova, 2004, a.g.k., s. 48; Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.102; Topsoy, 2014, a.g.k., s.38.

³⁵⁸ Ayrıca 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 66. maddesinde adam çalıştırmanın sorumluluğu, 116. maddesinde ise yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk konuları düzenlenmiştir. TBK m.66'da çalışan kavramı ile istihdam edilen kişi ifade edilmek istenmiş olup adam çalıştırmanın emrinde çalışan kişiyi göstermektedir. Burada çalışan şahsın adam çalıştırmanın fiilen emri altında olması ve ona tabi olması gerekir. Dolayısıyla bir iş akdinin bulunduğu, iş akdinin bulunduğu her durumda da istihdam ilişkisinin olduğu aşıkardır. Her ne kadar iş akdinin mevcudiyeti zorunlu değilse de ast üst ilişkisinin varlığı zorunludur. Bir işin yapılmasında adam çalıştırmanın, üçüncü kişilere istihdam edilen tarafından verilen zarardan kendi kusuru bulunmasa da sorumlu tutulmaktadır. Burada kusur koşulu aranmaz; adam çalıştırmanın sorumluluğu haksız fiil sorumluluğuna dahildir. Ayrıca istihdam eden yani adam çalıştırmanın ile zarar gören arasında herhangi bir borç ilişkisinin bulunmaması ve meydana gelen zararın işin görülmesi sırasında ve işle ilgili bulunması gerekir. Adam çalıştırmanın mücbir bir sebebin veya önlenemez bir nedeninin varlığını kanıtlayarak ve çalışmanı seçerken gerekli özeni gösterdiğini kanıtlayarak sorumluluktan kurtulabilir. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.30; Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.103; Reisoğlu, 2014, a.g.k., s.182 vd.;

Dolayısıyla taşıma eşyası taşınmasında da taşıyıcının yardımcı kişilerin ve taşıma işinin yerine getirilmesinde görev alan şahısların görevlerine yerine getirmeleri sırasında meydana getirdikleri zararlardan kendi ihmal ve fiili gibi sorumlu olacağı açıktır. Buna karşılık TTK'nın 887. maddesinde düzenlendiği üzere taşıyıcı, yardımcı şahıslardan birine karşı eşyanın zıya, hasar veya geç teslimi nedeni ile sözleşme dışı sorumluluktan doğan istemler ileri sürerse, o kişi bu kısımda öngörülen sorumluluktan kurtulma sebeplerine ve sorumluluk sınırlamalarına dayanabilir. Ancak zarar kasten veya pervasızca bir hareket³⁵⁹ sonucu ve böyle bir zararın meydana gelme ihtimali bilinci ile oluşmuşsa bu hüküm uygulanmaz.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda mevcut olan hüküm, CMR Konvansiyonu'nun 3. maddesine paralel bir düzenleme olarak m.879'da "yardımcıların kusuru" başlığı altında yer almıştır. İlgili maddede iki adet yardımcı kavramına yer verilmiş olup bunlardan biri taşıyıcının kendi adamları iken diğeri, taşıma işinin yerine getirilmesinde yararlanmış olduğu kişileri ifade eder. Hükümde bahsi geçen taşıyıcının kendi adamları kavramı, taşıyıcının emir ve talimatları ile sürekli olarak taşıyıcının hesabına görev yapan kişilerdir. İş akdinin mevcudiyeti zorunlu olmamakla birlikte esasında bu hizmet akdi, iş akdinin varlığına işaret eder. Taşıyıcının gözetimi ve denetimi altında çalışılması yeterlidir. Fakat taşıyıcının kendi adamları kavramı genellikle hizmet sözleşmesi ile sürekli çalışan kişileri belirtmektedir³⁶⁰. Taşıyıcının, yardımcı şahısların eylemlerinden sorumlu tutulabilmesi için yardımcı şahsın kusuru aranmaz³⁶¹.

Taşıma işletmesi, taşıyıcı açısından taşıma işinin icrasının yerine getirildiği ve taşıma işinin taahhüt edildiği işletmesi olarak belirtilir. Taşıyıcın başka bir işletmesinde görevli kişiler açısından taşıyıcının asıl işletmesindeki yardımcı kişileri nitelendirmesi

TBK m.116'da ise yardımcı kişi kavramı kullanılarak zorunlu iş bölümünün gerekli olduğu hallerde borçlunun yardımcı şahıs çalıştırması gerekebilir ve istihdam edenden farkı ast üst ilişkisinin bulunmamasıdır. Ayrıca yardımcı kişinin gözetim ve denetim altında bulunması gerekmez. Bu halde yardımcı tarafından alacaklıya karşı bir zararın meydana gelmesi halinde borçlunun herhangi bir kusuru olmasa dahi sorumluluğu mevcut olur ve borçlu bu sorumluluktan kurtuluş kanıtı gereğince kaçınamaz. Yine yardımcı kişi kavramı m.66'da bahsi geçen istihdam edilen yani çalışan kavramından daha geniş bir kavramdır ve yardımcı kişi kapsamına ikame edilen şahıs adı verilen kimseler de girmektedir. Borçlu ile yardımcı şahıs arasındaki ilişkinin devamlılık niteliği taşıması veya ivazlı olup olmaması önem taşımamaktadır. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.30; Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.104.

³⁵⁹ Pervasızca hareketin, bir şeyi yerine getirmekten kaçınma ve hareketin pervasızca olduğunun bilincinde olunması şeklinde iki unsuru vardır. Ağır ihmalden çok daha fazla bir ihmal barındırır. Failin öngördüğü zarar ile meydana gelen zararın aynı olması gerekmez. Pervasızca hareket somut olayın şartlarına göre değerlendirilmelidir. Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.170.

³⁶⁰ Kula, 2018, a.g.k., s.69.

³⁶¹ Yeşilova, 2004, a.g.k., s.87.

yapılamaz. Zira taşıyıcının birden fazla işletmesinin mevcudiyeti halinde yazılı bir taşıma sözleşmesinin bulunmaması ve taşıma senedinin olmaması durumunda taşıma işini yerine getirmekle görevli olan işletmenin belirlenmesi açısından problemlerle karşılaşılabilir. Bu durumda objektif şartlardan olan taşımanın türü, niteliği, muhtevası gibi unsurlar dikkate alınarak taşıma işi için hangi işletme ile sözleşme yapıldığının belirlenmesi gereklidir. Ancak taşıma işletmesinin belirli olmasına rağmen diğer işletmelerdeki çalışanlar, taşıma işine katılırlarsa bu halde taşıyıcının yardımcı kişileri olarak sayılırlar ve bu duruma göre hukuki sorumluluktan bahsedilir³⁶².

Taşıma faaliyetine doğrudan katılan herkes taşıyıcının kendi adamı olarak nitelendirilir. Bu kavrama taşıma işinde kullanılan aracı kullanan kişi de dahil olduğu gibi aracın kiralanması söz konusu ise aracın kiralandığı kişi ile çalışanları da taşıyıcının adamı sayılır. Buna karşılık taşıma işine doğrudan katılmayan kişilerin taşıyıcının kendi adamı olarak sayılıp sayılmayacağı hususu tartışmalıdır. Çoğunlukta olan bir görüşe göre, taşıma işine doğrudan katılmayan ancak taşıyıcıya bağlı olarak çalışan herkes bu kavrama dahildir³⁶³. Diğer görüşe göre taşıyıcıya bağlı olan tüm çalışanların bu kavrama dahil edilmemesi gerekir. Taşıyıcının kendi adamı olarak kabul edilen bir diğer kişi ise taşıma işinin icrasının tevdi edildiği TBK m.40 uyarınca akdi temsilcidir³⁶⁴.

Taşıma işinin icrası sırasında taşıma işinin tamamına veya sadece bir kısmına taşıyıcının kendi adamlarının dışında katılmış kimseler olabilir. Bu kişilere taşıyıcının yararlandığı kişiler adı verilir ve taşıyıcının kendi adamlarının aksine taşıyıcı ile yararlandığı kişiler arasında sürekli bir ilişki bulunmayıp taşıma işinin sona ermesi halinde mevcut ilişki de sona erer³⁶⁵. Taşıma işine katılan bu kişilerin katılımı taşıma sırasında olabileceği gibi teslim anında da olabilir. Ayrıca bu kişilerin taşıma işine katılımları doğrudan olabileceği gibi taşıma işi ile bağlantısı bulunan, örneğin taşıma işi başlamadan veya taşıma sırasında kullanılacak depo sahibi veya depoda çalışanlar gibi, bir işi yapmaları halinde dahi taşıyıcının yararlandığı kişilerden olacakları kabul edilir³⁶⁶.

³⁶² Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.77, Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.105.

³⁶³ B. Sözer, (1987). Taşıyanın taşıma sözleşmesinden doğan sorumluluğunu düzenleyen hükümlere ilişkin bazı meseleler ve görüşler. *Batıder. C.XIV, S.2*, s.116'dan aktaran Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.106; Özdemir, 2006, a.g.k., s.187; Yeşilova, 2004, a.g.k., s.63.

³⁶⁴ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.132.

³⁶⁵ Canbolat, 2009, a.g.k., s.76 vd.; Yeşilova, 2004, a.g.k., s. 64.

³⁶⁶ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.133; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.106, 107; Yeşilova, 2004, a.g.k., s.58.

Yukarıda da belirtildiği üzere taşıyıcının yararlandığı kişiler ile taşıyıcı arasında sürekli bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla bir taşıma işine taşıyıcının yararlandığı kişi olarak dahil olan bir kişinin artık başka bir taşıma işinde yer alması gerekli değildir. Ancak bunun yanında TTK m.888 uyarınca fiili taşıyıcı olarak adlandırılan kişiler de taşıyıcının yararlandığı kişi olarak nitelendirilir. Taşıyıcının yararlandığı kişilerin sınırlarının çizilmesi konusunda TTK m.877 ve CMR m.17/3'e bakıldığında taşıyıcının taşıma işinde kullanacağı taşıtı kiraladığı kişi veya kişilerin taşıyıcının yararlandığı kişiler kavramına dahil olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla TTK m.879 ve CMR m.3 uyarınca bu kişilerin taşıyıcının kendi adamları olduğu kabul edilir. TTK m.888'de düzenleme altına alınmış olan fiili taşıyıcı kavramı eşyayı yükleme ve boşaltma gibi hususlarda görevlendirildiklerinden dolayı taşıyıcının yararlandığı kişilerden sayılmaktadır. Zira taşıma işinin yerine getirilmesinde taşıma işinin bir kısmının veya tamamının fiili taşıyıcıya devredilmesi durumunda alt taşıyıcı ile asıl taşıyıcının müteselsil sorumluluğunun bulunduğu kabul edilir³⁶⁷.

Fiili taşıyıcının sorumluluğu kavramı taşıma sözleşmesinden yapılan alt taşıma sözleşmesi sonucu taşıma işini yerine getiren alt taşıyıcının esasında tarafı olmadığı asıl taşıma sözleşmesi gereği tazminat hakkına sahip ilgililer bakımından doğrudan sorumlu tutulabilmesi ile ilgilidir³⁶⁸. Fiili taşıyıcının sorumluluğu da TTK kapsamında asıl taşıyıcının sorumluluğuna ilişkin hükümlere tabidir³⁶⁹.

Fiili taşıyıcı, asıl taşıma sözleşmesindeki taşıyıcının görevlendirdiği ve asıl taşıma sözleşmesinden bağımsız bir taşıyıcı konumundadır. Asıl sözleşme ve alt taşıma sözleşmesi birbirinden bağımsız niteliklere sahip olmakla birlikte fiili bir bağ gereği birbiri ile ilgilidir. Fiili taşıyıcı genellikle asıl taşıma sözleşmesinde yer alan koşullar hakkında bilgi sahibi değildir. Dolayısıyla burada asıl taşıyıcının kendi eylemi gibi fiili taşıyıcının eyleminden sorumlu tutulması isabetlidir. Zira fiili taşıyıcı direkt olarak asıl taşıma sözleşmesinden sorumlu tutulursa bu durumda ortaya müteakip bir taşıma çıkar. Müteakip taşıyıcı, tek bir taşıma sözleşmesinin varlığından dolayı ilk taşıyıcı ile birlikte sözleşmeye aykırı davranışlardan sorumlu tutulur. Fiili taşıyıcının sorumluluğu ise sadece asıl taşıma sözleşmesinin ihlalinin yanında kendisinin taraf olduğu alt taşıma sözleşmesinde meydana gelebilecek ihlallere karşı bir sorumluluktur. Dolayısıyla fiili

³⁶⁷ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.107, 108; Yeşilova, 2004, a.g.k., s.58 vd.

³⁶⁸ Aksoy, 2015, a.g.k., s.117.

³⁶⁹ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.19.

taşıyıcının alt taşıma sözleşmesine karşı herhangi bir ihlalinin bulunmadığı hallerde sorumlu tutulamayacağı kabul edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus alt taşıma sözleşmesinde meydana gelen bir ihlalin asıl taşıma sözleşmesine aykırılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesidir³⁷⁰.

Taşıma sözleşmesine taraf olmayan fiili taşıyıcıya taşıma işinin tamamı bırakılabileceği gibi taşıma işinin bir kısmının üstlenilmesi de söz konusu olabilir. Fiili taşıyıcı, taşıma sözleşmesinin dışında üçüncü şahıs konumundadır³⁷¹. Taşıyıcının kendi nam ve hesabı için üstlenmiş olduğu taşıma işini şahsen yerine getirme zorunluluğu olmadığından bir takım taşıma sözleşmeleri ile taşıma işini fiili taşıyıcıya devredebilir. Bu husus ayrıca Türk Borçlar Kanunu'nun 83. maddesinde de düzenlenmiştir. Ancak taşıyıcı her ne kadar asıl taşıma sözleşmesinin uygulanması için fiili taşıyıcıya taşıma işini devretse de gönderene karşı sorumluluğu devam eder, bir diğer ifade ile sorumluluktan kurtulamaz³⁷².

Fiili taşıyıcı açısından değerlendirilen sorumluluk kusura dayanır. Karine olarak kusurun varlığı kabul edilir. Fiili taşıyıcı asıl sözleşmenin bir tarafı olmadığından fiili taşıyıcıya başvuru imkanı tanıyan bu husus sözleşmeden değil, kanundan kaynaklanır³⁷³. Taşıyıcının gönderene karşı sorumlu olduğu konularda taşıma işine dahil olan fiili taşıyıcıların bulunması halinde ilgili Kanun hükümlerinin fiili taşıyıcılar açısından da uygulanacağı kabul edilmiştir³⁷⁴.

TTK'da taşıyıcının kanunen kendisine yüklenmemiş bir borç veya yükümlülük kabul etmesi veya bir haktan vazgeçmesi halinde açık ve yazılı bir onay alınmadığı sürece söz konusu durumdan fiili taşıyıcının sorumlu tutulamayacağını düzenlemiştir. Dolayısıyla bu hüküm fiili taşıyıcının aksi kararlaştırılmadığı sürece asıl sözleşmede

³⁷⁰ Aksoy, 2015, a.g.k., s.130-132.

³⁷¹ Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.108; Adıgüzel'e göre ise TTK m.888 uyarınca taşıma senedinin bulunup bulunmaması önem taşımamaktadır ve fiili taşıyıcı eşyaları teslim aldıktan sonra gelen tüm taşıyıcılar, müteakip taşıyıcı kavramı dışında, fiili taşıyıcı niteliğinde olacaktır. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.137.

³⁷² Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.108, 109; TTK m.888/3 asıl taşıyıcı ve fiili taşıyıcı yapılan taşımadan müteselsilen sorumludur. Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.135.

³⁷³ B. Adıgüzel, (2013d). Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda fiili taşıyıcı kavramı ve fiili taşıyıcının sorumluluğu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. Cilt: LXXI, Sayı: 2, s.10; Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.73.

³⁷⁴ Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.109; Ayrıca gönderenin dahil olduğu taşıma sözleşmesine göre yolun sadece belirli bir kısmında taşıma işini gerçekleştirmek ve yolun devamında taşıma işini üstlenecek yeni kişilerin bulunması şeklinde bir anlaşma bulunuyorsa bu durumda TTK m.917 uyarınca taşıma komisyoncusu kavramı devreye girer. Taşıma komisyoncusu ise TTK m.888 kapsamında fiili taşıyıcı kavramına dahil olmadığından ilgili hüküm gereği sorumlu tutulamaz. Yeşilova, 2004, a.g.k., s.139, 140.

meydana gelen bir değişiklik sonucu sorumluluğunun ağırlaştırılamayacağını belirtmektedir³⁷⁵.

Fiili taşıyıcının sorumluluğuna ilişkin şartlar, fiili taşıyıcının eşyaya hakim olduğu sırada eşyanın zıya veya hasara uğraması veyahut tesliminin gecikmesi, zarar mevcudiyeti ve uygun illiyet bağının bulunmasıdır³⁷⁶. Taşıyıcının yardımcılarının fiilleri nedeni ile sorumluluk düzenlemelerine benzer şekilde fiili taşıyıcının yardımcılarının eylemlerinden doğan sorumluluk düzenlemesine gidilmiştir. Fiili taşıyıcının da taşıma işine ilişkin işletmesinde çalıştırdığı kişiler fiili taşıyıcının yardımcısıdır ve fiili taşıyıcının başka bir işletmesinde çalışan kişi doğrudan yardımcısı sayılmamaktadır. Yardımcı kişilerin taşıma işine doğrudan katılmış olma zorunluluğu bulunmaz³⁷⁷. Yukarıda taşıyıcının yardımcı kişilerin sorumluluğu ile ilgili yapmış olduğumuz açıklamalar fiili taşıyıcının yardımcı kişileri için de geçerlidir³⁷⁸.

3. SORUMLULUKTAN KURTULMA VE SINIRLI SORUMLULUK

Türk Ticaret Kanunu, mutlak bir sorumluluk anlayışını benimsememiş olduğundan taşıyıcının zıya, hasar veya gecikmeden doğan sorumluluktan kurtulabilmesini ve sorumluluğunun hangi hallerde sınırlı sayılacağını düzenleme altına almıştır. Ancak taşıma sözleşmesinde olduğu gibi taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde de sorumsuzluk anlaşmasının³⁷⁹ yapılmasına imkan tanınmamıştır³⁸⁰. Dolayısıyla

³⁷⁵ Aksoy, 2015, a.g.k., s.133.

³⁷⁶ Kusurlu veya kusursuz sorumluluk hallerinde taşıyıcının sorumlu tutulabilmesinin ana koşulu olup fiili taşıyıcının eşya üzerinde meydana gelen bir zarardan sorumlu tutulabilmesi için zarar ile eşya üzerinde hak sahibi olan kişilerin hakları arasında uygun illiyet bağı bulunması gerekir. Uygun illiyet bağı ise hayatın olağan akışı içerisinde bir olayın, o tür bir sonuca elverişli olması veya olay nedeni ile o tür bir sonucun doğmasının beklenebilir olmasını ifade eder. Uygun illiyet bağının kesildiği haller ise zarar görenin kendi kusuru, üçüncü kişinin kusuru ve mücbir sebeptir. Aksoy, 2015, a.g.k., s.177; Akdi sorumluluğa ilişkin durumlarda illiyet bağı, sözleşmenin ihlali ile zarar arasında oluşan ilişki olarak ifade edilir. İspat yükü, zarara uğrayan kişiye yüklenmiştir. Taşkın, 2016b, a.g.k., s.120, 121.

³⁷⁷ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.81; Aksoy, 2015, a.g.k., s.181, 182.

³⁷⁸ Aksoy, 2015, a.g.k., s.188; Taşıma hukukunda asıl taşıyıcının sorumluluğunun sınırlandırıldığı gibi fiili taşıyıcı açısından da sorumluluk sınırlandırılmıştır. Fiili taşıyıcı, asıl taşıyıcı ve bu kişilerin yardımcıları tarafından ödenecek tazminat fiili taşıyıcının sorumluluğu kapsamında asıl taşıyıcının sorumluluk sınırından fazla olamaz.

³⁷⁹ Sorumsuzluk anlaşması, sözleşmenin ihlali nedeni ile ortaya çıkan zararın gerçekleşmesinden önce tarafların arasında yapılan ve ileride alacaklı açısından ortaya çıkması muhtemel tazminat talebinin doğmasının kısmen veya tamamen engellenmesine yönelik sözleşmedir. Seven, 2003c, a.g.k., s.168; 6502 sayılı TKHK uyarınca da tüketicinin korunması amaçlanarak ayıplı hizmet konusunda sorumsuzluk anlaşmasının yapılmasına imkan tanınmamıştır. A. Karakocalı ve A. S. Kurşun, (2015). *Tüketici Hukuku (6502 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklere göre)*. İstanbul: Aristo Hukuk Yayınevi, 1. Bası, s.76.

³⁸⁰ A. A. Yüce, (2019). Karayolu taşımalarında taşıyıcının zıya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluktan kurtulmasında özel sebepler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. Cilt:25, Sayı: 1, s. 361; Oğuzman ve Öz, 2015, a.g.k., s.423.

Kanundaki düzenleme belirsizlikleri gidererek taşıyıcının sorumluluğuna bir çerçeve oluşturur.

TTK m.875'te taşıyıcının eşyanın taşıma işinin gerçekleştirilmek üzere teslim alınmasından teslim edilmesine kadar geçen süre içerisinde eşyanın zıya veya hasara uğraması ile geç tesliminden kaynaklanan nedenlerden sorumlu tutulacağı hüküm altına alınmışsa da maddenin devamında iki ayrı hal olarak taşıyıcının sorumluluktan kurtulabildiği durumlar düzenlenmiştir. Bunlardan ilki genel kural olarak addedilen taşıyıcının gerekli en yüksek özeni göstermesi gerektiğidir³⁸¹. Dolayısıyla taşıyıcı en yüksek özeni göstermesine rağmen engelleyemeyeceği bir zararın meydana gelmesi halinde zıya, hasar veya gecikmeden sorumlu tutulamaz. Ancak burada ispat yükümlülüğü taşıyıcıdadır. Taşıyıcı sorumluluktan kurtulabilmek için en yüksek özeni gösterdiğini ve meydana gelen zararın önlenemez olduğunu ispatlamalıdır³⁸².

Taşıma sözleşmesinin esaslı bir unsuru olduğu üzere eşya, taşıma süresi boyunca taşıyıcının sorumluluğu altındadır. Taşıyıcının eşyayı bir yerden alıp bir yere götürmesini ifade eden taşıma ve teslim borcu, taşıma boyunca eşyaya en yüksek özenin gösterilmesi yükümlülüğünü de barındırır³⁸³. Taşıyıcının sorumluluktan kurtulması ile ilgili hükümlerin düzenlenmesi esasında bir sorumsuzluk hali getirmemekte yalnızca ispat bakımından taşıyıcıya kolaylık sağlamak amacı içermektedir³⁸⁴. Bir diğer ifade ile taşıyıcı, TTK'da sayılan hallerden birinin mevcut olması nedeni ile zıya veya hasar meydana geldiğini ispat ederse kusursuz olduğunu ispatlayabilir³⁸⁵.

Taşıyıcıdan beklenen en yüksek özen kavramı, standart bir taşıyıcı özelliklerine sahip, ortalama bir dikkat ve basiret ile uygun davranışın beklendiği kişiyi ifade eder. İdeal taşıyıcı olarak da adlandırılabilir taşıyıcı, taşıma işi için uygun tecrübe sahibi ve muhtemel tehlikeleri öngörerek engellenmesi için önlem alan kişidir³⁸⁶.

İspat yükümlülüğü taşıyıcıya ait olduğundan taşıyıcının, gerekli en yüksek özeni gösterdiğinin yanında kaçınılmaz ve öngörülemeyen bir nedenden kaynaklanan zararın

³⁸¹ Topsoy, 2014, a.g.k., s.37.

³⁸² Kula, 2018, a.g.k., s.67; Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.110; Aksoy, 2015, a.g.k., s.210.

³⁸³ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.50.

³⁸⁴ Aydın, 2002, a.g.k., s.31.

³⁸⁵ Seven, 2003c, a.g.k., s.163.

³⁸⁶ Adıgüzel, 2012c, a.g.k., s.155; C. Küçükali, (2015). Taşıyıcının zıya ve hasar halinde sorumluluktan kurtulması. *İstanbul Barosu Dergisi*. Cilt: 81, Sayı: 4, s.1555 vd. <https://jurix.com.tr/article/17340> (Erişim tarihi: 01.08.2019).

kendi sorumluluğunun kapsamında olmadığını kanıtlaması gerekir. Dolayısıyla taşıyıcının yalnızca gerekli özeni göstermiş olması yeterli değildir. TTK hükmünün düzenlenmesinde dayanak olarak alınan CMR m.17/2,4'te açıkça gösterilmesi gereken özenin en yüksek özen olduğu belirtilmiştir³⁸⁷.

Taşıyıcının en yüksek özeni göstermesine rağmen engel olamayacağı durumlardan biri mücbir sebeptir. Mücbir sebep, meydana gelen zarar ile taşıyıcının sorumluluğu arasındaki illiyet bağıını keser. Ancak buna rağmen taşıyıcıdan beklenen özen en yüksek özen olduğundan hava durumundan kaynaklı sebeplerde de taşıyıcının en yüksek özeni göstermesi ve buna göre hareket etmesi gerekir. Aksi halde sorumluluktan kurtulma sebeplerine dayanılmaz³⁸⁸. Taşıma işi sırasında meydana gelmiş olabilecek hırsızlık olayının Türk hukukunda mücbir sebep olarak değerlendirilmeyeceği savunulur³⁸⁹. Taşıma Hukukunda deneyimli ve basiretli bir taşıyıcının göstermesi gereken en yüksek özen baz alınarak bu özene rağmen engellenemeyen sonuçların ortaya çıkması durumunda mücbir sebepten bahsedilir. Taşıyıcının alması gereken tedbirler, makul tedbirler olmalıdır³⁹⁰.

Yukarıda sayılan durumların yanında TTK m.875/2 uyarınca zararın oluşmasına gönderenin veya gönderilenin bir davranışı ya da eşyanın özel bir ayıbı neden olmuşsa tazminat borcunun doğmasında ve kapsamın belirlenmesinde bu olguların ne kadar etkili

³⁸⁷ Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.111.

³⁸⁸ Kendigelen, 2006, a.g.k., s.72; Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.111; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2015/15502 esas, 2017/2763 karar sayılı 09.05.2017 tarihli kararına göre "Davacı vekili, müvekkilinin eşinin tayin olması sebebiyle taraflar arasında eşya taşıma sözleşmesi akdedildiğini, ev eşyalarının taşınması esnasında araç sürücüsünün uyumasına bağlı olarak meydana gelen tek taraflı kazada eşyaların hasar gördüğünü, bir kısmının hasarlı teslim edildiğini, bir kısmının ise hiç teslim edilmediğini, davalı tarafından 5.000 TL ödeme yapılmasına rağmen bu tutarın zararı karşılamadığını ileri sürerek HMK'nın 107/1. maddesi uyarınca açılan davada şimdilik 6.000 TL'nin kaza tarihinden itibaren işleyecek ticari faizi ile birlikte tahsilini talep ve dava etmiştir... Dava, taşıma sözleşmesine dayalı tazminat istemine dair olup davacı, taraflar arasında aktedilen taşıma sözleşmesi uyarınca davalının edimini gereği gibi ifa etmediğini, taşınan ev eşyalarından bir kısmının hasarlı teslim edildiğini, bir kısmının ise hiç teslim edilmediğini ileri sürerek şimdilik 6.000 TL'nin tahsilini istemiştir. Bu durumda mahkemece, taraflar arasındaki uyuşmazlığın taşıma sözleşmesinden kaynaklandığı gözetilerek 6102 Sayılı TTK'nın 894 ila 901. maddeleri uyarınca davalının sorumluluğu belirlenip sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir..." <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2015-15502.htm> (Erişim Tarihi: 01.11.2019).

³⁸⁹ Yargıtay kararlarında da hırsızlık ve gasp ayrımı yapılmış ve gasp halinde mücbir sebebin varlığı kabul edilirken hırsızlık halinde ise kusur incelemesi yapılarak taşıyıcının kusurunun olmaması halinde hırsızlık olayının mücbir sebep sayılabileceği yönünde içtihat oluşturulmuştur. Örneğin Yargıtay 11. HD. 04.10.2012 tarih ve 7571 esas 15227 karar sayılı kararı. Eriş, 2015, a.g.k., s.806, 807; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.111.

³⁹⁰ Z. Akıncı, (1999). *Karayolu ile milletlerarası eşya taşımacılığı ve CMR*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s.100.

olduğu dikkate alınır³⁹¹. Eşyanın özel bir ayıbı, eşyaya özgü bir durumdan diğer ifade ile eşyanın kendisinden kaynaklanmalıdır³⁹². Bu durumda gönderen veya gönderilenin kusuru ile eşyadaki ayıptan taşıyıcı sorumlu tutulmaz. Ancak eşyayı yükleme yükümlülüğü gönderende ise taşıyıcının da eşyanın yüklenmesine nezaret etmesi gerektiğinden herhangi bir zararın meydana gelmesi halinde tarafların müterafik kusurlu olduğu kabul edilir. Türk Ticaret Kanunu'nun 877. maddesinde taşıma işinde kullanılan aracın kiralanmış olması nedeni ile kiralayan kişi veya kişilere yahut aracın arızalanması durumunda arızaya dayanarak kendi sorumluluğunun bulunmadığını iddia edemez. Gönderenin tüketici olduğu taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde eşyanın ambalajlanması ve işaretlenmesi gerekli ise ve her halde eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması görevi taşıyıcıya yüklenmiş olduğundan zıya veya hasar halinden taşıyıcı sorumlu tutulur; taşıyıcının sorumluluktan kurtulabileceği tek hal en yüksek özenin gösterildiğinin ispatlanmasına bađlıdır³⁹³.

Türk Ticaret Kanunu'nda taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasını sağlayacak ikili bir ayırım yapıldığı ve bu hallerin taşıyıcının özeni ile özel haller olduğunu yukarıda belirtilmişti. Taşıyıcının özeninden bahsettikten sonra TTK m.878'de düzenlenmiş bulunan özel hallerin mevcudiyeti halinde taşıyıcı sorumluluktan kurtulabilir³⁹⁴. Taşıyıcının sorumluluktan kurtulabilmesi TTK m.878'de düzenlenen hallerden biri nedeni ile zararın doğduğunu ispatlayabilmesine bağlıdır. Esasen burada fiili bir karine oluşturulmuş ve zararın bu maddede sayılan hallerden birine dahil olmadığını ispatlama yükümlülüğü tasarruf hakkı sahibine getirilmiştir³⁹⁵.

TTK m.878' e göre taşıyıcı aşağıda sayılan maddelerden biri nedeni ile eşyanın zarara uğradığını, üzerine düşen görevi yerine getirmesi ve gerekli önlemleri aldığını ispatlaması durumunda sorumluluktan kurtulacaktır. Buna göre taşıyıcı; sözleşme veya teamüle uygun olarak üstü açık bir aracın kullanılması yahut güverteye yükleme

³⁹¹ Yeşilova, 2004, a.g.k., s.100; Ayrıca, taşıma konusu eşyanın hırsızlık sonucu teslim engeli ortaya çıkması halinde eşyanın tam zıyayı söz konusu olup bu zıyayı hırsızlıktan veya şoförün eşyayı satmasından kaynaklanması önemli olmayıp; kusursuzluğun ispatlanamaması halinde taşıyıcının sorumluluğu söz konusu olacaktır. Kendigelen, 2006, a.g.k., s.47.

³⁹² Akıncı, 1999, a.g.k., s.102.

³⁹³ Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.112; Küçükali, 2015, a.g.k., s.1555 vd.

³⁹⁴ Aksoy, 2015, a.g.k., s.211; Ayrıca bu özel haller borçlar hukukunda yer alan illiyet bağını kesen sebeplere dahil olan üçüncü kişinin ve zarar görenin kendi kusuruna ilişkin sebepler ile benzerlik taşımaktadır.

³⁹⁵ Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.113.

yapılması³⁹⁶, gönderen tarafından ambalajlamanın yetersiz şekilde yapılmış olması, eşyanın gönderen veya gönderilen tarafından işleme tabi tutulması, yüklenmesi veya boşaltılması, eşyanın, özellikle kırılma, paslanma, bozulma, kuruma, sızma, olağan fire yoluyla kolayca zarar görmesine yol açan doğal niteliği, taşınacak paketlerin gönderen tarafından yetersiz etiketlenmesi, canlı hayvan taşınması, 27.10.1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile diğer kanun ve düzenlemelerde yer alan hükümlerin taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasını haklı gösterdiği hallerde zıya ve hasar meydana geldiği ispatlanarak sorumluluktan kurtulabilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 898. maddesinde tıpkı m.878'de sayıldığı gibi taşınma eşyası taşıma işindeki sorumluluktan kurtulma hallerine tahdidi olarak yer verilmiştir. Bu madde gönderenin kusursuz sorumluluğuna dayanmaktadır³⁹⁷. 878. maddeden farklı olarak; taşıyıcı değerli maden, taş, mücevher, posta pulu, madeni para, belge veya kıymetli evrak taşıyorsa, gönderen tarafından yapılan paketleme ve etiketleme yetersizse, taşınan eşya gönderen tarafından işleme tabi tutulmuş, yüklenmiş veya boşaltılmışsa, taşıyıcı tarafından ambalajlanmamış olan eşya taşınmışsa, taşıyıcının, muhtemel hasar tehlikesine karşı göndereni önceden uyarılmış olmasına rağmen, gönderenin ısrarı üzerine, büyüklüğü ve ağırlığı itibarıyla yükleme ve boşaltma yerindeki şartlara uygun olmayan eşya yüklenmiş veya boşaltılmışsa, canlı hayvan veya bitki taşınmışsa, eşya doğal veya ayıplı yapısı nedeniyle, özellikle kırılma, işlev bozukluğu, paslanma, bozulma veya sızma gibi sebeplerle kolaylıkla zarar görebilecek nitelikteyse, oluşan zararın, durum ve şartlara göre birinci fıkrada belirtilen tehlikelerden kaynaklanmış olabileceği hallerde zararın bu tehlikelerden doğmuş olduğu varsayılır. TTK m.898/2 uyarınca, meydana gelen zarar halinde taşıyıcının ispat yükümlülüğü ortadan kalkar. Taşınma eşyası taşınmasında maddede belirtilen özel durumlardan birinin olması halinde gönderen veya gönderilen zararın söz konusu hükümde sayılan durumdan kaynaklanmadığını ispat etmelidir. Ancak taşıyıcının özel sorumluluktan kurtulma hallerinden yararlanabilmesi, üzerine düşen görevleri yerine getirmiş olması, talimatlara uyması ve tüm önlemleri almış olmasına bağlıdır³⁹⁸.

³⁹⁶ Uygulamada pervasızca hareket, taşıma aracının uygunsuz bölgede bırakılması, açık adrese rağmen yanlış kişiye teslim, güvertede taşıma ve aşırı hız gibi nedenlerle karşılaşıldığı görülmektedir. Aksoy, 2015, a.g.k., s.217.

³⁹⁷ Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.93.

³⁹⁸ Topsoy, 2014, a.g.k., s.39.

Taşıyıcı, birinci fıkra hükmüne, ancak, durum ve şartlara göre üzerine düşeni yapmış ve tüm önlemleri alıp talimatlara uymuşsa dayanabilir. Ancak Kanun metninin gerekçesinde de belirtildiği üzere sorumsuzluk hallerinin birinin veya birkaçının somut olayda mevcut olması taşıyıcıyı alması gereken önlemlerden ve talimatlara uymaktan kurtarmaz³⁹⁹.

3.1. Sorumluluğun Sınırlandırılması ve Bu Hakkın Kaybı

Taşıma hukukunda sınırsız bir sorumluluk anlayışı benimsenmeyerek taşıyıcının sorumluluğu sınırlandırılmış ve bazı hallerde taşıyıcının sorumluluktan kurtulabileceği düzenleme altına alınmıştır. Ancak keyfi davranışların önlenmesi amacıyla taşıyıcının birtakım davranışlarının yaptırımının bulunması uygun görülmüştür⁴⁰⁰.

Taşınma eşyası taşınmasında taşıyıcının sorumluluğunun sınırına ilişkin olarak TTK m.899'da özel bir düzenlemeye yer verilmiştir⁴⁰¹. Eşyanın tamamının ziyaa uğraması veya hasar görmesi halinde belirlenecek tazminat TTK m.880 ve 881 uyarınca hesaplanır ve eşyanın net olmayan ağırlığının her kilogramı için 8,33 Özel Çekme Hakkını karşılayan tutar ile sınırlı tutulur. Taşıma süresinin aşılmasına bağlı tazminat miktarı da taşıma ücretinin üç katı ile sınırlandırılarak keyfi uygulamaların önüne geçilmiştir. Ancak söz konusu eşya taşınma eşyası ise bu durumda TTK m.889'da diğer eşya taşımalarından farklı olarak taşıyıcının zıya ve hasardan doğan sorumluluğu taşıma sözleşmesinin yerine getirilmesinde gerekli yükleme hacminin 1.500 Özel Çekme Hakkı olduğu kabul edilmiştir⁴⁰².

Taşıyıcının veya yardımcı şahısların sorumluluğu kural olarak sınırlı sorumluluk olmakla birlikte TTK m.886 ve 887'de sorumluluğu sınırsız hale getiren iki ayrı düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenleme; taşıyıcı veya yardımcı şahısların zıya veya

³⁹⁹TTK m.898'in gerekçesinde maddenin kaynağının Alman Ticaret Kanunu olduğu, birinci fıkrada öngörülen sorumluluktan kurtulma hallerinin birinin varlığında taşıyıcının sorumsuzluğuna ilişkin karinenin doğacağı, bu karinenin aksini ispat yükünün ise gönderende olduğunun altı çizilmiştir. Sorumsuzluk hallerinden birinin veya bazılarının somut olayda var olması taşıyıcıyı alması gereken önlemleri almaktan ve talimatlara uymaktan kurtarmayacağı, taşıyıcının sorumsuzluk hallerine dayanabilmesi için durum ve şartlara göre üzerine düşen tüm önlemleri almış ve talimatlara uymuş olması gerektiği belirtilmiştir.

⁴⁰⁰ Aksoy, 2015, a.g.k., s.213.

⁴⁰¹ Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.96.

⁴⁰² O. Sekmen, (2011). Kara Taşıma Hukuku'nda tazminatın belirlenmesi. *Legal Hukuk Dergisi*. S.103, s.2708; Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.115; Aksoy, 2015, a.g.k., s.213; Topsoy, 2014, a.g.k., s.40; Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.94; TTK m.897 gereğince gönderenin taşıyıcıya verdiği bir zararın mevcut olması halinde taşıma sözleşmesinin yerine getirilmesi için gerekli olan yükleme hacminin metreküpe başına 1.500 özel çekme hakkı tutarında tazminatla yükümlü olur.

hasara pervasızca hareket sonucu neden olmaları veya zarar ihtimalinin bilincinde işlenmiş fiil veya ihmalden kaynaklanan⁴⁰³ davranışlarıdır⁴⁰⁴.

Taşıma hukukunda pervasızca hareketin mevcudiyeti tek başına sorumluluktan kurtulma hakkının kaybına neden olmaz. Pervasızca hareketin yanında meydana gelen zarar açısından taşıyıcının, aynı zamanda zararın meydana gelebileceği bilincine sahip olması gerekir⁴⁰⁵.

Taşıma hukukunda TTK m.879 uyarınca taşıyıcının, yardımcı şahısların fiil ve eylemlerinden kendi fiil ve eylemi gibi sorumlu tutulmuş olması nedeni ile meydana gelen zararda taşıyıcının yardımcı kişinin kasıtlı veya pervasızca hareketinin bulunması veya fiili taşıyıcı açısından da fiili taşıyıcının yardımcı kişinin kasıtlı veya pervasızca davranışı taşıyıcıyı ve fiili taşıyıcıyı sorumluluktan kurtarmaz⁴⁰⁶.

Gönderenin tüketici olduğu taşıma sözleşmelerinde tüketicinin korunması amacıyla yönelik olarak taşıyıcının veya yardımcı şahısların sorumluluktan kurtulma halleri ile sorumluluğun sınırlanmasına imkan tanıyan durumlara ek olarak bazı şartların ve özellikle aydınlatma yükümlüğünün yerine getirilmesinin zorunlu olduğuna ilişkin kanuni düzenleme getirilmiştir⁴⁰⁷. Bu şartlar; taşıyıcı, gönderene karşı aydınlatma yükümlülüğü kapsamında olan sözleşmenin yapılması sırasında sorumluluk halleri açısından bilgilendirmenin yapılmamış olması veya eşyanın sigorta ettirilebileceğinin bildirilmemiş olması halinde TTK m.898 ve 899 ile bu kitabın ikinci kısmında öngörülmüş bulunan sorumluluktan kurtulma hallerine ve sorumluluğun sınırlanmasına ilişkin hükümlere sığınamayacaktır. Yine taşıyıcının en geç taşıma sözleşmesine konu

⁴⁰³ TTK m.886'nın gerekçesinde pervasızca ve zararın muhtemel gerçekleşebileceği bilinci ile hareketin birlikte yani tek bir kavram olarak değerlendirilmesi ve kasta eşit bir kusur olarak değerlendirilmesi gerektiği kaleme alınmıştır. Kasta eşit kusur ölçüsünün kaynağı CMR m.29'dur. Bu maddeye göre; "Hasar, taşımacının kendi kötü hareketinden veya davaya bakan mahkemenin kararı ile isteyerek kötü harekete eşdeğer sayılan kusurundan ileri gelmiş ise taşımacı, sorumluluğunu kaldıran veya sınırlayan yahut da kanıt yükünü karşı tarafa yükleyen bu maddenin hükümlerinden yararlanamaz."; Aksoy, 2015, a.g.k., s.213 pervasızca davranış, taşıma hukukuna özgü bir terimdir ve temeli Varşova Sözleşmesi ile CMR'da belirtilen kasta eş değer kusur kavramına dayanmaktadır. Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.170; Pervasızca hareketin belirlenmesinde makul ve tedbirli bir taşıyıcının objektif olarak ölçü alınması gerekir. Kasta eşit kusur, ağır ihmale göre daha belirgin ancak kast derecesine ulaşmamış olan kusur olarak da ifade edilebilir. Burada korunan değer herhangi bir riskten haberi olmayan ancak ihmali bir davranış gerçekleştiren kişinin sorumluluğunu belirleyebilmekten geçer. A. A. Yüce, (2012). CMR ve TTK'da taşıyıcının sorumluluğu ile kast ve kasta eşdeğer kusurun sorumluluğa etkisi. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C: VII, S. 3-4, s.185.

⁴⁰⁴ Yetiş Şamlı, 2013, a.g.k., s.167, Çetinkaya, 2016, a.g.k, s.115, Topsoy, 2014, a.g.k., s.40.

⁴⁰⁵ Aksoy, 2015, a.g.k., s.215.

⁴⁰⁶ Aksoy, 2015, a.g.k., s.218.

⁴⁰⁷ Topsoy, 2014, a.g.k., s.40, Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.97.

eşyanın teslimi sırasında zararı bildirmemesi, bildirim şekli ve sürelerine uymaması durumunda ortaya çıkacak sonuçlar bakımından bu halde TTK m.900’de belirtilen eşyanın zıya veya hasara uğraması ile ilgili düzenlenmiş bulunan istem haklarının hak düşürücü süre niteliğinden yararlanamayacaktır. Ayrıca bilgilendirmenin yazılı, okunaklı ve anlaşılabilir olması kanuni bir şart olup TTK m.901/2’de düzenleme altına alınmıştır⁴⁰⁸. Bildirim kanuni düzenlemeye uygun, zamanında ve geçerli bir şekilde yapıldığına ilişkin ispat yükü taşıyıcıdadır⁴⁰⁹.

Zararın tazmini için gönderen veya gönderilenin eşyanın zıya veya hasara uğradığı veyahut geç teslimi ile ilgili durumu taşıyıcıya ihbar etmesi gerekir. Aksi halde TTK m.889 gereğince teslimin sözleşmeye uygun yapıldığı kabul edilir. Yine TTK m.900 uyarınca görünen ve dışarıdan bakıldığında anlaşılabilen zıya veya hasar durumunun teslimi izleyen en geç üç iş günü içerisinde, dışarıdan bakıldığında anlaşılabilen zıya veya hasar durumunun ise teslimi izleyen en geç on dört gün içerisinde taşıyıcıya bildirilmesi taşınma eşyası taşımalarında meydana gelen zıya veya hasar haline ilişkin istem haklarının kullanılabilmesi için şarttır. Bildirim açısından herhangi bir şekil şartı öngörülmemiş olmakla birlikte TTK m.889/4’te eşyanın tesliminden sonra bildirim yapılmasının yazılı şekil şartına bağlanmış olması nedeni ile kanaatimizce genel eşya taşımaları için kural öngörülmüş olup taşınma eşyası taşınması açısından zorunlu bir şekil şartı bulunmamaktadır. Ancak bildirim yapıldığına ilişkin ispat külfeti gönderen veya gönderilendedir. Gönderen veya gönderilen tarafından süresi içinde bildirim yapılmamış olması halinde taşınma eşyasının sözleşmeye uygun şekilde taşındığı ve teslim edildiği karinesi sonucu gönderen veya gönderilenin eşyanın zıya veya hasarından doğan istem hakları sona erer⁴¹⁰.

4. ZAMANAŞIMI

Türk Ticaret Kanunu’nun 855. maddesi ile “Taşıma İşlerine” İlişkin 4. kitapta bulunan tüm taşıma türleri açısından zamanaşımı düzenlemesi yapılmış ve yolcu taşımalarında kaza sonucu meydana gelen ölüm veya bedensel zararlar açısından 10 yıl, diğer hallerde ise 1 yıl zamanaşımı süresinin uygulanması uygun görülmüştür. Ancak taşınma eşyası taşımalarında özel bir zamanaşımı düzenlemesi yoluna gidilmemiştir. Bu

⁴⁰⁸ Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.117.

⁴⁰⁹ Akdeniz, 2013c, a.g.k., s.99.

⁴¹⁰ Topsoy, 2014, a.g.k., s.41.

nedenle taşınma eşyasında meydana gelmiş herhangi bir zarar nedeni ile uygulanacak zamanaşımı süresinin 1 yıl olduğu kabul edilmektedir⁴¹¹. Zamanaşımı süresinin başlangıcı açısından değişik kanuni düzenlemeler yer almakta ise de eşya taşımalarında zamanaşımı süresinin başlangıcı açısından eşyanın gönderilene teslimi anı zamanaşımı süresinin başlangıcıdır ve taşınma eşyası taşımaları için öngörülen başlangıç da tek seferde taşınacak ev, büro veya üretim yerinden alınan eşyanın gönderilene teslimi anı olarak kabul edilir. Eğer taşınma eşyası taşıma sözleşmesine konu eşya tek seferde taşınması gereken ancak parçalar halinde taşınıyorsa bu halde son parçanın gönderilene teslim edildiği veya teslim edilmesi gerektiği anda zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Eşya ziyaa uğramış ise bu durumda zamanaşımı yine eşyanın teslim edilmesi gerektiği andan itibaren geçerli olacaktır. Taşınma eşyasında zıya veya hasar meydana gelmişse ve eğer bu zıya veya hasara taşıyıcının veya yardımcılarının kastı, pervasızca bir davranışı veya ihmali neden olmuşsa bu durumda zamanaşımı süresinin 1 yıl olarak değil, 3 yıl olarak kabul edilmesi gerektiği TTK m.855'te yer almıştır⁴¹².

⁴¹¹ Topsoy, 2014, a.g.k., s.42.

⁴¹² Çetinkaya, 2016, a.g.k., s.117; TTK m.855'te yer alan 3 yıllık zamanaşımı süresinin kaynağı CMR m.32'de yer alan düzenlemedir. Buna göre, "Bu Sözleşme gereğince yapılan taşımalarından doğacak davaların bir yıl içinde açılması gerekir. Ancak, bilerek kötü hareket veya mahkeme tarafından bilerek kötü hareket olarak kabul edilen kusurlarda, bu süre üç yıldır ve şu tarihlerde başlar" açıklamasına yer verilmiştir.

SONUÇ

Taşınma eşyası taşıma konusunun tartışmalı yapısı ve varlığına dair farklı görüşlerin yer aldığı ülkemizdeki durum Alman Ticaret Kanunu'nun esas alınması ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenleme altına alınarak Türk Hukukunda yer bulmuştur. Uygulamada da sıklıkla karşılaşılan taşınma eşyası taşıması sözleşmesi açısından kanuni olarak özel bir düzenleme öngörülmesinin temeldeki amacını ise bu tür eşyaların diğer eşyalardan farklı olarak ayrıca bir özen, uzmanlık, sökme ve yeniden kurma, paketlenme ve benzeri işlemlerin gerekliliği oluşturmaktadır. Bu gereklilik sonucu ortaya çıkan boşluk 6102 sayılı Kanun'da getirilen düzenleme ile giderilmiştir. TTK m.894'te taşınma eşyası "bir evden, bürodan ya da benzeri bir yerden alınarak yine benzeri bir yere götürülen eşya" şeklinde tanımlanmıştır. Taşıma taahhüdü ve ücret de taşıma sözleşmesinin ve taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin objektif esaslı unsurlarıdır. Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin kurulması için taşıma işinin yerine getirilmesi değil yapılacağına taahhüt edilmiş olması yeterlidir. Yine taşıma ücretinin, somut olarak ödenmiş olması sözleşmenin kurulması açısından zorunluluk taşımamakta olup ücret ödeme taahhüdü altına girilmesi sözleşmenin kurulması için yeterli kabul edilmektedir. Ücret nakit para veya para ile ölçülebilen bir değer olabilir. Ücret içermeyen taşımalar ise hatır taşımacılığı adı altında toplanarak taşıma hukuku mevzuatı kapsamında değerlendirilmez.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri ile eşya taşıma sözleşmelerinin hukuki niteliği konusunda çeşitli tartışmalar ortaya atılmıştır. Kanaatimizce genelinde eşya taşıma sözleşmeleri, özelden ise taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri iş görme sözleşmelerinin arasında yer alan eser sözleşmesi niteliğindedir ve rızai sözleşmelerdir. Sözleşmede taraf olarak yer almayan ancak taşıma işinin tamamlanması sonucunda eşya üzerinde tasarruf hakkı sahibi olabilen gönderilenin yer alması nedeni ile de üçüncü kişi yararına bir sözleşme türü olarak karşımıza çıkar.

Eşya taşıma sözleşmelerinde olduğu gibi taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin tarafları da gönderen ve taşıyıcıdan oluşur. Taşıyıcı sıfatının kazanılması için taşıma işinin meslek edinilmiş olması gerekmemektedir. Taşıyıcı, taşıma işini sonuna kadar bizzat yerine getirmek zorunda değildir. Bu nedenle taşıyıcının diğer türleri olarak adlandırılan fiili taşıyıcı, alt taşıyıcı ve müteakip taşıyıcı gibi kişiler taşıma işine katılabilir. Taşıyıcı, yardımcı şahısların eylemlerinden kendi eylemi gibi sorumlu tutulur.

Ancak taşıyıcının sınırsız sorumluluğunu önlemek için TTK'da sorumluluğa ilişkin sınırlar belirlenmiştir. Taşıyıcı, kasten ve pervasızca bir hareketi sonucu zıya, hasar veya gecikmeye neden olmuşsa bu durumda sorumluluktan kurtulma nedenleri ve sorumluluk sınırlarından yararlanamaz.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde uygulamada sıklıkla gönderen tarafı oluşturan kişilerin tüketiciler olduğu görülmektedir. Eşya taşıma işinden ve uzmanlıktan uzak bu kişiler hakkında ayrı bir düzenleme öngörülmüş olması da tüketicilerin korunmasına hizmet eder. Bu anlamda taşıyıcının ve gönderenin hak ve yükümlülükleri farklı niteliktedir. Özellikle gönderenin tüketici olduğu hallerde taşıyıcıya ekstra yükümlülükler yüklenmiş, gönderenin yükümlülükleri ise hafifletilmiştir. TTK'da taşınma eşyası taşıma sözleşmesine ilişkin hükümler emredici olarak düzenlenmiştir. Gönderenin hakları, taşıma sözleşmesini kısmen veya tamamen feshetmek, emir ve talimat vermek ile eşya üzerinde tasarruf hakkına sahip olmaktır. Yükümlülükleri ise tehlikeli bir eşya taşınacaksa eşyanın niteliği ve alınması gereken önlemler hakkında bilgilendirme yapmak, herhangi bir hasar veya zıya hali ile karşılaşılması durumunda taşıyıcının sorumluluğu hükümlerine başvurabilmek için taşıyıcıya kanunda belirtilen süreler içerisinde ihbarda bulunmaktır. Taşıyıcının genel yükümlülükleri ise eşyanın teslim alınması ile eşyayı koruma, eşyayı sözleşmede bir süre kararlaştırılmış ise kararlaştırılan sürede, sözleşmede herhangi bir süre kararlaştırılmamışsa özenli bir taşıyıcıya tanınacak makul bir süre içerisinde taşıma, gönderen tarafından verilen emir ve talimatları işletmesini sakıncaya sokmadığı, herhangi bir zarar tehdidi içermediği ve kanuna ve ahlaka uygun olduğu sürece uygulamak, eşyanın teslimini engelleyen halleri bildirmek ve gerekli önlemleri almak ile dürüstlük kuralından doğan yükümlülükleri yerine getirmektir. Ayrıca taşınma eşyası taşıma sözleşmelerine özel olarak gönderen tarafın tüketici olması durumunda eşyanın yüklenip boşaltılması görevi de taşıyıcıya verilmiştir. Bu durumda eğer eşyanın sökülmesi, montajı, paketlenmesi ya da paketlerinin açılması gibi yan edimler ile karşılaşılıyor ise taşıyıcı bu yan edimleri de aksi kararlaştırılmadığı sürece yerine getirmelidir. Ayrıca gönderenin tüketici olduğu durumlarda taşıyıcı, TTK'nın 901. maddesi gereğince, gönderene karşı aydınlatma yükümlülüğünü de yerine getirmelidir. Bu yükümlülük kapsamında taşıyıcı, kendisi ve gönderenin sorumluluk sebeplerini, taşıyıcının sorumluluğunun genişletilmesi için anlaşma yapılabileceğinin veya eşyanın sigorta ettirilebileceğinin bildirilmesi, zıya ve hasar sonuçlarını; zıya ve hasar halinde en geç teslim anında diğer hallerde ise

sözleşmenin kurulması sırasında bildirmekle yükümlüdür. Taşıyıcı aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmez ise gönderenin bildirim olmasa bile zıya veya hasardan dolayı talep hakkının bulunmadığını ileri süremez. Ayrıca taşıyıcı aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde sorumluluğun sınırlandırılması hükümlerinden de yararlanamaz. Bu yükümlülüklerin yanında taşıyıcının, sözleşmeden doğan haklarının en başında ücret hakkı gelmektedir. Sözleşmenin kısmen veya tamamen feshi halinde taşıyıcıya birtakım seçimlik haklar tanınmış olup taşıyıcının, Türk Medeni Kanunu ile uyum sağlaması açısından hapis hakkının bulunduğu da düzenlenmiştir.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde taşıyıcının sorumluluğu eşyanın teslim alınması ile başlar ve eşyanın gönderen veya gönderilene teslimine kadar devam eder. Ancak niteliği gereği taşınma eşyasının montajı, paketlenmesi, ambalajlanması gibi yan edimler söz konusu ise sorumluluk kapsamına yan edimlerin yerine getirilmesi süresi de eklenir. Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde taşıyıcının yardımcı şahıslara başvurarak taşıma işini tamamlayabilmesi mümkün olmakla birlikte meydana gelebilecek temel sorunlardan olan zıya, hasar veya geç teslim hallerinde ortaya çıkacak zararlar taraflar arasındaki olası uyuşmazlıklardır.

Sözleşme sonucu ortaya çıkabilecek sorumluluklardan önceden kurtulma veya hafifletmeye yönelik bir imkan tanınmamış; taşıyıcının sorumluluktan kurtulabileceği haller Kanunda sınırlı olarak sayılmış ve yine taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin zayıf tarafının korunması amaçlanmıştır. Taşıyıcı, gerekli en yüksek özeni göstermesine rağmen engellenemez bir nedenle eşyanın zıya veya hasara uğradığını ispatlayabilirse sorumluluktan kurtulabilir. Ayrıca gönderenin bir davranışı veya eşyanın özel bir ayıbı sonucu zıya veya hasar meydana gelmişse bu halde tazminat borcunun doğması ve sorumluluk kapsamının belirlenmesinde bu olguların ne kadar etkisinin olduğu dikkate alınır. Yine TTK m.898 uyarınca zıya veya hasar halinde bu madde kapsamında kalan hususlarda taşıyıcının ispat yükümlülüğü ortadan kalkar.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmeleri açısından özel bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Bu nedenle meydana gelmiş herhangi bir zarar neticesinde zamanaşımı süresi 1 yıl olarak kabul edilir. Ancak taşınma eşyasında meydana gelen zıya veya hasara taşıyıcının veya yardımcılarının kastı, pervasızca bir davranışı veya ihmali neden olmuşsa bu durumda zamanaşımı süresi 3 yıl olarak uygulanır.

Taşınma eşyası taşınması, günümüzde uygulamada sıklıkla yer alan bir sözleşme tipi olup gerek 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemelerin uygulanması gerekse doktrinsel çalışmalar sonucu şekillenmesini sürdürecektir. Kanaatimizce taşınma eşyasının özel niteliğinden kaynaklanan sorunlar kanuni düzenleme ile önemli ölçüde giderilmiş bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, B. (2003). *Karayoluyla yapılan taşımalarda taşıyıcının ziya ve hasardan doğan sorumluluğu*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Adıgüzel, B. (2012). *Karayoluyla yapılan taşımalarda taşıyıcının ziya ve hasardan doğan sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Adıgüzel, B. (2013). Yeni Türk Ticaret Kanununda fiili taşıyıcı kavramı ve fiili taşıyıcının sorumluluğu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. Cilt: LXXI, Sayı: 2, 3-20.
- Adıgüzel, B. (2015). *Multimodal Taşımalarda Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Adıgüzel, B. (2018). *Taşıma Hukuku Deniz Ticareti Hariç*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Akburak, S. (2011). *Taşıyıcının sorumluluğu alanında CMR'nin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na iktisabı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdeniz, U. (2013). 6102 sayılı TTK'da taşıma hukukuna dair yeni bir düzenleme "taşınma eşyası taşınması". *Legal Hukuk Dergisi*. Cilt:11, Sayı: 130, 81-102.
- Akdeniz, U. (2013). Taşıma işleri komisyonculuğunda kesin ücret anlaşması ve bunun hukuki sonuçları. *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 132, 35-51.
- Akdeniz, U. (2013). Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine alması ve bunun hukuki sonuçları. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt:4, Sayı: 2, 181-204.
- Akdeniz, U. (2014). 6102 Sayılı TTK'da taşıma işleri komisyoncusu için öngörölmüş yeni bir hüküm "toplama yük". *Legal Hukuk Dergisi*. 5-17.
- Akdeniz U. ve Orbay Ortaç N. (2017). Türk Ticaret Kanunu'na göre fiili taşıyıcının tabi olduğu hukuki esaslar. *Terazi Hukuk Dergisi*. C:12, S.132, 14-29.
- Akıncı, Z. (1999). *Karayolu ile milletlerarası eşya taşımacılığı ve CMR*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Akyol, Ş. (1976). *Tam üçüncü şahıs yararına sözleşme*. İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- Aksoy, S. (2015). *Taşıma Hukukunda Fiili Taşıyıcı*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Antalya, G. (2015). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Aral, F. (2014). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. Ankara: Yetkin Kitabevi, 10. Baskı.

- Arkan, S. (1979). Karayolu ile eşya taşımaya ilişkin uluslararası sözleşmenin uygulanma koşulları ve taşıyıcının sorumluluğunu düzenleyen hükümleri. *Batider*, Cilt: X, Sayı: 2.
- Arkan, S. (1982). *Karada yapılan eşya taşımalarında taşıyıcının sorumluluğu*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Tesisi, 1. Bası.
- Arkan, S. (1987). *Demiryoluyla yapılan uluslararası eşya taşımaları*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Arkan, S. (2014). *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Aslan, İ. Y. (2015). *6502 sayılı Kanuna göre tüketici hukuku*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Atabek, R. (1960). *Eşya Taşıma Hukuku (Deniz ticareti hariç)*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1. Bası.
- Aydın, A. (2002). *CMR'ye göre taşıyıcının ziya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluğu*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Batmaz Silahtaroglu, E. (2018). 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamında navlun sözleşmesi ve konişmentonun tüketici işlemi olarak değerlendirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt: 8, S.1, 169-188.
- Batmaz Silahtaroglu, E. (2018). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında yükletenin sorumluluğuna ilişkin düzenleme. *Legal Hukuk Dergisi*. C:16, S.187. 3185-3207.
- Battal, A. (1998). Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanun yönünden tacirlerin tüketici sıfatı. *Batider, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan'dan ayrı bası*.
- Belbez, H. (1946). Nakil sözleşmesi ve nakliyecinin sorunu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 387-402. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/239/2104.pdf> (Erişim tarihi: 30.07.2019).
- Bezginli H. ve Köksal T. (2015). *Karayolu taşımacılık hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Bıdık, B. (2016). CMR Konvansiyonu ve TTK çerçevesinde karşılaştırmalı olarak taşıyıcının ziya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluğu ve bu sorumluluktan kurtulma sebepleri. *Legal Hukuk Dergisi*. Cilt:14, Sayı:157, 127-175.
- Bilge N. (1962). *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*. Ankara.
- Birinci Uzun, T. (2012). *Uluslararası hava taşımalarında taşıyıcının sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Kitabevi.

- Birsen, K. (1954). *Borçlar Hukuku dersleri*. İstanbul.
- Bozer, A. (1986). *Bankacılar için Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi*. Ankara.
- Bozkurt, T. (2013). *Deniz ticareti hukuku kara taşıma hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Bozkurt, T. (2016). *Ticaret Hukuku – Cilt IV Sigorta Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Can, M. (2017). *CMR ve Alman Ticaret Kanunu Hükümleri ile Mukayeseli Olarak Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Canbolat, A. (2009). *Hava taşıma sözleşmesinde taşıyıcının sorumluluğu*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Coşgun, Ö. K. (2012). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile CMR Konvansiyonu hükümlerinin karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İpek Yolu Canlanıyor: Türk-Çin hukuk zirvesi sempozyumu*, 275-295. http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyay%C4%B1nlar%C4%B1ipekyolu%20canlan%C4%B1yor/Yrd.Do_.Dr._zlemKARAMANCO_GUN.pdf (Erişim tarihi: 30.07.2019).
- Çabri, S. (2016). *6502 sayılı Kanun'a göre tüketicinin korunması hakkında kanun şerhi*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Çeker, M. (2015). *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre Sigorta Hukuku*, Adana: Karahan Kitabevi, 12. Bası.
- Çetinkaya, N. (2016). *Taşınma eşyası taşıma sözleşmesi*. Ankara: Adalet Yayınevi
- Çiftçi, T. (2013). CMR taşıma senedi. *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 131, 55-79.
- Dinç, S. (2014). 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre ticari iş kavramı. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt: XVIII, S.3-4, 175-191.
- Doğanay, İ. (1981). *Türk Ticaret Kanunu şerhi*. Ankara: Olgaç Matbaası, 2. Bası, 2. Cilt.
- Eminoğlu, C. (2015). Türk Ticaret Kanunu'nun 864. Maddesi kapsamında gönderenin kusursuz sorumluluğu. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: XIX, Sayı: 3, 25-53.
- Erdem, E. (2013). *CMR Konvansiyonu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Karayolu Taşıma Hukuku*. Ankara: Bilge Yayınevi.
- Eren, F. (2009). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Eriş, G. (2015). *Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı, Türk Ticaret Kanununa Göre Taşıma Hukuku*. Ankara: Seçkin Kitabevi.

- Gençtürk, M. (2006). *Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Gecikmeden Doğan Sorumluluk)*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Gölcüklü, İ. (2015). *Montreal Sözleşmesi uyarınca taşıyıcının uluslararası yolcu taşıma sözleşmesinden doğan sorumluluğu*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Falcıoğlu, M. Ö. (2016). Karayolu Taşıma Kanunu ve ikincil mevzuat uyarınca taşımacının sorumlulukları. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 11, Sayı:139-140, 143-171.
- Feyzioğlu, F. N. (1978). *Borçlar Hukuku akdin muhtelif nevileri*. İstanbul.
- Franko, N. (1988). Hatır nakliyatı mefhumu. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. S.4.
- İmrak, K. (2017). *Karayolu taşımacılığında CMR'ye göre taşıyıcının sorumluluğunun sınırı*. Ankara: Bilge Yayınevi.
- Karakocalı, A. ve Kurşun, A. S. (2015). *Tüketici Hukuku (6502 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklere göre)*. İstanbul: Aristo Hukuk Yayınevi.
- Karan, H. (2011). *Karayolunda uluslararası eşya taşıma sözleşmesi hakkında konvansiyon CMR şerhi*. Ankara: Turhan Kitabevi, 1. Bası.
- Kaya, A. (1998). Karayolu ile eşya taşımaya ilişkin uluslararası sözleşmenin (CMR) uygulama şartları ve öngörülen sorumluluğun esasları II. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. C. LVI, S.1-4, 239-267.
- Kendigelen, A. (2006). *Ticaret Hukuku kürsüsünde on beş yıl (1986-2001) hukuki mütalaalar (mahkeme kararları ile birlikte) 1: Taşıma ve Sigorta Hukuku*. İstanbul: Hiperlink.
- Kılıçoğlu, A. M. (2016). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler yeni Borçlar Kanunu'na göre Genişletilmiş 20. Bası*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kıran, S. (2015). *Taşıma Hukukunda karayoluyla tehlikeli eşya taşınması*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kıran, S. (2016/1). Karayolu ile Gerçekleştirilen Taşımalarda TTK'nın Taşıma İşleri Kitabı'nda İhdas Edilen Hükümlerin Uygulanması Açısından Taşıt Kavramı. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 299-318.
- Kıran, S. (2018). *Karayoluyla eşya taşınmasında taşıma ücreti*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kula, N. (2018). *Türk eşya taşıma hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Küçükali, C. (2015). Taşıyıcının ziya ve hasar halinde sorumluluktan kurtulması. *İstanbul Barosu Dergisi*. Cilt: 81, Sayı: 4, 1555-1569. <https://jurix.com.tr/article/17340> (Erişim tarihi: 01.08.2019).
- Oğuzman, M. K. ve Öz, M. T. (2015). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*, İstanbul: Vedat Kitabevi.
- Okutan, N. Ç., Özgen B. ve Erkuş G. (2018). *Türk Borçlar Hukuku kapsamında üçüncü kişi yararına sözleşme*. https://www.goksusafiisik.av.tr/Articletter/2018_Summer/GSI_Articletter_2018_Summer_Article9.pdf (Erişim Tarihi: 12.10.2019).
- Özdemir, T. (2006). *Uluslararası eşya taşıma hukuku (ziya ve/veya hasar sorumluluğu)*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Öztaş, F. (1997). *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara.
- Reisoğlu, S. (2014). *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul: Beta Yayınevi, 25. Bası.
- Sekmen, O. (2011). Karayoluyla eşya taşımada taşıyıcının ziya ve/veya hasar ile gecikmeden doğan sorumluluğu. *İstanbul Barosu Dergisi*. Cilt: 85, Sayı: 4, 106-121. <https://www.jurix.com.tr/article/16821> (Erişim tarihi: 31.07.2019).
- Sekmen, O. (2011). Kara Taşıma Hukuku'nda tazminatın belirlenmesi. *Legal Hukuk Dergisi*. S.103, 2703-2727.
- Seven, V. (2003). *Taşıyanın yüke özen borcunun ihlalden (yük ziya ve hasarından) doğan sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Kitabevi.
- Seven, V. (2011). *Taşıma Hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Seven, V. (2012). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m.856-893) Hükümlerine Göre Taşıma Hukukunda Gönderilen*. Ankara: Yetkin Kitabevi.
- Sözer, B. (1987). Taşıyanın taşıma sözleşmesinden doğan sorumluluğunu düzenleyen hükümlere ilişkin bazı meseleler ve görüşler. *Batıder*. C. XIV, S.2.
- Sözer, B. (2006). Değişik ortamlarda yapılan yük taşımaları (karma taşımalar) ve taşıyanın sorumluluğu ile ilgili bazı meseleler (Rotterdam Kuralları ve Yeni Türk Ticaret Kanunu'nun hükümleri ile karşılaştırmalı olarak), *Prof. Dr. Erhan Adal'a Armağan, VIII-2/IX-1 Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1-37.
- Sözer, B. (2009). *Türk Hukukunda ve uluslararası hukukta hava yolu ile yük taşıma sözleşmesi*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

- Sözer, B. (2013). Havayolu ile yük taşıma sözleşmesinde taşıyanın sorumluluğu. *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 87, Sayı: 3, 49-67.
- Taşkın, M. (1997). Tüzel kişilerin ve şirketlerin tüketicilik vasfı. *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 1, 30-37.
- Taşkın, M. (2016). *Deniz yolu ile yolcu taşıma sözleşmesinde taşıyanın gemi kazasından sorumluluğu*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Tekinalp, Ü. (1971). TIR sözleşmeleri açısından Türk Taşıma Hukukunun bazı temel kavram ve ilkelerine genel bakış. *TIR Sözleşmeleri Semineri*. İstanbul.
- Tokat, H. (2016). Karayoluyla yolcu taşımacılığında kaynaklanan akdi sorumluluk. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. S.65(4). 2909-2975.
- Topaloğlu, M. (2009). Karayoluyla uluslararası eşya taşımalarından (Cmr) doğan hukuki sorumluluk. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu*, 393-407. http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/sorumluluk/s_19.pdf (Erişim tarihi 31.07.2019).
- Topaloğlu, S. (2013). *CMR'ye göre taşıyıcının gecikmeden doğan sorumluluğu ve sorumluluğunun sınırı*. 1-11. http://www.sdhukuk.com/download/CMR_G%C3%B6re_Tasiyicinin_Gecikmeden_Dogan_Sorumlulugu.pdf (Erişim Tarihi: 03.10.2019).
- Topsoy, F. (2014/2). Taşınma Eşyası Taşımalarında Taşıyıcının Özel Yükümlülükleri. *Ankara Barosu Dergisi*. 23-46.
- Turkay, Ö. (2006). *Uluslararası eşya taşıma hukuku (Zıya ve/veya hasar sorumluluğu)*, İstanbul: Vedat Kitabevi.
- Tüzüner, Ö. (2012). Karayolu ile eşya taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği ve iş görme amacı güden sözleşmelerle ilişkisi. *TBB Dergisi*, Sayı: 101, 167-196.
- Ülgen, H. (1987). *Hava taşıma sözleşmesi*, Ankara: Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü Yayını.
- Ülgen, H. (1988). *Uluslararası taşımacılık ve hukuki sorunları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayın No. 1988-27.
- Yavuz, C. (2011). *Türk Borçlar Hukuku özel hükümler*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Yeşilova, E. (2004). *Taşıyıcının CMR hükümlerine göre yardımcı şahıslarının ve müteakip taşıyıcıların eylemlerinden doğan sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Kitabevi.
- Yetiş Şamlı, K. (2013). *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre taşıyanın zıya, hasar ve geç teslimden sorumluluğu*, İstanbul: On İki Levha Yayınevi.

- Yıldız, Ş. (2015). TTK hükümleri ışığında taşıyıcının (kara yoluyla) eşya taşımadan doğan sorumluluğu. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 28. 97-109.
- Yılmaz, O. (2008). *CMR Hükümlerine göre müteakip taşıma*. İzmir: Turhan Kitabevi.
- Yüce, A. A. (2012). CMR ve TTK'da taşıyıcının sorumluluğu ile kast ve kasta eşdeğer kusurun sorumluluğa etkisi. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C: VII, S. 3-4, 172-201.
- Yüce, A. A. (2012). Taşıma Hukuku karar incelemesi CMR'nin uygulanma şartları ve taşıyıcının gecikmeden doğan sorumluluğu. *Legal Hukuk Dergisi*. C:10, S.117, 35-47.
- Yüce, A. A. (2019). Karayolu taşımalarında taşıyıcının zıya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluktan kurtulmasında özel sebepler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. Cilt:25, Sayı: 1, 360-387.
- Zeybek, R. (2018). *Hatır taşımacılığı*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Zeyneloğlu, A. (1993). *Taşıma Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- <http://www.kazanci.com>

